

המוסד לביטוח לאומי
מינהל המחקר והתכנון

2016

ממדי העוני
והפערים החברתיים

דוח שנתי

המוסד לביטוח לאומי
מינהל המחקר והתכנון

2016

**ממדי העוני
והפערים החברתיים**

דוח שנתי

פתח דבר

דוחות העוני והפערים החברתיים של הביטוח הלאומי מלמדים על התקדמות מסוימת במאבק בעוני ובאי-שוויון ב-5 השנים האחרונות. עם זאת חלקים ניכרים של הציבור חיים עדיין מתחת לרמה סבירה של קיום בכבוד, כך שנותרה עבודה רבה לעשות כדי לשפר את המצב החברתי-כלכלי, הן במרכז הארץ, בפרט בירושלים, והן בפריפריה הצפונית והדרומית של ישראל (תרשים 4א').

הוועדה למלחמה בעוני, בראשות ח"כ אלי אלאוף שהגישה ב-2014 המלצות בשני כרכים עבי כרס הציעה הצעות מגוונות וחשובות לקידום המצב החברתי-כלכלי בישראל. אחת ההצעות החשובות היתה הצעה לממשלה לאמץ יעדים כמותיים לצמצום שיעורי העוני וחומרתו, בפרט בקרב ילדים, כפי שניתן לראות (תרשים 11), הפער בין היעדים כפי שהוצעו ע"י הוועדה לבין המציאות נשאר עדיין מאוד משמעותי. פער זה מלמד שנדרש לעשות רבות לשיפור מצב העוני והפערים החברתיים. המלצות רבות ממתינות עדיין ליישום – ביניהן השיפור שהוצע בקצבאות קיום ובכלל זה כגון הצמדת השלמת הכנסה בזקנה והבטחת הכנסה בגיל העבודה לשינויים ברמת החיים כפי שהם מתבטאים בשיעור העלייה בהכנסה החציונית נטו. (לגבי האוכלוסייה בגיל העבודה ההמלצות גם התחשבו בדרישה לשמירה על תמריץ הולם לעבודה). המלצות נוספות כוללות שיפור מיצוי הזכויות בהטבות נלוות רבות וחשובות למקבלי קצבאות קיום ולעובדים בשכר נמוך כמו למשל בתחום השיכון.

בשנים האחרונות נרשם שיפור ניכר בהעלאת שיעורי התעסוקה בקרב קבוצות אוכלוסייה שהתקשו בכך בעבר. אך לא די בכך, שכן נותר עדיין צורך בשיפור תנאי ההעסקה שעשויה להעלות עוד יותר את שיעור התעסוקה, וביניהם התמורה לעבודה בקרב אוכלוסיות מופלות לרעה.

דוגמא נוספת לעיוות המחייב תיקון – מצב שבו אם חד-הורית, שעובדת במשרה מלאה בשכר מינימום, אפילו אם יש לה רק ילד אחד, להשתכר בכבוד (לוח 3). עיוות זה גם לא מתוקן אם היא מקבלת מענק עבודה (לוח 20ב'). משמעות הדבר שמשפחה כזאת נזקקת למעשה למערכת הבטחת הכנסה, כדי לא לחיות בעוני. מצב עניינים כזה אינו סביר לגבי אם עצמאית שעובדת במשרה מלאה ומקבלת שכר מינימום על פי חוק. תיקון עיוות זה הוא על ידי שיפור משמעותי של מענק העבודה, כך שמיצויו יהיה קל יותר ורמתו תהיה גבוהה במידה מספקת.

נתיב מרכזי נוסף לשיפור החוסן הכלכלי-חברתי של הציבור הישראלי נעוץ בהחזרת הביטוחיות למבוטחי הביטוח הלאומי, ביטוחיות שנפגעה בעשורים האחרונים והשפיעה לרעה על האי-שוויון בהכנסות בישראל, בפרט בתחומי ביטוח האבטלה (מספר נמוך של ימי זכאות וסכום קצבה נמוך יחסית לשכר האחרון לפני הפיטורין, כמו כן מבחן ההכנסה בקצבת הסיעוד).

מעל לכל אלה, אין לשכוח את דור העתיד - כדי להבטיח הגנה סוציאלית לאורך זמן באמצעות קצבאות הביטוח הלאומי יש לדאוג לצדק בין-דורי ולקיימות הביטוח הסוציאלי, דהיינו לדור הצעירים ולדורות הבאים בכלל, דבר שלא מובטח כיום.

שינויים בכיוונים אלה יבטיחו שגם הציבור המוחלש והחי בעוני במדינת ישראל יהנה באופן משמעותי מפירות הצמיחה והשגשוג הכלכליים שמהם נהנית הכלכלה הישראלית בשנים האחרונות, והצמיחה הכלכלית תהיה לצמיחה מכלילה שמהם יהנה כל הציבור.

פרופ' דניאל גוטליב
סמנכ"ל מחקר ותכנון

דוח ממדי העוני והפערים החברתיים, 2016

תוכן עניינים

3	א. ממדי העוני
3	1. קו העוני ורמת החיים
5	2. ממדי העוני ב-2016 והתפתחותם בשנים האחרונות (כולל ניתוח מותאם)
8	3. השפעת תשלומי חובה, קצבאות ומענק עבודה על ממדי העוני
12	4. ממדי העוני לפי קבוצות אוכלוסייה ואזורים גיאוגרפיים
23	ב. ממדי האי-שוויון, הפערים בהכנסות, והגורמים להם
23	1. האי-שוויון בשנת 2016 ובשנים האחרונות
30	2. גורמים המשפיעים על העוני ועל האי-שוויון
33	ג. סוגיות נבחרות במדידת העוני והאי שוויון
33	1. עוני מתמשך
35	2. העוני בישראל בהשוואה בינלאומית
39	3. יעד לצמצום העוני
41	4. התפתחויות שישפיעו על מצב העוני בשנים הבאות
43	נספחים

לוחות

3	לוח 1: ההכנסה החודשית למשק בית לפי סוג הכנסה (ש"ח), 2014-2016
4	לוח 2: קו העוני לפי גודל המשפחה, 2016
5	לוח 3: הכנסות משפחתיות מעבודה וקצבאות אוניברסליות כשיעור מקווי העוני, 2016 (%)
6	לוח 4: תחולת העוני (אחוזים) ומספר העניים, 2015-2016, נתונים מקוריים
	לוח 4א: תחולת העוני (אחוזים) ומספר העניים, ללא האוכלוסייה הבדואית, 2015-2016, נתונים מותאמים
6	לוח 5: תחולת העוני לפי הגדרות הכנסה שונות, ותרומת המיסוי הישיר ותשלומי ההעברה לסוגיהם להפחתת העוני, 2015 ו-2016
11	לוח 6: תחולת העוני של נפשות בוגרות* בחלוקה לפי מין (אחוזים), 1999-2016
15	לוח 7: תחולת העוני של משפחות לפי קבוצות אוכלוסייה (אחוזים), 2014 עד 2016
16	לוח 8: תחולת העוני של משפחות, נפשות, ילדים וקשישים*** לפי קבוצות אוכלוסייה, 2015 ו-2016 (נתונים מקוריים)
17	לוח 8א: תחולת העוני של משפחות, נפשות, ילדים וקשישים*** לפי קבוצות אוכלוסייה, ללא האוכלוסייה הבדואית (נתונים מותאמים), 2015 ו-2016
18	לוח 9: חלקם של סוגי משפחות בכלל האוכלוסייה ובאוכלוסייה הענייה לפי מאפיינים דמוגרפיים ותעסוקתיים, 2015-2016
19	לוח 10: הערכת עומק העוני וחומרתו לפי קבוצות אוכלוסייה ולפי מדדים נבחרים, אחוזים, 2015 ו-2016
20	2016

22	לוח 11 : תחולת העוני לפי מחוז ולאום, 2016-2015
24	לוח 12 : מדד גייני לאי-שוויון בהכנסות באוכלוסייה לפי הכנסה כלכלית ופנויה, 2016-1998
27	לוח 13 : מקור וסוג הכנסה ותשלומי חובה לפי חמישונים*, 2016 והשינוי הריאלי לעומת 2015
28	לוח 14 : חלקו של כל חמישון בסך ההכנסות ותשלומי חובה, 2016-2015
29	לוח 15 : הוצאות לפי חמישונים, שיעורי שינוי ריאליים והתפלגות ההוצאות, 2016-2015
32	לוח 16 : התפלגות השכר** של השכירים והשכירים העניים לפי רמת השכר, 2016
34	לוח 17 : אומדן לעוני מתמשך – משקל המשפחות והנפשות בסך העניים שהוצאותיהן הכספיות לנפש תקנית מתחת לקו העוני (אחוזים) 2015 ו-2016

תרשימים

7	תרשים 1 : תחולת העוני של משפחות, נפשות, ילדים וקשישים, 2016-1998
8	תרשים 2 : מדדי עומק וחומרת עוני* של האוכלוסייה הכללית, 2016-1998 (100.0 = 1998)
9	תרשים 2א : השפעת כלי המדיניות על ממדי עוני נבחרים ב-2016
10	תרשים 3 : השפעה של קצבאות על צמצום תחולת העוני – לפי המוסד המשלם, 2016-2002
14	תרשים 4 : תחולת העוני של משפחות עם שני מפרנסים – לפי קבוצות אוכלוסייה, 2016-1998
21	תרשים 4א : תחולת העוני לפי מחוזות, 2016-1997
24	תרשים 5 : האי-שוויון על פני זמן בישראל - מדד גייני לפי הכנסה כלכלית ופנויה : 1998 עד 2016
25	תרשים 6 : מדדי פערים ואי-שוויון נבחרים, 2016-1999
26	תרשים 7 : מדד גייני לאי-שוויון בהכנסה הפנויה לנפש תקנית, מדינות OECD וישראל, שנים שונות (2015-2012 ; ישראל 2016), הגדרת ה-OECD
26	תרשים 8 : השינוי הריאלי בהכנסה הפנויה לנפש תקנית ב-2016 לעומת 2015, בחלוקה לפי חמישונים (אחוזים)
30	תרשים 9 : שיעורי התעסוקה בסקרי ההכנסות/הוצאות לעומת סקר כח אדם, 2016-1999
37	תרשים 10 : שיעורי עוני בקרב נפשות (50% מחציון ההכנסה), מדינות OECD וישראל, שנים שונות (2015-2012 ; ישראל 2016), הגדרת ה-OECD
37	א. לפי ההכנסה הפנויה
37	ב. תחולת העוני של נפשות לפי ההכנסה הכלכלית
38	ג. תחולת עוני בקרב ילדים לפי הכנסה פנויה
40	תרשים 11 : שאיפת הוועדה למלחמה בעוני, תחולת העוני בישראל ותוואי השינוי הנדרש בו לצורך התגשמות שאיפה
40	א. תחולת עוני נפשות לפי הגדרת ה-OECD
40	ב. תחולת עוני ילדים לפי הגדרת ה-OECD

נספחים

45	נספח א1 : תחולות העוני 2016-1998 כולל מזרח ירושלים
45	נספח ב1 : תחולות העוני 2016-1999 לא כולל מזרח ירושלים
46	נספח 2 : מספר המשפחות, הנפשות והילדים העניים לפי הכנסה משפחתית פנויה, 2015 ו-2016
47	נספח 3 : תחולת העוני של נפשות לפי קבוצות אוכלוסייה, אחוזים, 2015 ו-2016
48	נספח 4 : יחס פער ההכנסות בקרב משפחות לפי סוגי משפחה, 2015 ו-2016 (אחוזים)
49	נספח 5 : השפעת תשלומי ההעברה והמיסים הישירים על האי-שוויון בהכנסות, 2015 ו-2016
50	נספח 6 : נתונים כספיים לפי חמישונים לפי סולם השקילות של ה-OECD

50	א. הכנסה לפי מקור וסוג, 2016 והשינוי הריאלי לעומת 2015
51	ב. הוצאות לפי חמישונים, התפלגות ההוצאות ושיעורי שינוי ריאליים, 2015-2016
52	נספח מתודולוגי: הבדלים בחישוב מדדי העוני בין ישראל לבין ארגון ה-OECD
53	נספח 7א: תחולות עוני לפי קו עוני של 50% מחציון ההכנסה לפי הגדרת ה-OECD, 2015 ו-2016
54	נספח 7ב: תחולות עוני לפי קו עוני של 40% מחציון ההכנסה לפי הגדרת ה-OECD, 2015 ו-2016
55	נספח 7ג: תחולות עוני לפי קו עוני של 60% מחציון ההכנסה לפי הגדרת ה-OECD, 2015 ו-2016
	נספח 8: תחולות העוני נפשות לפי הכנסה כלכלית והכנסה נטו והשפעת תשלומי העברה ומיסים
56	ישירים, לפי גישת ה-OECD (חצי חציון), 2015 ו-2016
57	נספח 9: התפלגות העובדים ושיעורי גידול בסך התעסוקה לפי ענפי תעסוקה (אחוזים), 2015 ו-2016
58	נספח 10: השכר כאחוז מהשכר הממוצע והשינויים בו לפי ענפי תעסוקה (אחוזים), 2015-2016
59	נספח 11: התפלגות העובדים ושיעורי גידול בסך התעסוקה לפי משלחי יד (אחוזים), 2015-2016
59	נספח 12: שיעורי השכר והשינויים בו לפי משלחי יד (אחוזים), 2015-2016
59	נספח 13: טווח הכנסות לפי עשירונים וגודל משפחה – 2016, לפי סולם שקילות ישראלי
	נספח 14א: מובהקות סטטיסטית של שינויים במדדי עוני נבחרים בקבוצות אוכלוסייה, 2016 מול
60	2015
61	נספח 14ב: תחולות העוני לאורך השנים ורווחי סמך שלהם ברמת מובהקות של 5%
61	א. תחולת עוני משפחות:
61	ב. תחולת עוני נפשות:
61	ג. תחולת עוני ילדים:
62	נספח 15: ממדי העוני לפי מדדים נבחרים, 1998-2016
63	נספח 16: השפעה על תחולת העוני של הוספת כל 100 מיליון ש"ח לקצבה המסוימת
63	א. השפעה על עוני משפחות
63	ב. השפעה על עוני נפשות
63	ג. השפעה על עוני ילדים
63	ד. השפעה על עוני קשישים
	נספח 17: שיעור המשפחות העניות באופן מתמשך על פני זמן מתוך כלל העניים, לפי קבוצות
64	נבחרות, 1999-2016
64	נספח 18: תעסוקה ומדדי עוני, 1999-2016
64	א. תעסוקה ותחולת עוני - כלל האוכלוסייה
65	ב. תעסוקה ותחולת עוני - יהודים לא חרדים
65	ג. תעסוקה וחומרת עוני - יהודים לא חרדים
66	ד. תעסוקה וחומרת עוני - חרדים
66	ה. תעסוקה וחומרת עוני - ערבים
67	נספח 19: תחולת העוני לפי קבוצות אוכלוסייה, 1998-2016
	נספח 20א: שיעורם והיקפם של משקי בית המקבלים מענק עבודה ("מס הכנסה שלילי"), לפי
68	קבוצות אוכלוסייה, 2016
	נספח 20ב: הכנסות משפחתיות כשיעור מקווי העוני בקרב משפחות הממצות את זכותן למענק
69	עבודה, 2016
70	נספח 21: שיעורי תעסוקה בקרב משקי בית לפי סוג המשפחה, 2015-2016 (אחוזים)
71	נספח 22: חישובי תחולת העוני של ערבים עם וללא האוכלוסייה הבדואית

הערה כללית לדוח של 2016

בשנת 2016 הצליחה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה לראשונה לאחר 3 שנים של חוסר הצלחה לאסוף מידע על המצב החברתי-כלכלי של האוכלוסייה הבדואית בדרום. מאחר שמדובר באוכלוסייה עם ממדי עוני גבוהים וחמורים במיוחד, גם אם שיעורה קטן בהשוואה לכלל האוכלוסייה, עובדה זו משבשת את ההסתכלות על השינוי במצב העוני בין 2015 לבין 2016, שכן נתוני 2013 עד 2015 נמוכים מדי עקב היעדר נתונים חברתיים-כלכליים על הבדואים בסטטיסטיקה.

כדי לאפשר השוואה של ממדי העוני והאי-שוויון ב-2016 לשנים לפני כן חושבו לפיכך ממדי העוני הכלליים פעם כולל האוכלוסייה הבדואית בדרום (נתונים מקוריים, לוח 4) ופעם לא כולל אותה אוכלוסייה (נתונים מותאמים, לוח 4א'), זאת כדי לאפשר השוואה של נתוני 2016 לאלה של 2013 עד 2015¹.

הניתוח הרגיל מצביע על ירידה בעוני של משפחות ב-2016 בהשוואה ל-2015, כמו גם ירידה בעומק העוני, בחומרת העוני ובמדד גייני לאי השוויון באוכלוסייה. עם זאת יש עליה קלה בממדי העוני של נפשות וילדים, אם כי הניתוח המותאם (ללא האוכלוסייה הבדואית בשתי השנים) מצביע על ירידה בעוני גם בהיבטים אלה.

זוהי גירסה שניה של הדוח שבמקור פורסם בדצמבר 2017. גירסה זו מתבססת על וורסיה מאוחרת יותר של סקר הוצאות 2016 של הלמ"ס, ויש בה שינויים קלים לעומת הגירסה המקורית.

¹ יצויין שבשל חלקה הקטן של אוכלוסיית הבדואים בכלל האוכלוסייה בישראל מתקבל שממדי העוני דומים למדי בין אם הבדואים נכללים בחישוב בין אם לאו. לכן הכללת האוכלוסייה הבדואית בשנים 2011-2002 משנה רק במעט את ממדי העוני. ב-2016 ממדי העוני ללא האוכלוסייה הבדואית פחותים במידה יחסית ניכרת.

תמצית הממצאים

- **רמת החיים** במונחים של ההכנסה הכספית הפנויה לנפש תקנית **עלתה** ב-2016 במונחים **ריאליים ב-3.8%**, ובהתאם לכך עלה גם קו העוני הנגזר ממנה.
- ב-2016 **ירדה** תחולת העוני בקרב **משפחות** בהשוואה ל-2015 – מ-19.1% ל-18.5%.
- תחולת העוני של **נפשות עלתה** מ-21.7% ב-2015 ל-21.9% ב-2016 ושיעור **הילדים** החיים בעוני עלה מ-30.0% ב-2015 ל-31.0% ב-2016. **עליות אלה, המנוגדות למגמות החיוביות בתחומי העוני והאי שוויון ב-2016, נובעות בעיקרן משינוי הרכב באוכלוסיית הסקר של 2016, זאת בשל פקידת האוכלוסייה הבדואית לאחר ארבע שנים שבהן נעדרה מהסקר בשל קשיי פקידה. כאשר מתייחסים להרכב אוכלוסייה דומה בשני הסקרים, תחולת העוני של משפחות יורדת בנקודת אחוז שלמה (לרמה של 18.0%), ומתקבלת ירידה גם בתחולת העוני של נפשות וילדים.**
- ב-2016 חיו בעוני **462,100** משפחות, שבהן **1,802,800** נפשות, ומתוכן **838,500** ילדים.
- תחולת העוני של משפחות הנמדדת לפי ההכנסה הכלכלית (שמקורה בשווקים עוד לפני התערבות הממשלה) **ירדה בשיעור מתון יותר**, מ-29.2% ב-2015 ל-28.8% ב-2016.
- מדד גייני לאי-שוויון בהכנסה הפנויה **ירד** ב-1.5%, והמדד לאי-שוויון בהכנסה הכלכלית **ירד** ב-2.1%. מאז תחילת המילניום הנוכחי ירד מדד גייני הנמדד לפי ההכנסה הכלכלית בשיעור מצטבר של כ-10%.
- גם המדדים לעומק העוני ולחומרת העוני **ירדו** ב-2016, בכ-5.5%.
- **השיפורים בממדי האי-שוויון, כמו גם השיפורים בתחולת העוני, הם תוצאות השינויים שפעלו להגדלת ההכנסה הפנויה של המשפחות, קשישים וצעירים, בעיקר בחלק הנמוך והבינוני של התפלגות ההכנסות: העלאת שכר המינימום בשיעור של 6.8% ב-2016 והעלאת קצבאות הילדים וקצבאות הקשישים. הגידול המתמשך בשיעורי התעסוקה תרם אף הוא את תרומתו למגמה חיובית זו.**
- **תחולת העוני של משפחות הקשישים ירדה** מ-22.5% ב-2015 ל-20.8% ב-2016. **במקביל, תחולת העוני של נפשות קשישות ירדה** לשיעור הנמוך ביותר מזה חמש שנים – 16.9%.
- **תחולת העוני של משפחות ערביות ירדה במידה ניכרת, מ-53.3% ב-2015 ל-49.2% ב-2016.** השוואת שתי השנים ללא האוכלוסייה הבדואית שהתווספה השנה מראה ירידה גדולה יותר בקרב הערבים, וכך גם המדדים לעומק העוני ולחומרת העוני.
- **תחולת העוני של החרדים עלתה במעט** - מ-44.6% ל-45.1%. יתכן שזה משקף תיקון לירידה החדה שנצפתה אשתקד. עם זאת תחולת העוני של ילדים ירדה בכ-2 נקודות האחוז ב-2016. **חלקן של המשפחות העניות החרדיות בסך המשפחות העניות מגיע ל-15%** - שיעור גדול בהרבה מחלקם באוכלוסיית המשפחות.
- על אף הירידות בתחולת העוני של מרבית קבוצות האוכלוסייה, תחולת העוני בקרב **האוכלוסייה העובדת** (עצמאית ושכירה) הוסיפה לעלות במעט גם ב-2016, וכמו כן עלה חלקן של המשפחות העובדות בכלל האוכלוסייה העניה ב-2016. עם זאת המדדים לעומק העוני

ולחומרת העוני מורים על הטבה במצבן של משפחות עניות עובדות – בפרט בקרב המשפחות שבראשן עצמאי והמשפחות שבהן שני מפרנסים ויותר. יצויין גם שמספר מקבלי מענק עבודה גדול במציאות יותר מפי חמש מזה הנמדד בסקר, דבר שמטה כלפי מעלה את אומדני תחולת העוני של משפחות עובדות.

- לראשונה מזה שנים ירד במעט **שיעור העוני של האוכלוסייה שאינה עובדת** בגיל העבודה, ותחולת העוני שלה שהגיעה עד לכ-73% ב-2015 ירדה לשיעור של כ-70% ב-2016. עם זאת מצב האוכלוסייה שנותרה עניה בקבוצה זו הורע בהשוואה לשנה קודמת.
- **בחינת תחולת העוני לפי מגדר מעלה כי תחולת העוני של גברים ירדה ביותר ממחצית האחוז בין 2015 ל-2016, בעוד שתחולת העוני של נשים עלתה במעט.** במקביל, הצטמצמו הפערים של השפעת המדיניות על תחולת העוני לפי מגדר, וב-2016 אמצעי המדיניות חילצו 31.9% מהגברים ו-33.4% מהנשים (לעומת 28.2% ו-34.1% ב-2015 בהתאמה).
- **תחולת העוני של עולים** הוסיפה לרדת מ-17.7% ב-2015 ל-17.0% ב-2016 ובכך ממשיכה מגמת ירידה רצופה לאורך השנים האחרונות למעט עליה ב-2013. עם זאת המדדים לעומק העוני ולחומרת העוני עלו בשיעורים ניכרים – 9% ו-20% בהתאמה.
- הנתונים מורים כי **אילמלא התערבות הממשלה** באמצעות תשלומי העברה ומיסים ישירים היו תחולת העוני גבוהות יותר. תרומת אמצעי המדיניות להפחתת העוני עלתה ב-3.4% ב-2016. הקצבאות והמיסים הישירים חילצו 35.8% משפחות מעוני ב-2016 לעומת 34.6% ב-2015. שיעור הנפשות שנחלצו מעוני ירד במעט מ-24.5% ל-24.2% בין שתי השנים (לוח 5) ושיעור הילדים שנחלצו מעוני ירד בכ-18% בין 2015 ל-2016, למרות המשך העליה בקצבאות הילדים.
- על אף השיפורים הניכרים בממדי העוני והאי-שוויון ב-2016, וירידה של כנקודת אחוז שלמה בין שתי השנים בתחולת העוני של נפשות גם בחישוב לפי ה-OECD, מצבה היחסי של ישראל **בהשוואה בינלאומית** מוסיף להיות קשה. במדרג מדינות ה-OECD ישראל ממשיכה להיות מוצבת בראש סולם העוני. זאת מאחר שמיקומה היחסי של ישראל תלוי גם בהתפתחויות במדינות האחרות. עם זאת בתחום האי-שוויון מצבה טוב יותר.

א. ממדי העוני

1. קו העוני ורמת החיים

בשנת 2016 המשיך התוצר לעלות כבארבע השנים האחרונות. הפעם שיעור הצמיחה אף עלה במקצת לכ-4% במונחים ריאליים. במקביל נמשך הגידול בשיעור התעסוקה ובמספר המועסקים, שעלה ב-3.2% לעומת 2015. תוך כדי כך נמשכה הירידה בשיעור האבטלה – מ-5.3 ב-2015 ל-4.8% מכח העבודה ב-2016. התרחבות התעסוקה לוותה בעליית השכר הריאלי ב-2016 בשיעור של 2.9%. לאחר רצף של עליות שכר בשנים האחרונות, אם כי העלייה בשנה הקודמת היתה מתונה יותר. עליית השכר המצטברת בין השנים 2010 עד 2016 עמדה על כ-9%.

לאור התפתחויות אלה, בדומה לשנתיים שקדמו לה, גם ב-2016 עלו הכנסות משקי הבית לסוגיהן. על פי נתוני סקר הוצאות משקי הבית שעורכת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, ואשר עליו מבוססים העיבודים והניתוחים בדוח זה, העלייה בהכנסות התרחשה כתוצאה מגידול בשכר ובתעסוקה כאמור לעיל, ובעיקר בעקבות העלאת שכר המינימום בשיעור של 3.8% ב-2016 לאחר עלייה של 6.8% בין 2014 ל-2015 וכן עלייה בחלק מתמיכות הממשלה.

ב-2016 עלתה רמת החיים. ההכנסה הפנויה הממוצעת לנפש תקנית עלתה בשיעור של 2.7% וההכנסה הכלכלית לנפש תקנית עלתה גם היא בשיעור דומה. ההכנסה החציונית לנפש תקנית² עלתה ב-2016 בשיעור גבוה יותר, של 3.8% וכך גם קו העוני הנגזר ממנה. הפער בין ההכנסה הממוצעת לבין ההכנסה החציונית לנפש תקנית מלמד על ירידה באי השוויון בהכנסות, המשתקפת בממדים שונים המובאים בהמשך.

העלייה הריאלית בהכנסה, הממוצעת והחציונית, משקפת עלייה ברמת החיים של המשק וההתקרבות של ההכנסה החציונית להכנסה הממוצעת משקפת שיוני לטובה בחלוקת ההכנסות לשוויונית יותר, בין היתר לטובת מעמד הביניים.

לוח 1: ההכנסה החודשית למשק בית לפי סוג הכנסה (ש"ח), 2014-2016

השינוי הריאלי בין 2015 ל-2016 (אחוזים)	2016	2015	2014	סוג ההכנסה
הכנסה ממוצעת				
2.7	16,912	16,558	16,202	כלכלית למשפחה
2.9	6,454	6,303	6,135	כלכלית לנפש תקנית
3.0	19,137	18,674	18,331	ברוטו למשפחה
3.3	7,448	7,253	7,099	ברוטו לנפש תקנית
2.8	15,770	15,431	15,151	נטו למשפחה
2.8	6,160	6,023	5,904	נטו לנפש תקנית
הכנסה חציונית				
3.9	5,223	5,053	4,923	חציון הכנסה נטו לנפש תקנית
3.9	2,612	2,527	2,461	קו העוני לנפש תקנית

² בניגוד להכנסה לנפש, ההכנסה לנפש תקנית מתחשבת בהשפעת גודל המשפחה על הוצאותיה, שכן הוצאות המשפחה גדולות לאט יותר מגודל המשפחה.

קווי העוני למשפחות בגדלים שונים מוצגים בלוח 2 והם מראים כי יחד עם הכנסה כספית פנויה לחודש הנמוכה מ-3,264 ש"ח מוגדר כעני על פי ההגדרה הרשמית, וכך גם זוג, שהכנסתו נמוכה מ-5,223 ש"ח לחודש. מעט פחות מ-10 אלפי ש"ח לחודש נדרשים למשפחה בת חמש נפשות כדי לא לחיות בעוני.³

לוח 2: קו העוני לפי גודל המשפחה, 2016

מספר הנפשות במשפחה	מספר נפשות תקניות	ש"ח לחודש	תוספת שולית בש"ח
1	1.25	3,264	-
2	2.00	5,223	1,959
3	2.65	6,920	1,697
4	3.20	8,357	1,436
5	3.75	9,793	1,436
6	4.25	11,099	1,306
7	4.75	12,405	1,306
8	5.20	13,580	1,175
9	5.60	14,624	1,045

לוח 3 מראה באיזו מידה עבודה מלאה של לפחות מפרנס אחד שמשכר שר מינימום יחד עם הקצבאות שכל משפחה עם ילדים זכאית להן (קצבת ילדים אוניברסלית) מספיקות לקיום מינימלי (דהיינו מכסות את קו העוני). יחס מעל ל-100% בלוח זה הוא אינדיקציה לכך שההכנסה מעבודה ומקצבאות אוניברסליות בגיל העבודה מספיקים כדי לחלץ משפחה בגודל המתאים מעוני. הלוח מראה כי לפי נתוני 2016 אם חד-הורית עם ילד אחד חיה בעוני גם אם היא עובדת במשרה מלאה בשכר מינימום⁴ (ומקבלת קצבת ילדים) – על אף השיפור המסוים שלה לעומת השנים הקודמות, שיפור הנובע מהגידול בשכר המינימום ובקצבת הילדים.

עם זאת אם עצמאית עם שני ילדים העובדת במשרה מלאה בשכר מינימום, לא תיחלץ מעוני בלי שתמצא משאבים נוספים בסדר גודל של כ-40% מהכנסתה, כאשר עם יותר משני ילדים ההשלמה הנדרשת גבוהה יותר. אצל זוגות שבהם שני בני הזוג עובדים משרה מלאה בשכר מינימום המצב מעט יותר טוב אך עדיין מצביע על בעיה קשה להיחלץ מעוני באמצעות עבודה וקצבאות אוניברסליות, שכן רק משפחות עם עד שני ילדים לא יחיו בעוני. בני זוג שעובדים כל אחד בשכר מינימום בהיקף של משרה וחצי, יימצאו כ-30% מעל קו העוני, אך כבר ילד שני יכניס אותם לעוני, ומצבם יחריף ככל שמספר הילדים בבית גדול יותר. גם אם שני בני זוג עובדים במשרה מלאה בשכר מינימום – הם יחיו בעוני אם יש להם 3 ילדים וכל ילד נוסף בבית משמעותו עוני עמוק יותר. בנספח 20 מוצג לוח דומה כאשר מובא בחשבון בנוסף לשכר ולקצבת הילדים גם מענק העבודה. יש לסייג חישוב זה מאחר שכידוע מענק העבודה לא מתקבל באופן אוטומטי ויש לתבוע אותו באופן אקטיבי

³ נספח 13 מראה הכנסות של משפחות בגדלים שונים לפי עשירוני ההכנסה הפנויה.
⁴ שכר המינימום עלה ביולי 2016 מ-4,650 ₪ ל-4,825 ₪ ולכן חושב שכר מינימום ממוצע משוקלל לפי חודשי השנה.

על פי מחקרים בנושא נמצא כי שיעור המיצוי שלו הוא בסביבות 60% מהפוטנציאל). בנוסף אוכלוסיות מסוימות מוחרגות ממנו (הזכאות וגודלו של מענק העבודה מושפעים מהרכב משק הבית ומנתונים דמוגרפיים כגון גיל, וכן מגובה ההכנסה מעבודה)⁵. הממצאים בלוח הכולל את המענק (לוח נספח 20ב'), מראים כי על אף התרומה של מענק העבודה להעלאת הכנסתם הפנויה של משקי הבית, יש מקום להעלותו יותר כדי להפכו לאפקטיבי בצמצום העוני, בעיקר בקרב משפחות עם ילדים.

לוח 3: הכנסות משפחתיות מעבודה וקצבאות אוניברסליות כשיעור מקווי העוני, 2016 (%)

הרכב משק הבית	ההכנסה הפנויה משכר מינימום* לחודש* למשרה אחת כאחוז מקו העוני	ההכנסה הפנויה משכר מינימום* לחודש* לשתי משרות כאחוז מקו העוני	ההכנסה הפנויה משכר מינימום* לחודש* למשרה אחת וחצי כאחוז מקו העוני	ההכנסה הפנויה משכר מינימום* לחודש* למשרה אחת כאחוז מקו העוני	פעמיים ההכנסה פנויה משכר ממוצע לחודש* כאחוז מקו העוני
יחיד	140	-	-	270	-
יחיד עם ילד	90	-	-	176	-
יחיד עם 2 ילדים	71	-	-	139	-
יחיד עם 3 ילדים	61	-	-	120	-
זוג	88	131	175	169	340
זוג עם ילד	68	101	134	130	262
זוג עם 2 ילדים	59	86	113	110	221
זוג עם 3 ילדים	52	75	99	95	193
זוג עם 4 ילדים	48	68	89	86	172
זוג עם 5 ילדים	44	62	81	78	155

* מחושבת כסכום של שכר מינימום או שכר ממוצע ל-2016 בתוספת גודל קצבת ילדים, בניכוי תשלומי חובה. שכר המינימום הממוצע ברוטו ל-2016 הגיע ל-4,738 ש"ח והשכר הממוצע ל-9,749 ש"ח לחודש. הערה: ראה בנספח 20ב לוח דומה הכולל הכנסות זקופות ממענק עבודה ("מס הכנסה שלילי") לפי כללי הזכאות. לאור המיצוי החלקי של הטבה זו אין היא כלולה ברכיבי ההכנסה בלוח זה.

2. ממדי העוני ב-2016 והתפתחותם בשנים האחרונות (כולל ניתוח מותאם)

תחולת העוני של משפחות ירדה בכמחצית האחוז, מ-19.1% ב-2015 ל-18.5% ב-2016. עם זאת על פי ניתוח מותאם (הגורע את האוכלוסייה הבדואית ב-2016 כדי להשוותה ל-2015) שהוא יותר רלוונטי לאמידת השינויים בין 2015 ל-2016 (לוח 4א)⁶, מתברר כי תחולת העוני של משפחות ירדה בכנקודת אחוז שלמה בין שתי השנים ותחולת העוני של נפשות וילדים ירדה אף היא אם כי בשיעורים נמוכים יותר. העליה בתחולת העוני של נפשות וילדים, למרות השינויים החיוביים בקצבאות הילדים, נובעת אפוא מהשינוי בהרכב האוכלוסייה בסקר לנוכח התחדשות פקידת הבדואים ב-2016 לאחר היעדרם מהסקרים בארבע השנים שלפני כן. לוח 4א שהתווסף השנה בשל שינוי זה בסקר, מראה את השינויים בתחולת העוני כאשר מתייחסים לאוכלוסייה ללא הבדואים בשנים 2015 ו-2016, מלמד כי ללא שינוי זה בהרכב האוכלוסייה, תחולת העוני של נפשות וילדים

⁵ כך, משפחות חד הוריות עובדות המקבלות קצבת הבטחת הכנסה יזכו לקצבה גבוהה יותר תמורת ויתור על מענק העבודה, על פי שינוי חקיקה שהופעל החל מינואר 2016.

⁶ יצוין שבדומה לנהוג בסימולציות מסוג זה, החישוב נעשה באותו קו עוני שחושב לגבי כלל האוכלוסייה. חישוב עוני נפרד ללא הבדואים היה מניב תוצאה הקרובה יותר לתחולת העוני של משפחות באוכלוסייה הכללית (כולל הבדואים) – 18.4%.

ירדה אף היא.⁷ ב-2016 חיו בישראל 462,100 משפחות בעוני (עליה של 0.3% או 1,802,800 נפשות, בהן 838,500 ילדים (עלייה של 9.7%).

לוח 4: תחולת העוני (אחוזים) ומספר העניים, 2015-2016, נתונים מקוריים

שיעור הירידה בתחולת העוני לאחר תשלומי העברה ומיסים ישירים	לאחר תשלומי העברה ומיסים ישירים	לפני תשלומי העברה ומיסים ישירים	
			2016
35.8	18.5	28.8	משפחות
24.2	21.9	28.9	נפשות
11.2	31.0	34.9	ילדים
			2015
34.6	19.1	29.2	משפחות
24.5	21.7	28.7	נפשות
13.6	30.0	34.7	ילדים

מספר שחולץ מהעוני לאחר תשלומי העברה ומיסים ישירים	לאחר תשלומי העברה ומיסים ישירים	לפני תשלומי העברה ומיסים ישירים	
			2016
257,600	462,100	719,700	משפחות
574,800	1,802,800	2,377,600	נפשות
105,600	838,500	944,100	ילדים
			2015
244,000	460,800	704,800	משפחות
556,800	1,712,900	2,269,700	נפשות
120,100	764,200	884,300	ילדים

לוח 4א: תחולת העוני (אחוזים) ומספר העניים, ללא האוכלוסייה הבדואית, 2015-2016, נתונים מותאמים

שיעור הירידה בתחולת העוני לאחר תשלומי העברה ומיסים ישירים	לאחר תשלומי העברה ומיסים ישירים	לפני תשלומי העברה ומיסים ישירים	
			2016
36.6	18.0	28.4	משפחות
25.2	20.9	27.9	נפשות
11.8	29.6	33.5	ילדים
			2015
34.6	19.1	29.2	משפחות
24.4	21.7	28.7	נפשות
13.5	30.0	34.7	ילדים

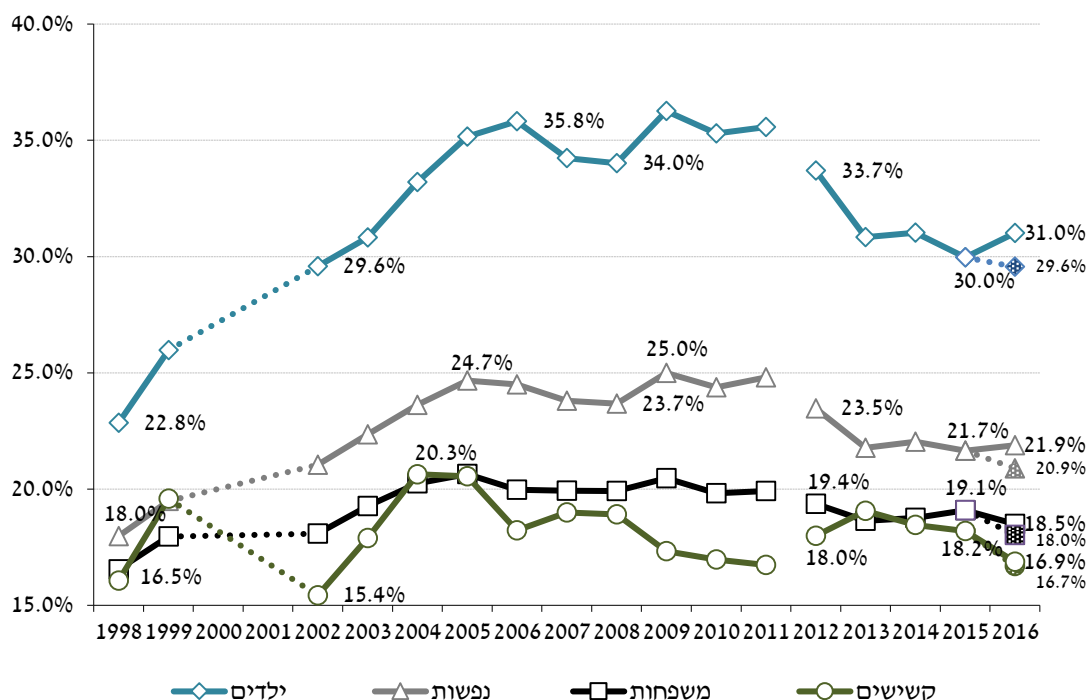
מספר שחולץ מהעוני לאחר תשלומי העברה ומיסים ישירים	לאחר תשלומי העברה ומיסים ישירים	לפני תשלומי העברה ומיסים ישירים	
			2016
256,300	444,900	701,200	משפחות
566,000	1,681,000	2,247,000	נפשות
102,600	769,200	871,800	ילדים
			2015
244,100	460,500	704,600	משפחות
556,800	1,711,500	2,268,300	נפשות
120,100	763,300	883,400	ילדים

⁷ ניתוח לאורך זמן מראה כי גריעת נתוני האוכלוסייה הבדואית בשנים 2011-2002 לא שינה מהותית את ממדי העוני וזאת בשל חלקם הנמוך יחסית באוכלוסיית הערבים ומאחר שרמת העוני שלהם קרובה לזו של ערבים בכלל. ב-2016, עם זאת, נראה שגריעת האוכלוסייה הבדואית היתה מפחיתה את ממדי העוני במידה רבה יותר (ראו נספח 22).

מכאן ואילך, תתייחס אפוא ההשוואה בין שנת 2016 לשנת 2015 לשינוי הנובע מהחזרת האוכלוסייה הבדואית לפקידה לאחר ארבע שנות היעדרות, בעיקר לגבי ממצאים המושפעים מכך במידה רבה.

תרשים 1 מראה את התפתחות תחולת העוני של משפחות, נפשות, ילדים וקשישים - בשנים 1998 עד 2016. תחולת העוני של משפחות ונפשות ירדה אל מתחת לרמות של 2003 ואילו תחולת העוני של ילדים התייצבה ברמה מעט גבוהה יותר משל 2003 אך עדיין בקרבתה. תחולת העוני של נפשות התייצבה ברמה של 22%, לאחר ירידה ניכרת שהחלה ב-2012. מלבד הגידול בשיעורי התעסוקה ובשכר, בפרט בקרב אוכלוסיות שהתקשו בשוק העבודה במשך שנים רבות, יש לציין גם את השינוי המבני של בסיס הנתונים והמעבר מסקר הכנסות לסקר הוצאות.⁸ מגמת הירידה, אם כי בקצב מתון יותר, נמשכה גם בשנתיים שחלפו מאז ועד 2015.

תרשים 1: תחולת העוני של משפחות, נפשות, ילדים וקשישים, 1998-2016

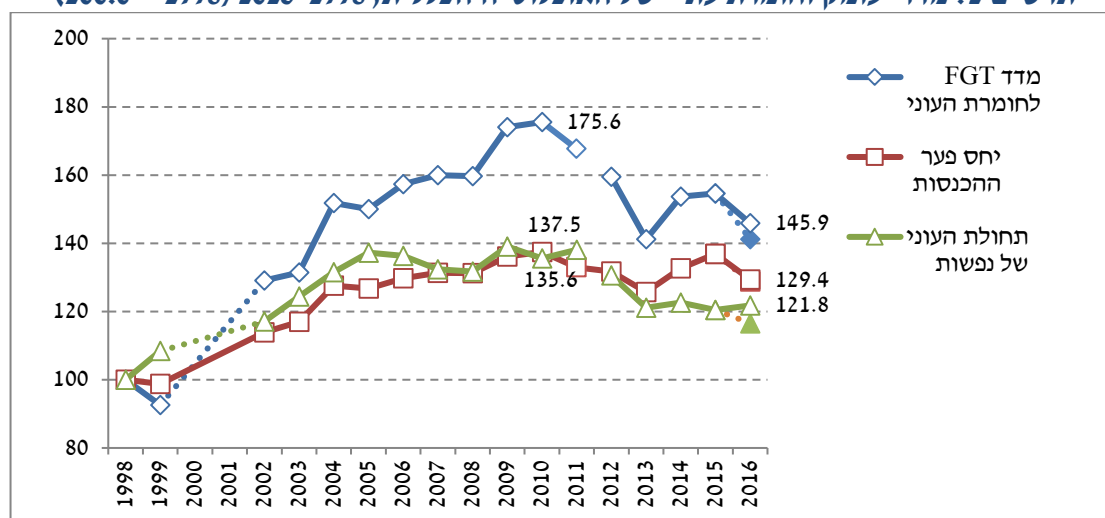
תחולת העוני של נפשות קשישות (להבדיל ממשפחות שבראשן קשיש), ירדה בעקביות בשלוש השנים האחרונות. העלאת קצבת השלמת הכנסה לזקנה בסוף שנת 2015 הובילה להעמדתה על השיעור הנמוך ביותר מאז 2012 – 16.9%. גם המדדים לעומק העוני ומדד FGT לחומרת העוני⁹ (המעניק משקל גבוה יותר לעניים יותר), ירדו ב-2016. תרשים 2 מציג את תחולת העוני של נפשות,

⁸ השבר בין נתוני 2011 ל-2012 נעוץ בשינוי מבני של הסקר שעליו מתבססים הנתונים: עד 2011 התבססו נתוני העוני על סקרי הכנסות (שהיה עד אז מורכב משילוב בין סקר הוצאות המשפחה ותצפיות מסקר כח אדם), והחל מ-2012 הם מתבססים על נתוני סקר הוצאות משק הבית בלבד. על השינויים בהגדרות הסקר ראו בהרחבה בדוח העוני והפערים החברתיים של 2012.

⁹ מדד ה-FGT לחומרת העוני מחושב החל מהשנה בצורה מעט שונה מזו שחושב בדוחות שלנו עד כה, באופן שיהיה יותר אינטואיטיבי, זאת מבלי לשנות את מהות החישוב. בכך הוא תואם את החישוב של מדד יחס פער ההכנסות (מדד עומק העוני). החל מדוח זה הוא מחולק בתחולת העוני המתאימה לכל אגרגציה. משום כך המספרים בערך מוחלט גבוהים יותר, וגם אחוזי השינוי הנגזרים מהם שונים, ובד"כ מתונים יותר, מאלה שהוצגו בעבר. לפי צורת ההצגה הנוכחית במקרה שכל העניים הם חסרי הכנסות בכלל, ולכן מדד פער ההכנסות הוא מרבי (100%), אזי מדד FGT יהיה בעל ערך 1 כאשר בצורת החישוב הקודמת במצב זה המדד שווה לתחולת העוני. לעומת זאת אם הכנסות כל העניים הן במרחק שקל אחד בלבד מקו העוני אזי מדד FGT יהיה קרוב לאפס הן בצורת ההצגה הנוכחית והקודמת.

עומק העוני (יחס פער ההכנסות) והמדד לחומרת עוני בשנים 1998-2016. מנתוני התרשים עולה כי עומק העוני הנמדד על פי המרחק של הכנסת המשפחות מקו העוני אשר עלה בשנתיים האחרונות, ירד בכ-4% ועמד על 34.3% ב-2016. המדד לחומרת העוני FGT ירד בכ-3% לאחר שעלה בשנתיים האחרונות. הירידה ביחס פער ההכנסות ובמדד לחומרת העוני נובעת מירידה במדדים הללו בקרב משפחות עם ילדים (ר' לוח 10) אשר העלאת קצבאות הילדים שיפרה את מצבן של המשפחות העניות מתוכן. מנגד, בקרב משפחות קשישים נרשמת עלייה ביחס פער ההכנסות ובחומרת העוני (ר' לוח 10) הואיל והתוספת לקצבת השלמת הכנסה לזקנה אשר הביאה לירידה בתחולת העוני של קבוצה זו, הייתה קטנה יותר מהעלייה בקו העוני.

תרשים 2: מדדי עומק וחומרת עוני* של האוכלוסיה הכללית, 2016-1998 (100.0 = 1998)

*ראו הערה לעיל בנושא מדד חומרת העוני, FGT.

3. השפעת תשלומי חובה, קצבאות ומענק עבודה על ממדי העוני

ההכנסה הכלכלית שמקורה בהשתכרות בשוק העבודה ובהכנסות משוק ההון, מבטאת את העצמאות הכלכלית של המשפחה. לוח 5 מראה כי תחולת העוני לפי ההכנסה כלכלית (ההכנסה שלפני התערבות ממשלתית ישירה באמצעות מיסוי וקצבאות¹⁰), נותרה השנה ברמות דומות לאלה של השנה שעברה: בקרב משפחות תחולת העוני במדידה לפי ההכנסה הכלכלית ירדה ב-0.4% והגיעה ל-28.8%, בקרב נפשות היא עלתה ב-0.2% והגיעה ל-28.9% ובקרב ילדים עלתה ב-0.2% והגיעה ל-34.9%.

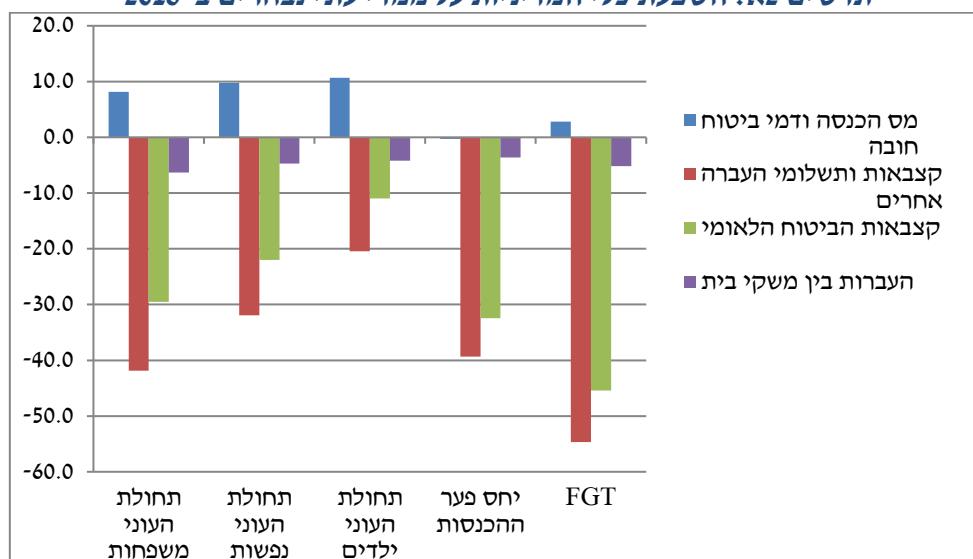
הפער בין תחולת העוני הכלכלי, הגבוהה יותר, לבין התחולה נטו מבטא את האפקטיביות של התערבות הממשלה. תרומת אמצעי המדיניות להפחתת העוני עלתה ב-3.4% ב-2016. ב-2016 הקצבאות והמיסים הישירים חילצו מעוני 35.8% מהמשפחות העניות (לעומת 34.6% ב-2015) (לוח 5). לעומת העלייה בחילוף מעוני בקרב משפחות בין שתי השנים המשוות, שיעור הנפשות שנחלצו

¹⁰ הצגת הפער בתחולת העוני הכלכלי עם התחולת לאחר התערבות מחייבת זהירות בנייתו שכן השפעת המדיניות מוטה לפי הסתכלות זו כלפי מעלה: סביר להניח שאלמלא קיומה של מערכת תמיכות כספיות, הפרט היה נאלץ להתאמץ יותר כדי להשיג הכנסות כלכליות ולכן תחולת העוני הכלכלי היתה כנראה נמוכה מזו הנמדדת. יצוין שבמקרה דמיוני וא-סוציאלי כזה של היעדר מערכת רווחה רמה זו הייתה גם דומה לתחולה "לאחר התערבות", שכן במדינה שלא דואגת כלל לאזרחיה או שמערכת הרווחה שלה קמצנית, ממדי העוני בסופו של דבר היו גבוהים יותר. זאת ניתן לראות בבירור בהשוואה של עוני כלכלי בין מדינות שונות. במדינות בעלות מדיניות ניאור-ליברלית מובהקת, תחולת העוני לפני התערבות נוטה להיות נמוכה יחסית והתחולה לאחר התערבות גבוהה יחסית. דוגמאות לכך הן מקסיקו, צ'ילה, ארה"ב וישראל.

מעוני ירד במעט מ-24.5% ל-24.2% בין שתי השנים ושיעור הילדים שנחלצו מעוני ירד באופן ניכר בכ-18% בין 2015 ל-2016, למרות המשך העליה בקצבאות הילדים בשנה זו. יצוין שכאשר מתחשבים בעובדה שהלמ"ס הצליחה השנה להוסיף מספר משמעותי של משפחות הבדואיות בסקר ומתייחסים לאוכלוסייה דומה בהרכבה, מקבלים כי מדיניות הממשלה צמצמה את העוני גם בקרב נפשות בשיעור גבוה יותר מזה שהיה ב-2015.

על אף הפרוגרסיביות של מערכת מס הכנסה, תרומת תשלומי החובה הישירים להפחתת העוני היא שלילית, מאחר שדמי ביטוח לאומי ודמי ביטוח בריאות משולמים על ידי כלל הציבור, לרבות רבים ממעוטי הכנסה. השפעת תשלומי החובה הישירים מעלים את תחולת העוני של משפחות, נפשות וילדים ואף את חומרת העוני בשיעורים דומים (תרשים א2). ההשפעה המצמצמת את ממדי העוני העיקרית היא של קצבאות הביטוח הלאומי. כן קיימת השפעה מצמצמת אם כי פחות גם בתשלומי העברה מהממשלה. קצבאות הביטוח הלאומי מהווים כ-71% מסך תרומת תשלומי ההעברה. הקטנה ביותר היא ההשפעה של תמיכת משקי בית באחרים. ההשפעה הגדולה ביותר היא של קצבאות הביטוח הלאומי: הן מקטינות את חומרת העוני באופן חד - בכ-45%.

תרשים א2: השפעת כלי המדיניות על ממדי עוני נבחרים ב-2016

החל מסקר הוצאות 2014 נאספים נתונים לגבי מענק העבודה ("מס הכנסה שלילי") שמקבלות משפחות שבהן עובדים בעלי שכר נמוך. נספח 20 מראה את הנתונים בחלוקה לפי קבוצות אוכלוסייה. **נתוני הסקר בנושא זה הם עדיין חלקיים וחסרים מאוד.** כך למשל, **על פי נתוני הסקר רק כ-48 אלף משפחות קיבלו מענק עבודה ב-2016 בעוד שלפי נתוני רשות המסים לשנת 2016 מספר המקבלים היה כ-250 אלף עובדים ועובדות.** ייתכן שתופעה זו מעידה על הקושי של מקבלי מענק העבודה לראות את הקשר בינו לבין מאמץ העבודה בשנה הקודמת, קושי שטמון בשיטת התשלום של המענק.¹¹ הבדלים גדולים קיימים גם בגובה המענק הממוצע. כלומר קיים דיווח חסר לגבי מספר המקבלים ולעומת זאת דיווח יתר לגבי הסכום הממוצע. יצוין שלפי סקר הוצאות של 2015 היו רק 42 אלף משקי בית שקיבלו מענק עבודה, כך שיתכן שקיים שיפור מסוים בדיווח. כבשנתיים שקדמו לשנת הסקר הנוכחי - הביטוי של מענק העבודה והשפעתו על ממדי העוני בסקר

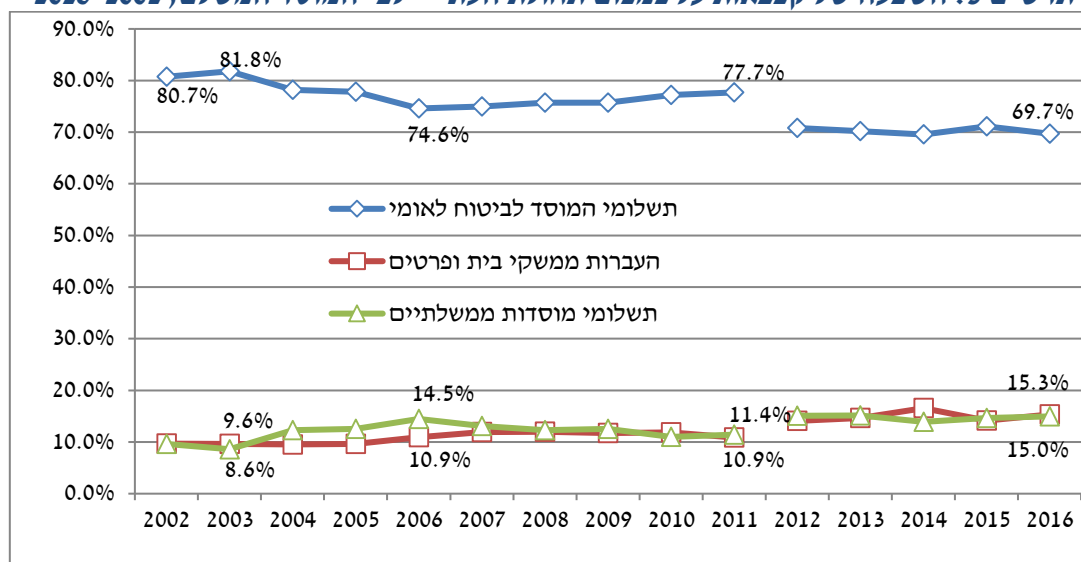
¹¹ המענק מתקבל בפיגור של יותר משנה בעוד שהשכר מתקבל בסוף כל חודש.

הוא אפוא עדיין חסר ומוטה כלפי מטה ולא ניתן להשתמש בו להערכת המצב החברתי של מקבלי מענק העבודה ב-2016. יש לקוות שעם הזמן יטוייבו הנתונים בסקר הנוגעים למענק העבודה, כך שניתן יהיה ללמוד מהם על תרומתו להפחתת העוני והאי-שוויון. ייתכן אפוא שמדידה טובה יותר של היבט זה הייתה מצביעה על ממדי עוני נמוכים יותר.

משקלן של קצבאות הביטוח הלאומי, שהן עיקר תשלומי ההעברה, כ-70% מסך התרומה לצמצום העוני, ורכיבי התמיכה ממוסדות ממשלתיים אחרים ותמיכה ממשקי בית אחרים (הכוללים גם חלק מתשלומי המזונות) מהווים כל אחד עוד כ-15% מסך התרומה של תשלומי ההעברה. חלקה הכולל של הממשלה להפחתת העוני (כולל הביטוח הלאומי) מגיע אפוא לכ-85% מסך התרומה של תשלומי ההעברה לצמצום העוני של משפחות¹².

תרשים 3 מציג את התפתחות שלושת סוגי התמיכות הכספיות הנ"ל על פני זמן. בעוד שמשקלן של קצבאות הביטוח הלאומי ירד בהדרגה מכ-80% ב-2002 לכ-70% ב-2016, משקלם של תשלומי מוסדות ממשלתיים אחרים ותמיכות ממשקי בית פרטיים עלה פי 1.5 לערך לעומת 2002.

תרשים 3: השפעה של קצבאות על צמצום תחולת העוני – לפי המוסד המשלם, 2016-2002

¹² ישנן העברות נוספות מהממשלה למשפחות, כגון קצבאות בעין, שאינן מובאות כאן בחשבון. אחת החשובות בהן קצבת הסיעוד. תמיכות הניתנות לעסקים שונים במסגרת החוק לעידוד השקעות הון וחוקים אחרים, אשר פועלות להעלאת הרווחים וכתוצאה מכך גם להעלאת ההכנסות של משקי בית אחדים לא מובאות כאן בחשבון. על פי הערכות (שכן לא מפורסמים נתונים על כך), הנהנים העיקריים הם העשירונים הגבוהים.

לוח 5 : תחולות העוני לפי הגדרות הכנסה שונות, ותורמות המיסוי הישיר ותשלומי ההעברה לסיווגיהם להפחתת העוני, 2015 ו-2016

השפעת כלי המזינות					תחולות העוני								
העברות בין משקי בית לאומי	תשלומי העברה של הממשלה ובניטוח לאומי	קצבאות הביטוח הלאומי	קצבאות ותשלומי העברה אחרים	תשלומי העברה ומיסים ישירים	מס הכנסה ודמי ביטוח חובה	לאחר תשלומי העברה ומיסים ישירים	לאחר העברות ממשקי בית לאומי ופלט בלבד	לאחר תשלומים ממסדות ומשלומי ותשלומי ביטוח לאומי בלבד	לאחר תשלומי ביטוח לאומי בלבד	לאחר תשלומי העברה בלבד	לאחר תשלומי חובה בלבד	לפני תשלומי העברה ותשלומי חובה	
													2016
6.3-	6.5-	29.5-	41.8-	35.8-	8.2	18.5%	27.0%	27.0%	20.3%	16.8%	31.4%	28.8%	תחולת העוני משפחות
4.7-	4.6-	22.0-	31.9-	24.2-	9.8	21.9%	27.5%	22.5%	22.5%	19.6%	32.0%	28.9%	תחולת העוני נפשות
4.2-	2.5-	11.0-	20.5-	11.2-	10.7	31.0%	33.5%	34.0%	31.1%	27.8%	39.1%	34.9%	תחולת העוני ילדים
3.6-	7.5-	32.5-	39.4-	37.5-	0.3-	33.7%	52.0%	49.9%	36.5%	32.7%	53.8%	54.0%	יחס פער התכנסות
5.2-	10.8-	45.4-	54.7-	52.3-	2.8	19.1%	38.0%	35.8%	21.9%	18.2%	41.3%	40.1%	מדד חומרת העוני FGT
													2015
-6.1	-36.6	-29.6	-41.2	-34.6	7.8	19.1%	27.4%	18.5%	20.6%	17.2%	31.7%	29.2%	תחולת העוני משפחות
-4.7	-28.2	-23.9	-32.0	-24.5	9.1	21.7%	27.3%	20.6%	21.8%	19.5%	31.6%	28.7%	תחולת העוני נפשות
-4.1	-16.6	-13.8	-20.6	-13.6	8.9	30.0%	33.2%	28.9%	29.9%	27.5%	38.0%	34.7%	תחולת העוני ילדים
-4.6	-33.5	-28.5	-37.6	-36.5	-0.3	35.7%	53.6%	37.4%	40.2%	35.0%	56.0%	56.2%	יחס פער התכנסות
-6.7	-47.4	-41.7	-53.2	-51.6	2.8	20.3%	39.1%	22.0%	24.4%	19.6%	43.1%	41.9%	מדד חומרת העוני FGT

4. ממדי העוני לפי קבוצות אוכלוסייה ואזורים גיאוגרפיים

תחולת העוני של משפחות הקשישים ירדה מ-22.5% ב-2015 ל-20.8% ב-2016. במקביל, תחולת העוני של נפשות קשישות ירדה מ-18.2% ל-16.9% בין שתי השנים. בסוף 2015 הוגדלה תוספת השלמת ההכנסה של קצבאות זקנה ושאיירים, במטרה לקרב את קצבת הזקנה הכוללת לקו העוני (התואם לגודל המשפחה) וכן להשוות את מצבם של היחידים והזוגות כל אחד ביחס לקו העוני הרלוונטי, בהתאם להמלצות הוועדה למלחמה בעוני. מדצמבר 2015 הקצבה ליחיד ללא תלויים בתוספת השלמת הכנסה הועלתה בהתאם לקבוצות הגיל בסכומים שבין 135-178 ש"ח, והקצבה לזוג הועלתה גם כן בהתאם לקבוצות גיל בסכומים שבין 511-542 ש"ח. מאחר שהשינוי התרחש בסוף 2015, מרבית ההשפעה של צעד זה מתבטאת בשנת 2016 והשינוי ניכר בירידה בתחולת העוני בקרב קשישים השנה. עם זאת המדדים לעומק העוני ולחומרת העוני עלו בשיעורים של כ-7% וכ-10% בהתאמה בקבוצה זו וזאת בעיקר משתי סיבות – האחת היא שהעלייה בקו העוני הייתה גדולה משיעור ההעלאה בקצבה והשנייה היא שמדד עומק העוני מתייחס לממוצע באוכלוסייה שנשארה בעוני ומאחר שהעניים הקרובים לקו העוני חולצו עקב תשלום התוספת, נותרו מאחור העניים יותר.

תחולת העוני של משפחות ערביות ירדה במידה ניכרת, מ-53.3% ב-2015 ל-49.2% ב-2016. גם תחולת העוני של נפשות וילדים ירדה. הכנסת מספר תצפיות משמעותי של האוכלוסייה הבדואית למדגם לראשונה זה ארבע שנים, אוכלוסייה המתאפיינת בשיעור גבוה של משפחות גדולות, מיתנה את הירידה בתחולת העוני בקרב ערבים. כאשר מנכים את התצפיות של האוכלוסייה הבדואית לצורך ההשוואה בין 2015 ל-2016, מקבלים שתחולת העוני של משפחות ירדה בכ-10% ותחולת העוני של נפשות וילדים ירדה בכ-9% (לוח 8א).¹³ תחולת העוני הנמדדת לפי ההכנסה הכלכלית ירדה בשיעור חד אף יותר בין שתי השנים, כתוצאה מהמשך שילוב האוכלוסייה הערבית בכוח העבודה וגידול של כ-1.2% נוספים בשיעורי התעסוקה של משקי בית באוכלוסייה זו על פי נתוני הסקר (נספח 21)¹⁴.

בנוסף לתחולת העוני באוכלוסייה הערבית ירדו באופן ניכר גם המדדים לעומק העוני ולחומרת העוני בין שתי השנים, בשיעורים שבין 8% ל-11%. חלקן של המשפחות הערביות בסך המשפחות העניות מגיע ב-2016 ל-39% - לעומת חלקן בסך אוכלוסיית המשפחות העומד על 15%. זו השנה הרביעית שבה נשאלו מרואיינים ממשפחות יהודיות באשר להגדרתם הסובייקטיבית את מידת דתיותם, כך שלמאפייני ראש משק הבית התווסף המשתנה "חרדי לפי הגדרה סובייקטיבית" שהחליף את ההגדרות העקיפות של אוכלוסיית החרדים משנים קודמות.¹⁵

תחולת העוני של החרדים עלתה במעט מ-44.6% ל-45.1%, על אף גידול ניכר של כ-4% בשיעורי התעסוקה של משקי בית חרדים ב-2016 (לפי נתוני סקר הו"מ). תחולת העוני של ילדים במשפחות החרדיות ירדה בכ-2 נקודות האחוז. בתחולת העוני הכלכלי, חלה עליה קלה למרות הגידול בשיעור התעסוקה של חרדים בכלל ובפרט הגידול במספר המשפחות בקרב חרדים שבהן שני מפרנסים. העליה המתונה בתחולת העוני של משפחות ב-2016 משקפת על פי הערכה תיקון סטטיסטי של הירידה החדה

¹³ ר' גם הערה כללית לגבי נושא זה בתחילת הדוח.

¹⁴ העליה החדה בתחולת העוני של נפשות קשישות באוכלוסייה הערבית (בכ-9%) נובעת משינויים הקשורים בהרכב המשפחות בסקר. השנה נדגמו יותר מבשנה שעברה משפחות גדולות שבראשן קשיש באוכלוסייה זו.

¹⁵ לפי הגדרה זו, ההשתייכות לזרם ביהדות נקבעת באופן ישיר על פי הזדהות עצמית של הנשאלים, כך שמתיתר הצורך לנחש זהות זו על פי משתנים אחרים אשר אינם תמיד זהים לגבי כל המשתתפים לזרם החרדי (או זרם אחר) ביהדות. החל מהשנה הושטו מהדוח הממצאים על חרדים על פי ההגדרות האומדניות שהיו קודם (למשל בהתאם לבית ספר אחרון של אחד מבני המשפחה). עם זאת הן הושארו בתרשימים לגבי השנים שבהן לא הייתה הגדרה עצמית.

שהיתה בשנה הקודמת בתחולת העוני של משפחות חרדיות, ולא מעידה על שינוי לרעה בשיעור העוני של משפחות החרדים. עם זאת יחס פער ההכנסות ("עומק העוני") ומדד FGT לחומרת העוני עלו בשיעורים של כ-8% וכ-13% בין 2015 ל-2016. על פי נתוני סקר 2016 חלקן של המשפחות העניות החרדיות בסך המשפחות העניות מגיע ל-15% - כמעט פי 3 מחלקם היחסי באוכלוסיית המשפחות על פי סקר הוצאות משקי הבית.

תחולת העוני של משפחות חד-הוריות עלתה בחדות, מ-21.7% ב-2015 ל-26.0% ב-2016 וחלקן באוכלוסייה הענייה עלה בכ-33%. נראה שעלייה חדה זו מהווה במידה רבה תיקון סטטיסטי לממצאים שהיו בשנה הקודמת, שכן הרמה חזרה לזו ששררה ב-2014 ושנים שקודם לכן. ייתכן שהיא גם משקפת עלייה במשקל המשפחות החד-הוריות בכלל המשפחות. בתחום המדיניות לא התרחשו שינויים שיכולים להצביע על השינוי לרעה (כמו גם על השינוי לטובה בשנה קודמת) אך כאמור לעיל באופן בסיסי ניתן להצביע על כך שמשפחות חד-הוריות מתקשות להימנע ממצב של עוני או לצאת ממנו לנוכח פערי השכר הניכרים בין נשים וגברים, עבודה במשרה חלקית, ברובה לא מרצון, קצבת קיום נמוכה ומענק עבודה נמוך גם אם גבוה יחסית למקבלי מענק אחרים.

תחולת העוני של משפחות עובדות עלתה במקצת וכך גם תחולת העוני של נפשות וילדים במשפחות אלו בין 2015 ל-2016.

חלקן באוכלוסייה הענייה עלה במידה ניכרת – 58.7% מכלל המשפחות העניות, לרבות הקשישים, הן משפחות עובדות – בהשוואה לחלקן הנמוך יותר – 55.6% ב-2015. כאשר מתייחסים לאוכלוסייה העובדת בגיל העבודה בלבד, ללא משפחות הקשישים, מתברר כי חלקן של המשפחות העובדות מגיע לשיעור 57.6%.

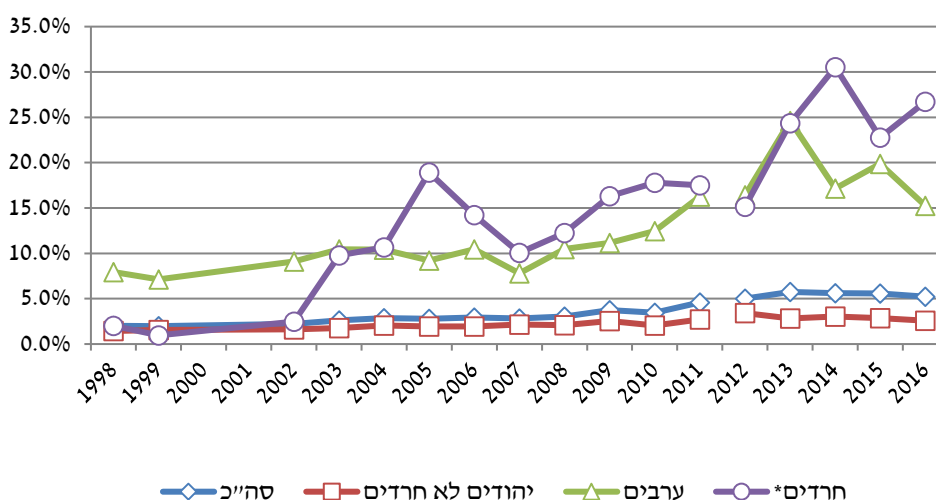
השינויים הקטנים בתחולת העוני של משפחות עובדות משקפים שינוי בהרכב של המשפחות הללו: תחולת העוני של חלקן עם **מפרנס אחד** עלתה מ-25.9% ב-2015 ל-27.0% ב-2016, ותחולת העוני של המשפחות עם **שני מפרנסים** ירדה מ-5.6% ב-2015 ל-5.2% ב-2016. גם עומק העוני של משפחות עם שני מפרנסים ויותר ירד בחדות בשיעור של כ-19% (וחומרת העוני בשיעור כפול מכך) בעוד אצל משפחות עם מפרנס אחד הוא ירד בשיעור נמוך יותר (בכמחצית האחוז).

תרשים 4 מציג את תחולת העוני של משפחות עם **שני מפרנסים ויותר**: תחולת העוני בסך האוכלוסייה ירדה במקצת תוך יציבות יחסית של יהודים לא חרדים, המהווים את הקבוצה הגדולה ביותר בכלל ובפרט בקבוצה זו. הממצאים מראים על הבדלים במגמות העוני בין החרדים והערבים, על אף הצטרפות בן/בת הזוג לשוק העבודה בשתי האוכלוסיות (השנה בעוצמה ניכרת באוכלוסייה החרדית): ב-2016 **עלה שיעור העוני של משפחות חרדיות עם שני מפרנסים**, לעומת ירידה בשיעורי העוני של ערבים עם שני מפרנסים, ויציבות יחסית בכלל האוכלוסייה. את היציבות היחסית בממצאים של משפחות אלה בכלל האוכלוסייה בהשוואה לתנודתיות הרבה בקרב הערבים ובפרט בקרב החרדים, יש לייחס כנראה לטעויות דגימה, הנובעות מגודלו הקטן מדי של המדגם לגבי אוכלוסיות ספציפיות (עובדה המצביעה על החשיבות הרבה של הגדלת מדגם התצפיות בסקר), וכן לשינויים שהתרחשו בהגדרת אוכלוסיית החרדים החל מ-2013.¹⁶

¹⁶ בעיות סטטיסטיות אלה מתבטאות בתנודתיות על פני זמן של תחולת העוני: תחולת העוני של חרדים בקבוצה זו עלתה מ-2003 עד לרמתה הגבוהה ביותר (כ-20%) ב-2005. ב-2008 שוב החלה לעלות תחולת העוני, ב-2014 הגיעה לרמת שיא של כ-30% וב-2015 ירדה שוב באופן ניכר לכ-23%. בקרב הערבים נשמרה תחולת העוני של משפחות עם שני מפרנסים סביב

תחולת העוני של משפחות עם ילדים המהוות למעלה ממחצית מסך המשפחות העניות, עלתה במעט בין שתי השנים, אם כי היא נותרה ללא שינוי בהסתכלות מתואמת (דהיינו ללא האוכלוסייה הבדואית שכאמור מאופיינת במשפחות בעלות מספר גדול של ילדים וברמת עוני גבוהה). עומק העוני וחומרתו ירדו בקרב משפחות עם ילדים ב-8% ו-10% בהתאמה ובהסתכלות מתואמת (ללא האוכלוסייה הבדואית) שיעורי הירידה גבוהים יותר – 10% ו-15% בהתאמה. בשל הירידה בשיעורי העוני של הקשישים, והוספת האוכלוסייה הבדואית למדגם, עלה חלקן של המשפחות עם ילדים מכ-52% לכ-56% מכלל המשפחות העניות בין 2015 ל-2016. המשפחות הצעירות (ראש משק הבית עד גיל 29) שקיימת חפיפה בינו לבין המשפחות עם ילדים, התאפיינו אף הן בירידה גבוהה בכל מדדי העוני: תחולת העוני, עומק העוני וחומרת העוני.

תרשים 4: תחולת העוני של משפחות עם שני מפרנסים – לפי קבוצות אוכלוסייה, 1998-2016

* קבוצת המרדים בתרשים זה מורכבת משתי סדרות: לפי בית ספר אחרון בין השנים 1998 - 2013 ולפי הצהרה סובייקטיבית החל משנת 2014. על ההבדל בין שתי הקבוצות אפשר ללמוד מלוח 7 המציג את שתייהן.

בחינת תחולת העוני לפי קבוצות מגדר מעלה כי תחולת העוני של גברים ירדה ביותר ממחצית האחוז בין 2015 ל-2016, בעוד שתחולת העוני של נשים עלתה קלות. במקביל, הצטמצמו הפערים של השפעת המדיניות על תחולת העוני לפי מגדר, וב-2016 אמצעי המדיניות חילצו 31.9% מהגברים ו-33.4% מהנשים (לעומת 28.2% ו-34.1% ב-2015 בהתאמה). בפער בין תחולת העוני הכלכלי של גברים ונשים לא חלו שינויים של ממש והפער נשאר ברמה קבועה למדי של 17% לרעת נשים.

תחולת העוני של עולים הוסיפה לרדת מ-17.7% ב-2015 ל-17.0% ב-2016 ובכך ממשיכה מגמת ירידה רצופה לאורך השנים האחרונות למעט עליה חד פעמית ב-2013. עם זאת המדדים לעומק העוני ולחומרת העוני עלו בשיעורים ניכרים – 9% ו-20% בהתאמה.¹⁷

רמה של 10% אך החל מ-2009 החלה לעלות עד לכ-25% ב-2013. ב-2015 הגיעה תחולת העוני בקרב משפחות אלו לכ-20%.
¹⁷ יצויין גם כי אוכלוסיית העולים אינה מהווה קבוצה אחידה, הן מבחינת מוצא ארץ העלייה והן מבחינת הוותק בישראל.

לוח 6: תחולת העוני של נפשות בוגרות* בחלוקה לפי מין (אחוזים), 1999-2016

שנה	נשים			גברים		
	שיעור הירידה בתחולת העוני כתוצאה מתשלומי העברה ומיסים	לאחר תשלומי העברה ומיסים	לפני תשלומי העברה ומיסים	שיעור הירידה בתחולת העוני כתוצאה מתשלומי העברה ומיסים	לאחר תשלומי העברה ומיסים	לפני תשלומי העברה ומיסים
1999	44.8	17.1	30.9	40.5	15.2	25.6
2002	46.3	16.9	31.5	40.0	16.2	27.0
2003	42.6	18.8	32.8	37.1	17.4	27.7
2004	38.8	19.7	32.2	34.7	18.0	27.6
2005	36.9	20.2	32.0	33.6	18.7	28.2
2006	38.9	19.6	32.1	32.2	18.2	26.8
2007	37.6	19.2	30.8	32.6	18.1	26.8
2008	38.0	19.5	31.4	33.1	17.6	26.3
2009	36.9	20.0	31.8	32.7	18.8	27.9
2010	36.4	19.9	31.3	31.8	18.2	26.7
2011	36.4	20.3	32.0	31.3	18.8	27.3
2012	34.7	19.7	30.2	31.4	17.3	25.2
2013	33.3	18.4	27.6	28.6	16.5	23.1
2014	34.7	18.3	28.1	29.6	17.1	24.3
2015	34.1	18.4	27.9	28.2	17.0	23.6
2016	33.4	18.6	27.9	31.9	16.2	23.8

* נשים וגברים בגילאי 18 ומעלה.

ב-2016 תחולת העוני של המשפחות שאינן עובדות בגיל העבודה ירדה מ-73% לכ-69%. בשל ההשפעה החזקה של העלאת קצבאות הילדים על קבוצת אוכלוסייה זו, עלתה תרומת אמצעי המדיניות לצמצום העוני בקבוצה זו בכ-16%. יחד עם זאת חלקן בסך האוכלוסייה הענייה נותר ברמה של כ-18% (במדידה לפי ההכנסה הפנויה) ובמדידה לפי ההכנסה הכלכלית הוא ירד במעט. עם זאת מצבן של משפחות עניות בגיל העבודה שאינן עובדות הורע: עומק וחומרת העוני עלו בכ-7% וכ-9% בהתאמה בין שתי השנים.

פילוח האוכלוסייה לפי גיל ראש משק הבית מורה על ירידה בממדי העוני בקבוצת הגיל שבה העוני בישראל הוא הנמוך ביותר – 45 עד גיל הפנסיה. תחולת העוני של קבוצה זו ירדה מ-14.3% ל-13.1% ותחולת העוני של קבוצה זו עומדת על שיעור הנמוך בכ-5 נקודות האחוז מתחולת העוני הכללית באוכלוסייה.

לוח 7 : תחולת העוני של משפחות לפי קבוצות אוכלוסייה (אחוזים), 2014 עד 2016

שעור הירידה בתחולת העוני לאחר תשלומי העברה ומיסים (אחוזים)	שעור הירידה בתחולת העוני לאחר תשלומי העברה ומיסים			הכנסה לאחר תשלומי העברה ומיסים			הכנסה לפני תשלומי העברה ומיסים			לפי הגדרה סובייקטיבית: רמת דתיות לפי דיווח המרואייין: יחלונן, מסורתי, דתי, חרדי, מעורב
	2016	2015	2014	2016	2015	2014	2016	2015	2014	
35.8	34.6	35.5	18.5	19.1	18.8	28.8	29.2	29.1	כלל האוכלוסייה	
46.6	44.5	45.2	13.2	13.8	13.6	24.8	24.8	24.7	קבוצות אוכלוסייה של ראש משק הבית:	
23.2	23.8	20.0	45.1	44.6	51.5	58.8	58.5	64.4	יהודים	
53.0	51.2	48.8	17.0	17.7	18.0	36.1	36.3	35.1	חרדים (לפי הגדרה סובייקטיבית)*	
6.1	7.3	8.0	49.2	53.3	52.6	52.4	57.5	57.2	עולים	
15.5	18.2	16.7	23.0	22.3	23.3	27.2	27.2	28.0	ערבים	
19.2	23.2	21.5	17.4	17.0	17.9	21.5	22.2	22.8	משפחות עם ילדים - סך הכול	
8.4	7.4	6.2	49.8	49.7	52.7	54.4	53.7	56.2	1-3 ילדים	
4.1	9.8	3.2	63.8	61.8	60.7	66.5	68.5	62.7	4 ילדים ויותר	
36.4	43.4	40.0	26.0	21.7	25.1	40.9	38.3	41.9	5 ילדים ויותר	
29.4	29.8	29.6	13.5	13.3	13.1	19.2	18.9	18.7	משפחות חד הוריות	
31.7	30.9	32.7	13.4	13.1	12.8	19.6	19.0	19.0	מצב תעסוקתי של ראש משק הבית:	
11.4	22.5	7.5	14.6	14.4	15.2	16.5	18.6	16.4	עובד	
24.0	20.8	26.1	69.4	73.0	68.0	91.3	92.2	92.0	שכיר	
29.4	29.6	30.3	27.0	25.9	25.4	38.2	36.9	36.5	עצמאי	
29.3	30.4	27.5	5.2	5.6	5.6	7.4	8.0	7.7	לא עובד בגיל עבודה	
23.6	22.5	30.9	22.7	24.3	22.5	29.8	31.3	32.5	מפרנס אחד	
20.6	23.9	21.3	19.3	18.1	19.5	24.3	23.7	24.8	שני מפרנסים ויותר	
30.3	28.3	30.1	13.1	14.3	12.2	18.8	20.0	17.5	קבוצות גיל של ראש משק בית בגיל פרישה:	
56.4	53.6	2.1	20.8	22.5	47.7	47.7	48.5	48.7	בגילאים 30 - 44	
57.3	53.8	1.5	21.6	23.5	50.6	50.6	51.0	51.4	בגילאים 45 ועד גיל הפנסיה	
35.0	34.0	31.8	44.4	44.9	46.8	68.3	68.0	68.6	קבוצות השכלה של ראש משק הבית:	
34.0	30.2	34.1	21.7	22.3	21.2	32.8	32.0	32.1	קשישים**	
38.0	39.4	38.7	12.9	13.2	13.0	20.9	21.7	21.2	בגיל הפנסיה לפי חוק***	

* לפי הגדרה סובייקטיבית: רמת דתיות לפי דיווח המרואייין: יחלונן, מסורתי, דתי, חרדי, מעורב
 ** בהתאם להגדרה שהייתה נהוגה עד כה: משפחות קשישים מגיל 60 לאשה ו-65 לגבר
 *** משפחות קשישים מגיל 62 לנשים ו-67 לגברים.

לוח 8: תחולת העונני של משפחות, נפשות, ילדים וקשישים*** לפי קבוצות אוכלוסייה, 2015 ו-2016 (נתונים מקוריים)

	2016				2015				
	קשישים	ילדים	נפשות	משפחות	קשישים	ילדים	נפשות	משפחות	
כלל האוכלוסייה	16.9	31.0	21.9	18.5	18.2	30.0	21.7	19.1	
קבוצות אוכלוסייה של ראש משק הבית:									
יהודים	13.1	21.1	14.3	13.2	15.2	19.8	14.1	13.8	
חרדים (לפי המדרה סובייקטיבית)*	16.7	58.7	52.6	45.1	19.2	60.3	52.4	44.6	
ערבים	20.2	24.0	16.6	17.0	22.1	22.1	17.2	17.7	
ערבים	58.1	61.7	52.0	49.2	52.2	65.6	54.8	53.3	
משפחות עם ילדים - סך הכול	27.0	31.0	27.0	23.0	15.9	30.0	25.8	22.3	
1-3 ילדים	20.7	18.8	17.7	17.4	11.7	18.6	17.4	17.0	
4 ילדים ויותר	.	53.3	52.8	49.8	.	53.1	52.4	49.7	
5 ילדים ויותר	.	65.4	65.7	63.8	.	64.0	63.8	61.8	
משפחות חד הוריות	18.9	33.8	29.7	26.0	11.1	29.8	24.3	21.7	
מוצב תעסוקתי של ראש משק הבית:									
עובד	6.1	27.6	18.6	13.5	5.5	25.7	17.6	13.3	
שכיר	6.2	26.9	18.3	13.4	5.2	25.4	17.4	13.1	
עצמאי	5.4	31.2	20.6	14.6	6.8	27.7	18.9	14.4	
לא עובד בגיל עבודה	7.8	87.0	78.3	69.4	50.1	89.2	81.6	73.0	
מפרנס אחד	3.5	61.9	43.4	27.0	6.9	60.0	41.0	25.9	
שני מפרנסים ויותר	3.5	11.5	7.9	5.2	3.3	10.7	7.7	5.6	
קבוצות גיל של ראש משק בית בגיל עבודה:									
עד 29	15.7	40.6	25.1	22.7	9.0	38.2	24.2	24.3	
בגילאי 30 - 44	10.5	31.6	25.5	19.3	8.8	30.2	24.1	18.1	
בגילאי 45 ועד גיל הפנסיה	6.2	23.9	15.5	13.1	9.0	24.7	16.4	14.3	
קבוצות גיל של ראש משק בית בגיל פרישה:									
קשישים**	19.0	40.2	19.4	20.8	21.1	32.1	20.8	22.5	
בגיל הפנסיה לפי חוק***	19.4	54.6	20.4	21.6	21.6	24.8	22.3	23.5	
קבוצות השכלה של ראש משק הבית:									
עד 8 שנות לימוד	40.2	73.9	51.4	44.4	39.9	66.3	47.9	44.9	
בין 9 ל-12 שנות לימוד	14.7	41.3	26.6	21.7	15.7	39.5	25.9	22.3	
13 ומעלה שנות לימוד	11.0	21.6	15.4	12.9	11.9	21.5	15.6	13.2	

הערך: עבור החאים הריקים המסומנים ב-"/, אין בסקר הוצאות מספיק תצפיות על מנת לחשב נתון מהימן

* לפי המדרה סובייקטיבית: רמת דתיות לפי דיווח המרואיי: חילוני, מסורתני, דתי, חרדי, מעורב

** בהתאם להמדרה שהיתה נהוגה עד כה: מגיל 60 לאשה ו-65 לגבר

*** גיל 62 לקשישים ו-67 לגברים.

לוח א8: תחולת העוני של משפחות, נפשות, ילדים וקשישים*** לפי קבוצות אוכלוסייה, ללא האוכלוסייה הבדואית (נתונים מותאמים), 2015 ו-2016

	2016				2015				
	קשישים	ילדים	נפשות	משפחות	קשישים	ילדים	נפשות	משפחות	
כלל האוכלוסייה	16.7	29.6	20.9	18.0	18.2	30.0	21.7	19.1	קבוצות אוכלוסייה של ראש משק הבית:
יחודים	13.1	21.1	14.3	13.2	15.2	19.8	14.1	13.8	יחודים
עולים	16.7	58.7	52.6	45.1	19.2	60.3	52.4	44.6	חודים (לפי המדרה סובייקטיבית)*
ערבים	20.2	24.0	16.5	16.9	22.1	22.2	17.2	17.7	עולים
משפחות עם ילדים - סך הכול	57.5	60.5	50.5	48.4	52.5	66.2	55.3	53.7	ערבים
1-3 ילדים	25.4	29.6	25.7	22.1	15.9	30.0	25.8	22.3	משפחות עם ילדים - סך הכול
4 ילדים ויותר	19.7	18.3	17.3	17.0	11.7	18.6	17.4	17.0	1-3 ילדים
5 ילדים ויותר	.	51.6	50.9	48.4	.	53.3	52.7	49.9	4 ילדים ויותר
משפחות חד הוריות	17.8	30.4	26.6	24.2	11.1	29.8	24.3	21.7	5 ילדים ויותר
מגזר תעסוקתי של ראש משק הבית:									משפחות חד הוריות
עובד	5.9	26.4	17.8	13.1	5.5	25.8	17.6	13.3	מגזר תעסוקתי של ראש משק הבית:
שכיר	6.0	25.6	17.4	12.9	5.2	25.4	17.4	13.1	עובד
עצמאי	5.4	31.4	20.7	14.6	6.8	27.7	18.9	14.4	שכיר
מפרנס אחד	7.8	60.8	42.1	26.2	6.9	60.0	41.0	25.9	עצמאי
שני מפרנסים ויותר	3.2	10.7	7.4	5.0	3.3	10.7	7.8	5.6	לא עובד בגיל עבודה
קבוצות גיל של ראש משק הבית:									מפרנס אחד
עד 29	13.7	37.5	23.3	22.1	9.0	38.8	24.4	24.4	שני מפרנסים ויותר
בגילאי 30 - 44	10.3	30.4	24.5	18.6	8.8	30.2	24.1	18.0	קבוצות גיל של ראש משק הבית:
בגילאי 45 עד גיל הפנסיה	5.9	23.0	14.8	12.7	9.0	24.7	16.4	14.3	עד 29
קבוצות גיל של ראש משק הבית:									בגילאי 30 - 44
משק בית שבראשו קשיש**	18.9	37.1	19.1	20.7	21.1	32.1	20.8	22.5	בגילאי 45 עד גיל הפנסיה
קבוצות השכלה של ראש משק הבית:	19.4	48.2	20.0	21.5	21.6	.	22.3	23.5	בגילאי 45 עד גיל הפנסיה
עד 8 שנות לימוד	39.7	74.3	49.8	43.6	39.9	66.3	47.9	44.9	משק בית שבראשו קשיש**
בין 9 ל-12 שנות לימוד	14.6	38.7	24.9	20.8	15.7	39.7	25.9	22.3	קבוצות השכלה של ראש משק הבית:
13 ומעלה שנות לימוד	11.0	21.4	15.2	12.8	11.9	21.6	15.6	13.2	עד 8 שנות לימוד

הערות: עבור התאים הריקים המסומנים ב-"/", אין בסקר הוצאות מספיק תצפיות על מנת לחשב נתון מהימן
 * לפי המדרה סובייקטיבית: רמת דרישות לפי דיווח המרואיי: חולוני, מסורתי, דתי, חודי, מעורב
 ** בהתאם להמדרה שהייתה נהוגה עד כה: מגיל 60 לאשה ו-65 לגבר
 *** גיל 62 לנשים ו-67 לגברים

לוח 9: חלקם של סוגי משפחות בכלל האוכלוסייה ובאוכלוסייה הענייה לפי מאפיינים דמוגרפיים ותעסוקתיים, 2015-2016

האוכלוסייה הענייה				כלל האוכלוסייה		
לאחר תשלומי העברה ומיסים ישירים		לפני תשלומי העברה ומיסים ישירים				
2016	2015	2016	2015	2016	2015	
קבוצות אוכלוסייה של ראש משק הבית:						
61.0	62.4	73.4	73.5	85.4	86.6	יהודים
14.9	13.7	12.5	11.8	6.1	5.9	חרדים (לפי הגדרה סובייקטיבית)*
18.0	18.3	24.6	24.5	19.7	19.7	עולים
39.0	37.6	26.6	26.5	14.6	13.4	ערבים
55.8	52.1	42.4	41.7	44.9	44.7	משפחות עם ילדים - סך הכול
34.8	33.5	27.7	28.5	37.1	37.5	1-3 ילדים
21.0	18.6	14.8	13.2	7.8	7.2	4 ילדים ויותר
12.5	10.3	8.4	7.5	3.6	3.2	5 ילדים ויותר
8.0	6.0	8.1	6.9	5.7	5.3	משפחות חד הוריות
מצב תעסוקתי של ראש משק הבית:						
58.7	55.6	53.3	51.8	80.3	79.9	עובד
50.4	47.7	47.3	45.1	69.7	69.5	שכיר
8.3	7.8	6.0	6.6	10.6	10.4	עצמאי
18.1	20.3	15.3	16.7	4.8	5.3	לא עובד בגיל עבודה
44.7	41.1	40.6	38.1	30.6	30.2	מפרנס אחד
14.0	14.5	12.7	13.6	49.6	49.7	שני מפרנסים ויותר
קבוצות גיל של ראש משק בית בגיל עבודה:						
19.7	21.7	16.5	18.3	16.0	17.0	עד 29
36.5	32.4	29.5	27.8	34.9	34.3	בגילאי 30 - 44
20.6	22.0	19.0	20.1	29.2	29.3	בגילאי 45 עד גיל הפנסיה
קבוצות גיל של ראש משק בית בגיל פרישה:						
25.0	25.6	36.8	36.1	22.2	21.8	קשישים**
23.2	23.9	35.0	33.8	19.9	19.4	בגיל הפנסיה לפי חוק***
קבוצות השכלה של ראש משק הבית:						
17.7	18.6	17.5	18.5	7.4	7.9	עד 8 שנות לימוד
43.6	43.6	42.4	40.8	37.3	37.2	בין 9 ל-12 שנות לימוד
38.7	37.8	40.1	40.7	55.4	54.8	13 ומעלה שנות לימוד

* לפי הגדרה סובייקטיבית: רמת דתיות לפי דיווח המרואיין: חילוני, מסורתי, דתי, חרדי, מעורב
 ** בהתאם להגדרה שהיתה נהוגה עד כה: מגיל 60 לאשה ו-65 לגבר
 *** גיל 62 לנשים ו-67 לגברים.

לוח 10: הערכת עומק העוני וחומרתו לפי קבוצות אוכלוסייה ולפי מדדים נבחרים, אחוזים, 2015 ו-2016

מדד SEN		מדד FGT		יחס פער ההכנסות		
2016	2015	2016	2015	2016	2015	
0.101	0.105	19.1%	20.3%	33.7	35.7	כלל האוכלוסייה
						קבוצות אוכלוסייה של ראש משק הבית:
0.063	0.064	16.4%	16.4%	31.6	32.6	יהודים
0.239	0.255	18.3%	21.0%	33.5	36.3	חרדים (לפי הגדרה סובייקטיבית)*
0.074	0.070	15.3%	12.7%	31.3	28.6	עולים
0.249	0.281	18.3%	20.6%	36.0	39.3	ערבים
0.124	0.126	18.9%	21.1%	34.0	36.9	משפחות עם ילדים - סך הכול
0.075	0.080	14.3%	16.4%	30.8	33.7	1-3 ילדים
0.259	0.272	19.3%	21.5%	36.9	40.2	4 ילדים ויותר
0.330	0.335	19.6%	21.6%	37.9	41.3	5 ילדים ויותר
0.141	0.115	19.8%	19.0%	35.1	35.3	משפחות חד הוריות
						מצב תעסוקתי של ראש משק הבית:
0.076	0.078	17.5%	19.7%	29.9	32.8	עובד
0.074	0.075	17.0%	18.6%	29.6	31.9	שכיר
0.089	0.098	20.3%	26.8%	31.0	38.3	עצמאי
0.536	0.542	40.8%	37.3%	55.8	52.0	לא עובד בגיל עבודה
0.191	0.188	23.5%	25.1%	32.9	34.8	מפרנס אחד
0.025	0.031	12.2%	17.6%	22.6	28.4	שני מפרנסים ויותר
						קבוצות גיל של ראש משק בית בגיל עבודה:
0.111	0.121	16.7%	19.1%	32.1	36.0	עד 29
0.117	0.120	21.3%	25.1%	33.9	37.3	בגילאי 30 - 44
0.078	0.080	22.7%	20.7%	37.4	36.3	בגילאי 45 עד גיל הפנסיה
						קבוצות גיל של ראש משק בית בגיל פרישה:
0.076	0.077	11.0%	10.0%	28.6	26.8	קשישים**
0.078	0.080	10.8%	9.6%	28.0	26.0	בגיל הפנסיה לפי חוק***
						קבוצות השכלה של ראש משק הבית:
0.252	0.248	20.9%	21.7%	37.0	38.9	עד 8 שנות לימוד
0.126	0.125	21.0%	20.6%	35.4	35.8	בין 9 ל-12 שנות לימוד
0.066	0.074	17.1%	20.2%	30.5	34.5	13 ומעלה שנות לימוד

* לפי הגדרה סובייקטיבית: רמת דתיות לפי דיווח המרואיין: חילוני, מסורתי, דתי, חרדי, מעורב.
 ** בהתאם להגדרה שהיתה נהוגה עד כה: מגיל 60 לאשה ו-65 לגבר.
 *** גיל 62 לנשים ו-67 לגברים.

לוח 11 מציג את ממדי העוני לפי מחוזות, ערים נבחרות גדולות ולאום. בחלק מהקטגוריות התוצאות תנודתיות בשל מיעוט תצפיות.

תחולת העוני במחוז ירושלים היא הגבוהה ביותר והיא אף הוסיפה לעלות במעט ב-2016. תחולת העוני של ילדים בעיר ירושלים היא 55.4% אם כי היא ירדה מכ-58% ב-2015. גם עומק העוני וחומרת העוני במחוז ירושלים ובעיר ירושלים בפרט, גבוהים מאשר בכלל האוכלוסייה. לאחר מחוז ירושלים נמצא מחוז הצפון במדרג, עם שיעורי עוני שגם הם גבוהים יחסית לשאר המחוזות. עם זאת שיעורי העוני נמצאים במגמת ירידה מתמשכת מאז 2012 במחוז זה.

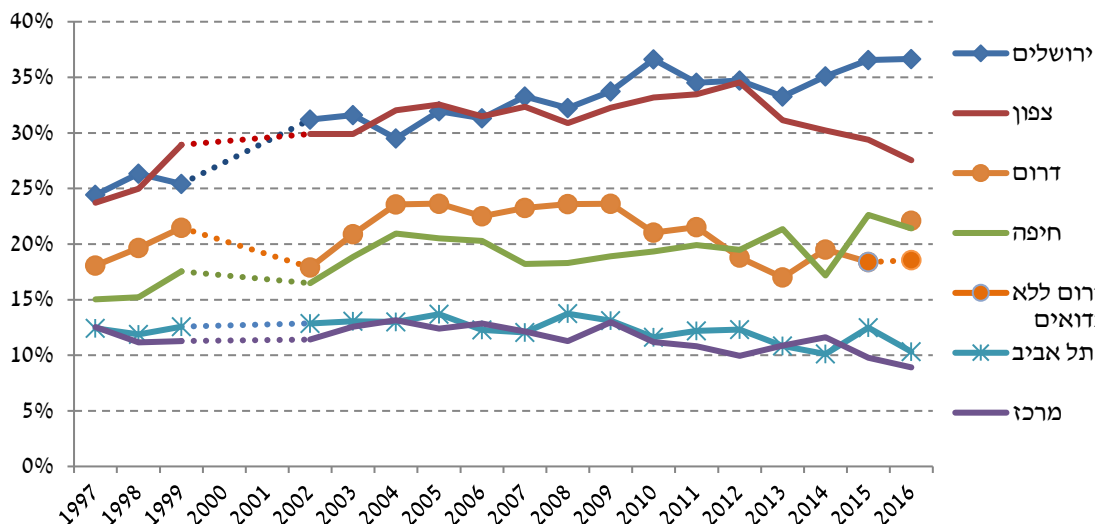
במרכז הארץ ממדי העוני ירדו: תחולת העוני של משפחות ושל נפשות במרכז ירדה ב-10% ו-5% בהתאמה בין 2015 ו-2016 ותחולת העוני של ילדים עלתה בין שתי השנים. בראשון לציון ירדה תחולת העוני של משפחות ונפשות מכ-7% לכ-6% ותחולת העוני של ילדים ירדה אף היא. יחד עם זאת היתה שם עלייה של כ-50% בעומק העוני.

מחוזות תל-אביב והמרכז ובפרט העיר תל-אביב ממשיכים להוביל בממדי עוני נמוכים ביחס ליתר המחוזות בשתי השנים. ב-2016 תחולת העוני של משפחות במחוזות תל אביב ובעיר תל-אביב ירדה מ-12.5% ל-10.3% ומ-10.6% ל-10.1% בהתאמה. תחולת העוני של ילדים בעיר תל-אביב ירדה בכנקודת אחוז והגיעה ל-9.8%. עומק העוני עלה בין 2015 ל-2016 מ-32.2% ל-33.4% במחוז תל-אביב ועלה מ-34.0% ל-37.1% בעיר תל-אביב בין שתי השנים. תרשים 4 ממחיש את הפער היציב בתחולת העוני לרעת הפריפריה לאורך השנים.

במחוז חיפה היתה ירידה בתחולת העוני של משפחות ועליה בתחולת העוני של נפשות וילדים ובעומק העוני.

במחוז הדרום עלתה תחולת העוני של נפשות בין 2015 ל-2016 בכ-7 נקודות אחוז (מ-18.5% ל-25.2%), ותחולת העוני של ילדים עלתה מ-25.0% ל-35.7%. **באשדוד** ירדו תחולת העוני של נפשות וילדים בכ-30% והגיעו לכ-18% וכ-28% בהתאמה. מצבן של המשפחות העניות באשדוד הוטב ומרחקן הממוצע מקו העוני ירד אף הוא בשיעור של כ-14% וחומרת העוני ירדה בכ-33%. הקפיצה בממדי העוני במחוז הדרום כגון העלייה בתחולת העוני של משפחות בכ-4 נקודות האחוז מוסברת בשילובה בסקר 2016 של האוכלוסייה הבדואית, שתחולת העוני שלה מגיעה לכ-58% (ערבים במחוז הדרום, לוח 10). תחולת העוני של ילדים בקרב אוכלוסייה זו נושקת ל-70%.

תרשים 4: תחולת העוני לפי מחוזות, 1997-2016

נספח 14 על שני חלקיו מציג את המובהקות של הנתונים הסטטיסטיים בדוח זה לפי קבוצות אוכלוסייה. הלוח מראה כי על אף השינויים הרבים בממדי העוני, רק לגבי חלק קטן מקבוצות האוכלוסייה השינויים בין 2015 ל-2016 נמצאו מובהקים מבחינה סטטיסטית (למשל: הירידה בעוני של ילדים יהודים; הירידה בפער ההכנסות של ערבים ושל משפחות עם ילדים ועוד). נספח 14 מדגים כי גם בהסתכלות לאורך זמן, למעט השנים 2003-2004 שבהן היתה קפיצה בממדי העוני, בד"כ השינויים בממדי העוני (לפחות מאז ועד 2011) לא היו מובהקים. גם בסדרה החדשה, שמתחילה מ-2012 לאחר השבר שהיה בשנה זו בעקבות ביטול סקר הכנסות והסתמכות על סקר הוצאות (שמספר התצפיות בו קטן יותר) – קשה למצוא מקרים שבהם שינויים משנה לשנה הם מובהקים.

לוח 11 : תחולת העוני לפי מרחוז ולאום, 2015-2016

FGT	2016						2015						סה"כ*	
	יחס פער ההכנסות	תחולת העוני				יחס פער ההכנסות	תחולת העוני							
		ילדים	נפשות	משפחות	מס' ילדים		נפשות	משפחות	מס' ילדים					
19.1	33.7	31.0	21.9	18.5	20.3	35.7	30.0	21.7	19.1	26.9	19.8	14.1	13.8	יחידים*
20.9	35.9	53.4	44.0	36.7	27.9	42.7	56.1	43.9	36.6	39.7	39.7	26.9	22.2	ירושלים
21.6	36.7	55.4	46.0	38.4	28.2	43.0	58.2	46.5	39.0	20.4	35.7	20.4	17.6	הצפון
14.4	31.7	36.5	28.2	27.4	16.9	33.6	42.7	31.9	29.4	11.5	28.1	11.5	15.2	חיפה
15.7	31.5	35.3	24.7	21.4	18.8	36.0	31.9	23.6	22.6	9.3	26.5	7.4	7.5	המרכז
11.4	27.4	23.1	15.0	15.5	13.7	32.1	12.0	14.5	19.0	18.9	32.1	12.9	12.1	תל אביב
17.0	31.7	14.0	9.7	8.8	14.4	29.0	12.7	10.2	9.8	33.6	18.9	18.7	18.5	הדרום
8.5	22.6	6.4	5.3	5.6	4.9	15.2	9.6	7.5	7.2	39.3	19.8	14.1	13.8	עוטפים
10.4	24.4	12.9	9.3	7.8	5.1	17.6	11.1	8.8	9.6	47.5	39.7	26.9	22.2	ירושלים
18.8	33.4	19.2	11.6	10.3	17.0	32.2	19.1	13.1	12.5	83.4	39.7	26.9	22.2	ירושלים
17.1	37.1	9.8	8.5	10.1	17.1	34.0	10.9	9.9	10.6	56.7	20.4	15.9	17.6	הצפון
21.2	35.8	35.7	25.2	22.1	15.9	33.5	25.0	18.5	18.4	71.9	25.0	18.5	18.4	תל אביב
15.4	29.9	28.4	17.9	16.1	22.8	34.8	42.0	25.2	18.9	55.7	42.0	25.2	18.9	הדרום
16.4	31.6	21.1	14.3	13.2	16.4	32.6	19.8	14.1	13.8	34.3	19.8	14.1	13.8	יחידים*
19.0	34.0	39.6	29.8	26.0	21.3	35.4	39.7	26.9	22.2	39.3	39.7	26.9	22.2	ירושלים
12.7	30.8	16.9	13.6	15.2	17.1	35.7	20.4	15.9	17.6	47.5	20.4	15.9	17.6	הצפון
11.1	26.5	17.8	12.8	12.6	10.2	28.1	11.5	11.7	15.2	56.7	11.5	11.7	15.2	חיפה
13.3	28.6	10.7	7.5	7.5	12.4	26.5	9.3	7.4	7.5	71.9	9.3	7.4	7.5	המרכז
18.8	33.6	19.2	11.5	10.2	17.1	32.1	18.9	12.9	12.1	55.7	18.9	12.9	12.1	תל אביב
13.1	30.5	23.9	17.4	18.6	16.1	33.6	25.3	18.7	18.5	34.3	25.3	18.7	18.5	הדרום
18.3	36.0	61.7	52.0	49.2	20.6	39.3	65.6	54.8	53.3	39.3	65.6	54.8	53.3	עוטפים
19.0	37.6	78.2	72.9	69.6	26.9	47.5	83.4	76.0	76.4	56.7	83.4	76.0	76.4	ירושלים
13.7	32.0	49.1	39.6	40.2	15.3	33.0	56.7	44.6	42.7	71.9	56.7	44.6	42.7	הצפון
15.5	34.8	74.0	62.2	61.6	21.3	40.7	71.9	59.4	58.2	55.7	71.9	59.4	58.2	חיפה
24.3	39.7	50.0	38.4	33.7	15.6	34.3	55.7	53.7	56.0	34.3	55.7	53.7	56.0	המרכז
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	תל אביב**
26.8	42.9	68.2	63.4	58.5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	הדרום***

* כולל ישובים בהודח ושומרון.
 *** לא קיימים עקב מיעוט תצפיות.
 ** עבור שנת 2015 לא קיימים נתונים מכיוון שעקב קטיי חשבה לסקרים בקרב האוכלוסייה הבודואית מאז 2012 חלמי"ס פקדה קבוצה זו בסקר הוצאות משקי
 חבית. בשנת 2016 קבוצה זו שבה להיות מיוצגת בסקר.

ב. ממדי האי-שוויון, הפערים בהכנסות, והגורמים להם

1. האי-שוויון בשנת 2016 ובשנים האחרונות

לוח 12 מראה את מדד גייני לאי-שוויון בהכנסה הכלכלית ובהכנסה הפנויה לאורך זמן.¹⁸ מדד גייני לאי-שוויון בהכנסה הפנויה היה ב- 2016 0.3577 ולפי ההכנסה הכלכלית הוא היה 0.4646. בהשוואה ל-2015 האי-שוויון ירד לפי שני המדדים - בשיעורים של 1.5% ו- 2.1% בהתאמה. ירידות אלה ממשיכות את מגמת הירידה במדד לאי-שוויון בהכנסה הכלכלית שנרשמה בשנים האחרונות ומציבות את המדד לאי-שוויון בהכנסה הפנויה ברמה הנמוכה ביותר מאז סוף שנות ה-90 של המאה הקודמת. שיעור התעסוקה כפי שעולה מנתוני סקר ההוצאות נותר יציב מאז 2013 ואף עלה מעט השנה, כך שהפער בינו ובין שיעור התעסוקה המדווח במקורות אחרים (ראו תרשים 11) נותר בעינו. מלוח 13 עולה כי הירידה במדד גייני לאי-שוויון בהכנסות מוסברת בעליה חדה בהכנסות מעבודה בקרב החמישון התחתון (18.8%), בשיעור גבוה משמעותית מזה שנרשם בחמישון ההכנסה האחרים. העליה הגבוהה יותר בהכנסות החמישון התחתון בהשוואה ליתר החמישונים משתקפת גם בתרשים 8 המציג את העליה בהכנסה הפנויה לנפש תקנית לפי חמישונים. היא מוסברת בחלקה בעלייה הניכרת בשכר המינימום, ומשפיעה גם על החמישון השני של ההכנסות ואף בחמישון הביניים האחרים. בהשוואה לחמישון התחתון, שבו עלתה ההכנסה הפנויה לנפש תקנית ב-7.2%, עלתה ההכנסה בחמישון העליון בשיעור של אחוז אחד.

בראייה ארוכת טווח (תרשים 5) – מ-1999 עד 2006 עלה המדד לאי-שוויון בהכנסה הפנויה לנפש תקנית, התייצב במשך 3 השנים שלאחר מכן, ומאז ירד בהתמדה, עם ירידה גדולה במיוחד ב-2013 ותיקון שלה ב-2014. מ-2002 (השנה שקדמה לקיצוצים העמוקים בתוכנית הכלכלית של 2002-2003) ועד 2015 ירד האי-שוויון לפי ההכנסה הכלכלית בשיעור גבוה של כ-13% - לעומת ירידה קטנה יחסית (2.4%) שנרשמה באי השוויון לפי ההכנסה הפנויה. העלייה בשנים שעד 2006 וההתייצבות לאחר מכן נבעו בין היתר ממדיניות הממשלה – תחילה הקיצוצים במדיניות הרווחה ולאחר מכן הרפורמה במס הכנסה וכן מצמיחה מוטת היי-טק בעשור הראשון של שנות ה-2000. בשנים מאז 2010 מגמת הירידה באי השוויון שיקפה את ההתפתחויות בשוק העבודה (על פי תוצאות הסקר) הן במדד גייני לפי ההכנסה הכלכלית והן במדד לפי ההכנסה הפנויה.^{19,20}

נראה שהירידה במדדי האי-שוויון בשנתיים האחרונות משקפת שינויים במדיניות החברתית בתחום הקצבאות: בקצבת הילדים מדובר בעלייה קטנה ותוספת זמנית בסוף 2015 (כ-10 ש"ח בקצבה האוניברסלית) ובקצבת הזקנה מדובר בתוספת בהשלמת הכנסה, שהיא קצבה מכוונת ישירות לקשישים החיים בעוני ולא לכלל האזרחים הוותיקים. גורם חשוב נוסף הוא העלייה בשכר המינימום, שהשפעתו על ממדי העוני נבלעת בחלקה בעלייה בהכנסה החציונית עצמה, כך שהשפעתה מתבטאת גם במדדי האי-שוויון.

¹⁸ מדד גייני מודד פערים בהכנסות בין כל שתי נפשות וזאת עבור כל הנפשות במשק. כך יוצא שהוא מעניק משקל גדול יותר להכנסה ככל שהיא נמוכה יותר. המדד נע בין 0 ל-1, כאשר הערך 0 משקף שוויון מוחלט ("לכל הפרטים הכנסה שווה") והערך 1 משקף אי-שוויון מוחלט ("כל ההכנסה בידי פרט אחד ולכל יתר הפרטים אין הכנסה").

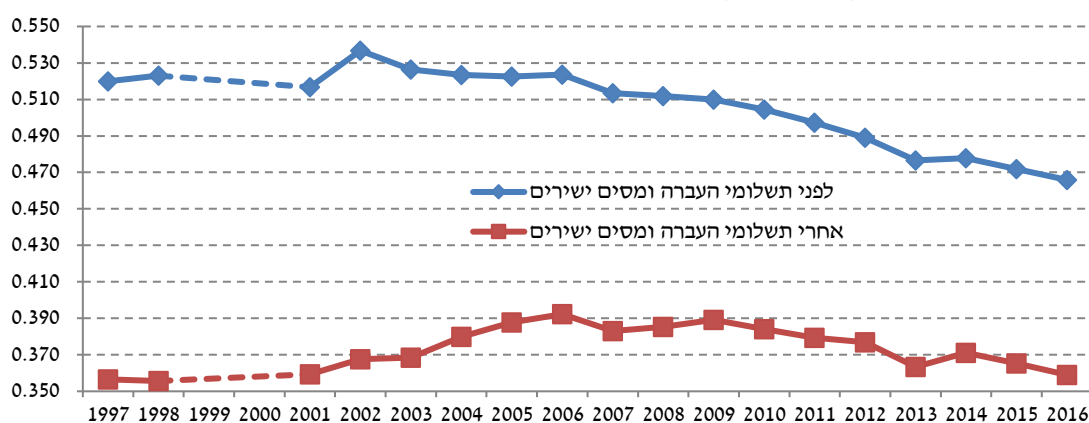
¹⁹ יש לסייג ניתוח זה בכך שההכנסות הגבוהות לא נמדדות בדרך כלל באותה איכות כמו ההכנסות הנמוכות וההכנסות של שכבת הביניים, שכן שיעור ההשבה של בעלי הכנסות גבוהות בדרך כלל נמוך יותר.

²⁰ חלק מהירידה במדד האי-שוויון היא כנראה טכנית וקשורה במעבר מסקר הכנסות לסקר הוצאות, מסיבות שעדיין לא הובררו לחלוטין בשל הקושי לעמוד על מקורות ה"שבר" בין שתי סדרות הסקרים.

לוח 12: מדד ג'יני לאי-שוויון בהכנסות באוכלוסייה לפי הכנסה כלכלית ופנויה, 1998-2016

שנה	לפני תשלומי העברה ומיסים ישירים	לאחר תשלומי העברה ומיסים ישירים	אחוז הירידה הנובע מתשלומי העברה ומיסים
2016	0.4646	0.3577	22.9
2015	0.4719	0.3653	22.6
2014	0.4778	0.3712	22.3
2013	0.4766	0.3634	23.7
2012	0.4891	0.3770	22.9
2011	0.4973	0.3794	23.7
2010	0.5045	0.3841	23.9
2009	0.5099	0.3892	23.7
2008	0.5118	0.3853	24.7
2007	0.5134	0.3831	25.4
2006	0.5237	0.3923	25.1
2005	0.5225	0.3878	25.8
2004	0.5234	0.3799	27.4
2003	0.5265	0.3685	30.0
2002	0.5372	0.3679	31.5
1999	0.5167	0.3593	30.5
השינוי במדד (אחוזים)			
2016 לעומת 2015	1.5-	2.1-	
2016 לעומת 2014	2.8-	3.6-	
2016 לעומת 2002	13.5-	2.8-	
2016 לעומת 1999	10.1-	0.4-	

תרשים 5: האי-שוויון על פני זמן בישראל - מדד ג'יני לפי הכנסה כלכלית ופנויה: 1998 עד 2016

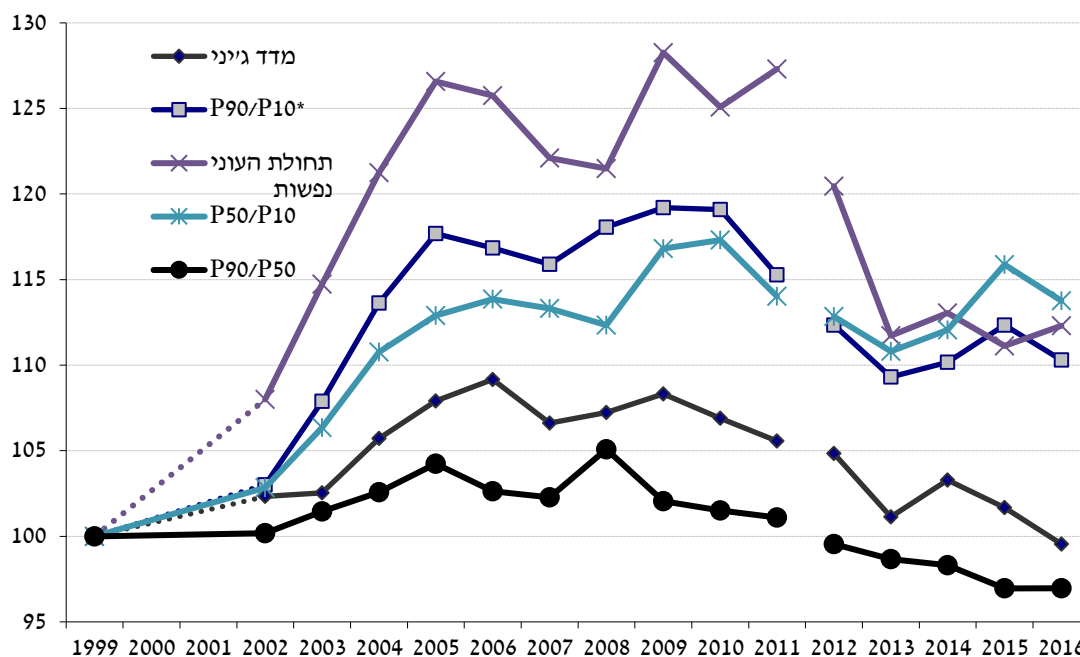

תרשים 6 מציג מספר מדדים של אי-שוויון ומשווה אותם לתחולת העוני בקרב נפשות: מדד ג'יני ומספר מדדי יחס בין עשירוני הכנסה שונים. בכל עשירון בחרנו, כנהוג במדדים כאלה, את השכר הגבוה ביותר בכל עשירון.²¹ מבין מדדי פערי ההכנסות בעשירונים השונים, המדד p90/p50, אשר

²¹ כך למשל מבטא p90/p50 את היחס בין השכר הגבוה ביותר בעשירון התשיעי חלקי השכר הגבוה ביותר בעשירון החמישי.

משקף את פערי ההכנסות בקרב מחצית האוכלוסייה בעלת ההכנסות הגבוהות, עלה במעט השנה לאחר שירד ברציפות מאז שנת 2008 והגיע לרמה נמוכה אף מרמתו בשנת 1999. המדדים p90/p10 ו-p50/p10 אשר משקפים בהתאמה את פערי ההכנסות בקרב כלל האוכלוסייה ובקרב מחצית האוכלוסייה בעלת ההכנסות הנמוכות, ירדו השנה לאחר שעלו בשנים האחרונות ולאחר ירידה ממושכת במדדים הללו מאז 2010. השינויים הללו מסתכמים לכדי ירידה במדד ג'יני לאי-שוויון בשיעור של 2.1% לפי ההכנסה הפנויה ובשיעור של 1.5% במדד ג'יני לפי ההכנסה הכלכלית, בין שתי השנים המשוות בדוח זה.

תרשים 6: מדדי פערים ואי-שוויון נבחרים, 1999-2016

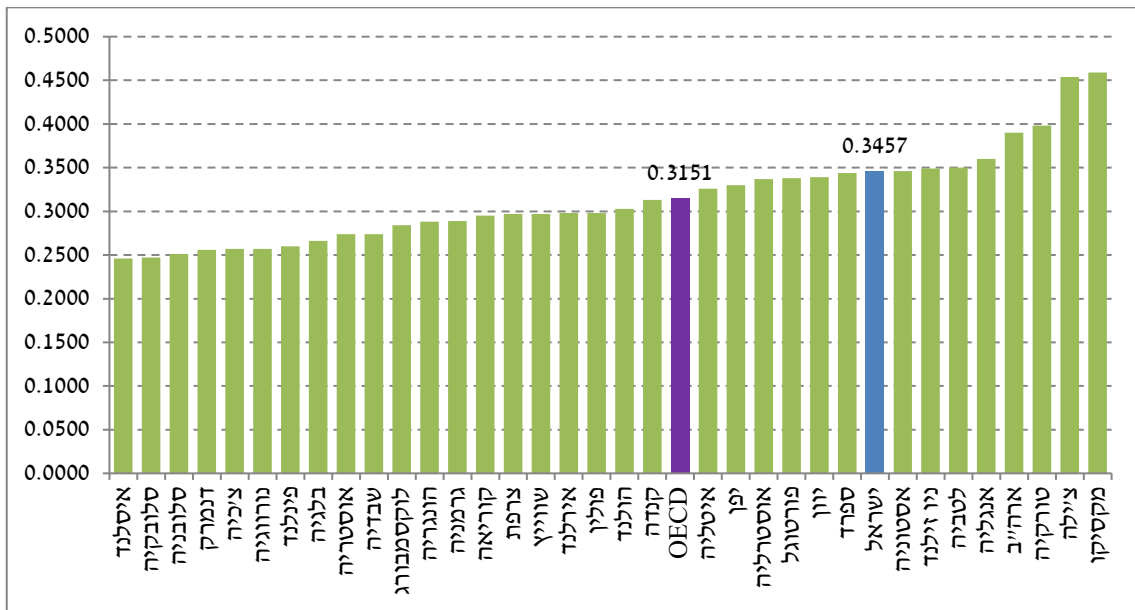
לצורך חישובים העשירונים מוּינָו לפי ההכנסה הפנויה לנפש תקנית; כל עשירון מונה 10% מהמשפחות.

השוואת האי-שוויון בהכנסה הפנויה בקרב המדינות המפותחות, כפי שמוצג בתרשים 7, מציבה את ישראל עם מדד ג'יני גבוה מממוצע המדד במדינות המפותחות בכ-10%. מיקומה הבין-לאומי של ישראל השתפר במקצת לעומת השנה הקודמת.

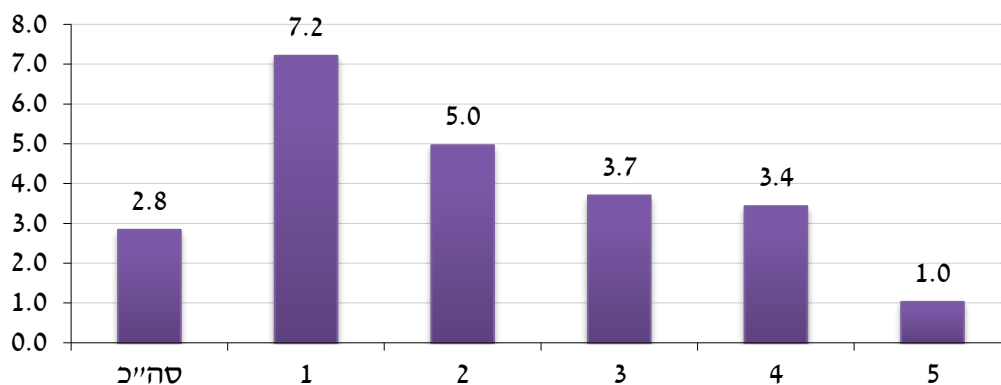
לוח 14 מראה את חלקו של כל חמישון בסך ההכנסה לפי המקורות השונים להכנסה – עבודה, פנסיה, קופות גמל והון, קצבאות ותמיכות וכו'. הנתונים מורים כי חלקו של החמישון העליון בהכנסה מעבודה מגיע לכ-42% מסך השכר במשק, לעומת שיעור הנמוך פי 9 אצל החמישון התחתון המשתכר כ-5% מסך השכר. פערים גדולים יותר קיימים במיסוי הישיר, בשל המבנה הפרוגרסיבי של מס הכנסה ובמידה פחותה גם דמי ביטוח לאומי ודמי ביטוח בריאות: סך ההכנסות ממיסים ישירים מהחמישון התחתון עומד על 0.5% - לעומת 66.9% בחמישון העליון, המשלם למעלה מפי 3 יותר מיסים מהחמישון שלפניו. סך ההכנסה הפנויה במשק מתחלקת באופן מעט יותר שיווני מאשר ההכנסה מעבודה: החמישון התחתון מקבל 6.9% ממנה – לעומת 37.8% שמקבל החמישון העליון ב-2016. לוח 15 מוצגות ההתפלגויות לפי חמישונים לגבי ההוצאות. הנתונים המובאים בלוח מורים כידוע על פערים קטנים יותר בהוצאה מאשר בהכנסה: ההוצאה לנפש תקנית בחמישון העליון גבוהה פי 2.7

מזו שבחמישון התחתון (לעומת פי 7.2 כאשר מתייחסים להכנסה הפנויה לנפש תקנית). החמישון העליון צורך מוצרים ושירותים בשיעור של כ-29% מסך הצריכה (בכ-9 נקודות אחוז יותר מחלקו באוכלוסייה), ואילו החמישון התחתון צורך כ-13% - בכ-7 נקודות אחוז פחות מחלקו באוכלוסייה.

תרשים 7: מדד ג'יני לאי-שוויון בהכנסה הפנויה לנפש תקנית, מדינות OECD וישראל, שנים שונות (2012-2015; ישראל 2016), הגדרת ה-OECD

תרשים 8: השינוי הריאלי בהכנסה הפנויה לנפש תקנית ב-2016 לעומת 2015, בחלוקה לפי חמישונים (אחוזים)

לוח 13: מקור וסוג הכנסה ותשלומי חובה לפי חמישונים*, 2016 והשינוי הריאלי לעומת 2015

השינוי הריאלי לעומת 2015, אחוזים						ההכנסה (ש"ח לחודש)						מקור/סוג הכנסה ותשלומי חובה	
5	4	3	2	1	ממוצע	היחס בין הכנסת העליון לתחתון	5	4	3	2	1		ממוצע
2.7	5.6	1.6	6.5	18.8	4.3	9.1	31,610	19,240	12,920	8,030	3,480	15,060	מעבודת
-13.8	4.7	0.2	-7.1	-26.1	-8.4	51.7	5,690	2,200	1,220	590	110	1,960	מפנסיה, קופו"ג וריון
18.6	4.5	4.8	1.5	3.2	6.3	1.0	2,290	2,020	1,940	2,270	2,250	2,150	מסד תמכיות וקצבאות
0.8	5.9	8.4	-1.4	5.1	3.6	0.8	1,430	1,500	1,530	1,750	1,820	1,610	תשלומים מביטוח לאומי בלבד
49.6	-6.3	5.2	4.6	10.0	12.8	1.5	400	270	200	270	270	280	תשלומים ממוסדות ממשלתיים בלבד
59.2	8.8	-15.9	22.5	-22.4	11.5	2.5	400	250	210	250	160	250	תשלומים ממשקי בית ופרטים בלבד
3.2	8.4	-0.7	7.9	14.1	4.3	24.5	9,780	3,830	1,870	950	400	3,370	סד תשלומי חובה
4.1	9.6	0.0	6.0	19.5	5.0	136.6	6,830	2,150	860	320	50	2,040	מס הכנסה
3.4	7.8	-3.2	15.6	24.1	5.0	16.4	1,640	830	450	250	100	650	ביטוח לאומי
0.1	6.0	0.2	5.1	10.0	2.7	5.2	1,310	850	570	390	250	670	ביטוח בריאות
-0.1	4.9	2.2	4.2	11.0	2.8	5.5	29,810	19,560	14,160	9,900	5,420	15,770	נטו למשפחה
0.7	5.4	1.8	4.5	11.4	3.0	6.8	39,580	23,390	16,030	10,860	5,820	19,140	ברוטו למשפחה
-0.2	5.8	1.5	5.3	16.8	2.7	10.4	37,180	21,290	14,010	8,510	3,560	16,910	כלכלית למשפחה
1.0	3.4	3.7	5.0	7.2	2.8	7.2	12,990	7,230	5,210	3,550	1,810	6,160	נטו לפני תקניית
2.1	3.9	3.4	5.1	7.4	3.3	8.8	17,080	8,520	5,840	3,860	1,950	7,450	ברוטו לפני תקניית
1.3	4.0	3.4	5.4	14.0	3.0	16.1	15,950	7,590	4,970	2,770	990	6,450	כלכלית לפני תקניית

* החמישונים מיוונו לפי ההכנסה הפנויה לפני תקניית; כל חמישון מוונה 20% מהמשפחות.

לוח 14: חלקי של כל המיטון בסך ההכנסות ותשלומי חובה, 2015-2016

	2016					2015					מקור/סוג הכנסה	
	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1		סך הכל
42.0	25.6	17.2	10.7	4.6	100.0	42.6	25.2	17.6	10.5	4.0	100.0	מעבדה
39.6	22.9	16.5	11.9	9.2	100.0	42.2	21.4	15.9	11.8	8.7	100.0	מפעליה, קופ"ג וחון
21.3	18.7	18.0	21.1	20.9	100.0	19.1	19.1	18.3	22.1	21.5	100.0	מקצבאות ותמיכות
17.8	18.7	19.1	21.8	22.6	100.0	18.3	18.3	18.2	22.9	22.3	100.0	תשלומים מביטוח לאומי בלבד
28.0	18.9	14.3	19.3	19.4	100.0	21.2	22.8	15.3	20.9	19.9	100.0	תשלומים ממוסדות ממשלתיים בלבד
31.5	19.6	16.7	19.8	12.4	100.0	22.1	20.1	22.1	18.0	17.7	100.0	תשלומים ממשקי בית ופרטים בלבד
58.1	22.7	11.1	5.7	2.4	100.0	58.7	21.9	11.7	5.5	2.2	100.0	תשלומי חובה
66.9	21.1	8.4	3.1	0.5	100.0	67.5	20.2	8.8	3.1	0.4	100.0	מס הכנסה
50.3	25.4	13.7	7.5	3.2	100.0	51.0	24.7	14.8	6.8	2.7	100.0	ביטוח לאומי
38.8	25.2	16.9	11.6	7.5	100.0	39.8	24.4	17.3	11.4	7.0	100.0	ביטוח בריאות
37.8	24.8	18.0	12.6	6.9	100.0	38.9	24.3	18.1	12.4	6.3	100.0	נטו למשפחה
41.4	24.4	16.8	11.3	6.1	100.0	42.3	23.9	16.9	11.2	5.6	100.0	ברוטו למשפחה
44.0	25.2	16.6	10.1	4.2	100.0	45.3	24.5	16.8	9.8	3.7	100.0	כלכלית למשפחה

* הממוינים מיינו לפי ההכנסה הפנויה לנפש תקינה; כל המיטון מונה 20% מהתשלומים.

לוח 15: הוצאות לפי המישורים, שיעורי שינוי ריאליים והתפלגות ההוצאות, 2015-2016

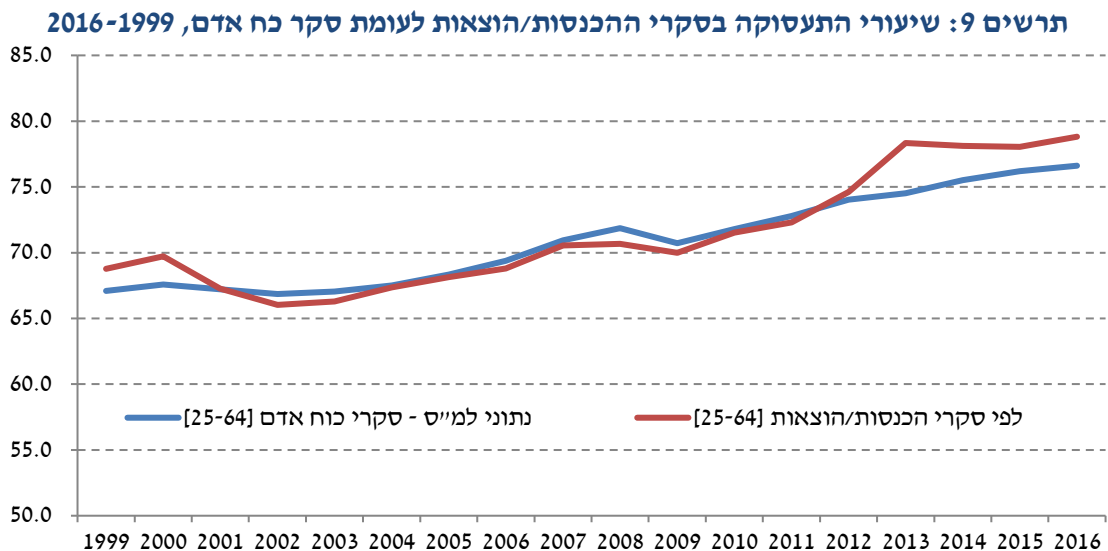
	5	4	3	2	1	ממוצע	
הוצאה בש"ח לחודש, 2016							
הוצאה לצריכה לנפש תקנית	9,940	7,010	5,740	4,570	3,650	6,180	
הוצאה כספית לנפש תקנית	8,090	5,620	4,630	3,630	2,790	4,950	
הוצאה לצריכה משפחתית	22,890	18,400	15,140	12,490	10,100	15,810	
הוצאה כספית משפחתית	18,740	14,900	12,260	10,120	7,930	12,790	
השינוי הריאלי לעומת 2015							
הוצאה לצריכה לנפש תקנית	0.4	4.4	1.2	4.2	3.8	2.4	
הוצאה כספית לנפש תקנית	1.3	5.3	1.9	5.8	4.7	3.3	
הוצאה לצריכה משפחתית	0.6	5.0	0.1-	4.2	5.2	2.6	
הוצאה כספית משפחתית	2.2	6.2	0.5	6.0	5.9	3.8	
חלקה של ההוצאה בסך ההוצאה							
הוצאה לצריכה משפחתית	29.5	22.8	19.7	15.6	12.5	100.0	
הוצאה כספית משפחתית	29.8	22.8	19.8	15.5	12.1	100.0	
חלקה של ההוצאה בסך ההוצאה							
הוצאה לצריכה משפחתית	29.0	23.3	19.2	15.8	12.8	100.0	
הוצאה כספית משפחתית	29.3	23.3	19.2	15.8	12.4	100.0	

* המקור: עיבודי מנהל המחקר והתכנון לסקרי הוצאות משיקי בית של הלמ"ס לשינים שבלוח.
** הממושונים מונוגו לפי ההכנסה הפנויה לנפש תקנית; כל המישור מונה 20% מהמשתחרר.

2. גורמים המשפיעים על העוני ועל האי-שוויון

שנת 2016 התאפיינה בהמשך צמיחה – המשק צמח בכ- 4% (והתמ"ג לנפש בכ-2%), והתעסוקה הוסיפה והתרחבה בכ-3% על פי נתוני סקרי כוח אדם (ובכ-2% על פי נתוני הסקר). נתוני הסקר מצביעים על המשך מגמת הגידול בשיעורי התעסוקה של משקי הבית מ-79.9% ל-80.3% בין 2015 ל-2016 (ראו נספח 21), כאשר אצל חרדים, ערבים, צעירים ומשפחות גדולות (קיימת חפיפה בין הקבוצות) היו עליות גבוהות מהממוצע. במקביל ב-2016 רמת האבטלה עמדה על שיעור נמוך יחסית של 5.3%. יצוין שהירידה ברמת האבטלה התרחשה בד בבד עם העלאת שכר המינימום.

השכר הריאלי עלה בכ-2.8% (לפי סקר ההוצאות, נספח 12). בחינת עליית השכר לפי משלחי יד בסקר מראה שבקרב בעלי מקצועות חופשיים וטכניים השכר ירד (-1.9%), ואילו בקרב משלחי היד האחרים השכר הריאלי עלה שביעורים שבין 1.3% בקרב בעלי משלח יד אקדמי ומנהלים עד 12.1% בקרב עובדים בלתי מקצועיים.. הענפים שבהם עובדים עניים שיפרו שכרם היו בשירותי בריאות רווחה וסעד (26.8%), חינוך (20.0%), שירותים קהילתיים (19.8%), בינוי ובנייה (12.7%), מסחר סיטוני וקמעונאי (12%), תעשייה (8.7%) ושירותי אירוח ואוכל (4.7%). בענף שירותים עסקיים, בנקאות וביטוח שכרם של עובדים עניים ירד ב-7.7% (נספח 10).

תרשים 9 מראה כי הפער בין שיעורי התעסוקה כפי שהם משתקפים בסקר הוצאות לבין שיעורי התעסוקה על פי סקרי כוח אדם של הלמ"ס נותר גבוה לאחר ש"נפתח" ב-2013 ולאחר שנים ארוכות שבה השיעורים היו דומים. שיעור תעסוקה גבוה יותר משפיע לצמצום העוני. אין אומדן מדויק להשפעה זו אולם סביר להניח כי הפער הזה ממשיך להשפיע על ממדי העוני הנמוכים בהשוואה לשנת 2012 ולפני כן גם בשנת 2016.

על פי הנתונים המינהליים קצבאות הביטוח הלאומי עלו בין שתי השנים בכ-4.3% במונחים ריאליים לעומת גידול דומה, באופן יחסי, של כ-5.1% לפי נתוני הסקר. סך התשלומים עבור דמי אבטלה ירד בשיעור דומה לפי שני מקורות הנתונים – בשיעור של 1% לפי הסקר ובשיעור של 1.4% לפי הנתונים המינהליים. העלייה החדה בסך התשלומים לקצבאות הילדים (בשיעור של כ-14%) משותפת אף היא לשני המקורות. עם זאת השינויים אינם תמיד דומים, בעיקר לגבי קצבאות שתחולתן באוכלוסייה נמוכה ולכן הן אינן מיוצגות

היטב בסקר: התשלומים לקצבת הבטחת ההכנסה עלו בשיעור של כ-8% על פי נתוני הסקר לעומת ירידה של כ-3% על פי הנתונים המינהליים.

בלוח 16 מוצגת התפלגות העובדים במשפחות העניות ובכלל האוכלוסייה לפי רמת השכר. הלוח מראה כי מרבית השכירים, כ-78%, עובדים במשרה מלאה (כ-88% מהגברים השכירים וכ-67% מהנשים השכירות). גם רוב המועסקים החיים במשפחות העניות, כ-61% מועסקים במשרה מלאה. כמעט חמישית מהשכירים, חלקם אינם עניים, מועסקים בשכר הנמוך משכר המינימום.

מתוך האוכלוסייה הענייה, אפילו בקרב המועסקים במשרה מלאה ישנם כ-39% שהכנסתם נמוכה או אינה עולה על שכר המינימום, מתוכם פחות ממחצית שהכנסתם אינה עולה אפילו על מחצית שכר המינימום על אף עבודה במשרה. יצוין כי על אף העלייה בשכר המינימום, שיעור השכירים שמשתכרים מתחתיו במשרה מלאה ולכן ככל הנראה חשופים לאי ציות לחוק מצד מעסיקהם – ירד, ולא עלה בהתאם לחששות שהובאו על ידי חלק מהכלכלנים.

כ-57% נוספים מועסקים בשכר הגבוה משכר המינימום אך נמוך מהשכר הממוצע, ושיעור שולי משתכר מעבר לשכר ממוצע. לעומתם, בכלל האוכלוסייה מרבית המועסקים במשרה מלאה, כ-82%, משתכרים שכר העולה על שכר המינימום (לוח 16).

כאמור, הירידה בממדי העוני והאי שוויון התרחשה על אף שהוכנסה מחדש לסקר אוכלוסייה המתאפיינת בעוני חמור – האוכלוסייה הבדואית. עם זאת הכנסת אוכלוסייה זו משפיעה גם בכיוון ההפוך בשיטה היחסית – שכן היא מורידה את קו העוני, אם כי כפי שמראים הנתונים, ההשפעה החזקה יותר היתה בכיוון העלאת שיעור העוני, כך שאילו אוכלוסיית הבדואים היתה נעדרת מהסקר כבשנים קודמות היו הממצאים אף חיוביים יותר. השיפורים שנצפו ב-2016 במרבית מדדי העוני: תחולות העוני, עומק העוני וחומרת העוני, וכן במדדי האי שוויון הם פרי השינויים שפעלו להגדלת ההכנסה הפנויה של המשפחות: העלאת התמיכה הממשלתית למשפחות עם ילדים ולקשישים, העלייה בשכר ובשכר המינימום וכן העלייה בשיעורי התעסוקה, בייחוד של אוכלוסיות חלשות יותר – חרדים וערבים, צעירים ובעלי משפחות גדולות.

לוח 16: התפלגות השכר** של השכירים והשכירים העניים לפי רמת השכר, 2016

ממעל שכר ממוצע	שכר מינימום עד לשכר ממוצע	מחצית עד שכר מינימום	עד מחצית שכר מינימום	באחוזים	סך הכול (אלפים)	
33.3	38.3	14.8	13.7	100.0	3,349	סה"כ שכירים
39.8	42.1	9.2	8.9	100.0	2,614	*שכירים המועסקים במשרה מלאה בקרב האוכלוסייה הענייה כלכלית
1.6	35.4	29.8	33.2	100.0	444	סה"כ שכירים
2.4	53.1	26.2	18.3	100.0	253	שכירים המועסקים במשרה מלאה בקרב האוכלוסייה הענייה נטו
2.9	38.3	28.6	30.2	100.0	304	סה"כ שכירים
4.4	56.6	22.3	16.7	100.0	181	שכירים המועסקים במשרה מלאה
בקרב גברים						
41.3	37.2	10.0	11.5	100.0	1,738	סה"כ שכירים
45.7	39.6	6.6	8.2	100.0	1,523	*שכירים המועסקים במשרה מלאה בקרב האוכלוסייה הענייה כלכלית
2.3	46.8	24.8	26.1	100.0	238	סה"כ שכירים
3.2	61.4	21.4	14.0	100.0	168	שכירים המועסקים במשרה מלאה בקרב האוכלוסייה הענייה נטו
4.2	52.0	23.6	20.3	100.0	178	סה"כ שכירים
5.4	65.5	17.6	11.5	100.0	134	שכירים המועסקים במשרה מלאה
בקרב נשים						
24.6	39.4	19.9	16.1	100.0	1,610	סה"כ שכירים
31.7	45.6	12.8	9.9	100.0	1,090	*שכירים המועסקים במשרה מלאה בקרב האוכלוסייה הענייה כלכלית
0.7	22.3	35.7	41.3	100.0	206	סה"כ שכירים
1.0	36.3	35.8	26.8	100.0	84	שכירים המועסקים במשרה מלאה בקרב האוכלוסייה הענייה נטו
1.1	19.1	35.6	44.3	100.0	126	סה"כ שכירים
1.4	31.4	35.6	31.5	100.0	47	שכירים המועסקים במשרה מלאה

* 35 שעות עבודה שבועיות ומעלה.

** שכר המינימום והשכר הממוצע במשק הותאמו לתקופת סקר הוצאות 2016

ג. סוגיות נבחרות במדידת העוני והאי שוויון

בחלק זה נציג היבטים חשובים נוספים בתחום מדידת העוני והאי שוויון בישראל. יוצגו בו השוואות בינלאומיות, עוני מתמשך, יעד לצמצום העוני ולבסוף הערכות לגבי השפעת שינויים שהתרחשו ב-2017 על העוני והאי שוויון.

1. עוני מתמשך

האוכלוסייה החיה בעוני אינה קבועה מתקופה לתקופה: חלק נחלץ מעוני, חלק אחר מצטרף לאוכלוסייה זו וחלק ממשיך לחיות בעוני תקופה ממושכת. בהעדר נתוני אורך לגבי אוכלוסייה קבועה נהוג לאמוד את גודלה של הקבוצה החיה בעוני מתמשך באופן הבא: מתייחסים למי שגם הכנסתו וגם הוצאתו לצריכה מתחת לקו העוני, כאל אוכלוסייה שחיה בעוני מתמשך, שכן הצריכה מושפעת בעיקר מההכנסה היציבה, ולא מהשינויים הזמניים בה²². ההנחה היא כי בעת אובדן פתאומי וחד-פעמי של הכנסה שוטפת (כמו למשל בשל כניסה לאבטלה), המשפחות ינסו לשמור על רמת חיים יציבה, ובטווח הקצר יגשרו על אובדן ההכנסה באמצעות פתיחת חסכוניות, לקיחת הלוואות וכד'. משפחות אלה נחשבות כעניות באופן זמני.²³ לעומת זאת, משפחה שמעריכה שמצבה הכלכלי הורע באופן מתמשך, תיאלץ לצמצם את הוצאת הצריכה, שכן יכולתה לחרוג מהכנסותיה מוגבלת ביותר. לפיכך במשפחות שחיות בעוני מתמשך, הן אלה שהכנסתן וגם צריכתן נמצאות מתחת לקו העוני.²⁴

לוח 17 מציג את חלקן של המשפחות והנפשות העניות, לפי ההגדרה של עוני מתמשך, מסך המשפחות העניות. כללית ניתן לקבוע על פי הממצאים כי כשני שלישים של המשפחות העניות סובלות מעוני מתמשך. שיעור המשפחות הנמצאות בעוני מתמשך נותר ללא שינוי בהשוואה לשנה שעברה - 60% מהמשפחות העניות. ירידה חדה בשיעור המשפחות הנמצאות בעוני מתמשך נרשמה בקרב משפחות עם 4 ילדים או יותר, משפחות חד הוריות, משפחות שלראש משק הבית שלהן השכלה של עד 8 שנות לימוד ובמידה מתונה יותר בקרב ערבים ובקרב קשישים, כאשר כמובן עשויה להיות חפיפה בין הקבוצות. שיעור העוני המתמשך נבדל כאמור בין קבוצות האוכלוסייה השונות, וכך למשל שיעור המשפחות הסובלות מעוני מתמשך בקבוצת המשפחות עם שני מפרנסים מגיע ל-58% מסך המשפחות העניות (לאחר שעמד על 56% בשנה הקודמת), בעוד ששיעורן בקבוצות שרמת העוני בקרבן גבוהה יחסית (חרדים), משפחות גדולות, משפחות ללא מפרנס בגיל העבודה, משפחות שלראש משק הבית שלהן השכלה של עד 8 שנות לימוד) – מגיע עד 75% - ומראה שמרבית המשפחות העניות בקבוצות אלה מאופיינות בעוני מתמשך ולא רק זמני. יצוין שבחינת הנתונים על פני זמן מראה כי קיימת מגמת עליה ויחד עמה תנודתיות רבה מסביב למגמה, וכאשר מתבוננים בקבוצת אוכלוסייה ספציפיות התנודתיות אף גדולה יותר (נספח 17). עם זאת במרבית השנים שחושב נתון זה עלה שתחולת העוני הפרמננטי בקרב משפחות נעה סביב 60%.

²² על פי תורת ההכנסה הפרמננטית של מילטון פרידמן משפחה נוטה לשנות את תצרוכתה השוטפת בעקבות שינויים יציבים בהכנסה ואילו שינויים זמניים בהכנסה נוטים להגדיל בעיקר את החיסכון ואת רכישת המוצרים בני קיימא.
²³ לכן העובדה שאצל עניים רבים הוצאת התצרוכת גבוהה מהכנסתם אינה סותרת את ההגיון הכלכלי.
²⁴ לנוכח העדרו בסקר ההוצאות של נתונים מהסוג של סקרי מעקב, המאפשרים מעקב אחר אותן משפחות שחיות בעוני מתמשך ("פרמננטי"), המלצה 2(א) ב"דוח הצוות לפיתוח מדדי עוני נוספים" הציעה להתייחס אל המדד הבא כאל מדד של עוני מתמשך (פרמננטי): משפחה מסוימת תוגדר כענייה באופן מתמשך אם הן הכנסתה והן הוצאתה לתצרוכת הן מתחת לקו העוני.

לוח 17: אומדן לעוני מתמשך – משקל המשפחות והנפשות בסך העניים שהוצאותיהן הכספיות לנפש תקנית מתחת לקו העוני (אחוזים) 2015 ו-2016

נפשות		משפחות		קבוצות אוכלוסייה
2016	2015	2016	2015	
65	65	60	60	כלל האוכלוסייה
				קבוצות אוכלוסייה של ראש משק הבית:
67	66	61	60	יהודים
76	78	75	75	חרדים*
68	64	69	63	עולים
63	64	58	61	ערבים
67	68	64	63	משפחות עם ילדים - סך הכול
58	55	57	54	1-3 ילדים
76	82	75	81	4 ילדים ויותר
77	84	76	84	5 ילדים ויותר
63	71	58	63	משפחות חד הוריות
				מצב תעסוקתי של ראש משק הבית:
63	63	57	57	עובד
65	65	60	59	שכיר
54	49	44	43	עצמאי
75	73	63	62	לא עובד בגיל עבודה
64	63	57	57	מפרנס אחד
61	64	58	56	שני מפרנסים ויותר
				קבוצות גיל של ראש משק בית בגיל עבודה:
67	58	57	54	עד 29
64	69	59	62	בגילאי 30 - 44
66	62	62	59	בגילאי 45 עד גיל הפנסיה
				קבוצות גיל של ראש משק בית בגיל פרישה:
64	65	62	66	קשישים**
63	65	62	66	בגיל הפנסיה לפי חוק***
				קבוצות השכלה של ראש משק הבית:
72	78	67	73	עד 8 שנות לימוד
65	62	60	57	בין 9 ל-12 שנות לימוד
62	64	56	58	13 ומעלה שנות לימוד

* לפי הגדרה סובייקטיבית: רמת דתיות לפי דיווח המרואייין: חילוני, מסורתי, דתי, חרדי, מעורב
 ** בהתאם להגדרה שהיתה נהוגה בעבר: מגיל 60 לאשה ו-65 לגבר.
 *** גיל 62 לנשים ו-67 לגברים.

2. העוני בישראל בהשוואה בינלאומית

שיטת חישוב ממדי העוני של ה-OECD דומה לשיטה שפותחה בביטוח הלאומי והנהוגה בישראל – שתיהן מגדירות את ההכנסה הכספית הפנויה החציונית כאינדיקטור לרמת החיים ומגדירים אותה כקו העוני. עם זאת קיימים הבדלים מסוימים, הנוגעים בעיקר לסולם השקילות השונה בין שתי צורות החישוב²⁵. מקור הנתונים לחישובי העוני בכל מדינה הוא סקרי משקי בית שבהם נתונים על הכנסות, הנערכים בד"כ בידי הלשכות המרכזיות לסטטיסטיקה במדינות השונות. חישובי ה-OECD לגבי ישראל מבוססים אפוא על אותם נתונים כמו חישובי הביטוח הלאומי. ב-2012 ה-OECD שינה במקצת את הגדרת החישוב כך שהכניס גם חלק מההכנסות בעין להכנסה הפנויה, ובעיקר הפחית מההכנסה רכיבי חיסכון כפויים כמו הפרשות לפנסיה ותשלום דמי מזונות למשפחות אחרות. יצוין ששינויים אלה אינם משפיעים על חישוב ממדי העוני בישראל באופן משמעותי.

תרשים 10 על שלושת חלקי מציג את תחולת העוני של נפשות לפי 50% מחציון ההכנסה לנפש תקנית, העדכנית ביותר הזמינה (מהשנים 2012 – 2015; ישראל - 2016) במדינות ה-OECD, כאשר תרשים 10א מתייחס לעוני של נפשות לפי ההכנסה הכספית הפנויה, תרשים 10ב מתייחס לעוני של נפשות לפי ההכנסה הכלכלית ותרשים 10ג לעוני בקרב ילדים (על פי ההכנסה הפנויה).

בהשוואה של ישראל לעצמה בשנה קודמת, תחולת העוני של נפשות המחושבת בצורת החישוב של ה-OECD ירדה בכנקודת אחוז שלמה, מ-19.6% ב-2015 ל-18.5% ב-2016 (נספח 8). עם זאת בהשוואת תחולת העוני כפי שמוצג בתרשים 10א ישראל ניצבת עדיין בקצה העליון של המדרג או בסמיכות אליו, כאשר הירידה שחלה בתחולת העוני בישראל בשנים האחרונות שנבעה משלל גורמים וביניהם שיפור בשיעורי התעסוקה, עליה ריאלית בשכר הממוצע ובשכר המינימום ואף עלייה בקצבאות הזיקנה והילדים, לא הצליחו להביא לשיפור הדירוג של ישראל בהשוואה בין-לאומית²⁶. זאת מאחר שגם במדינות האחרות מתרחשים שינויים שקצרה היריעה מלסקור אותם בדוח זה. נזכיר שבמקסיקו, שבשנים מסוימות ישראל הוצבה מתחתיה ברמת העוני, חלה בין 2012 לבין 2014 ירידה ניכרת בשיעור הנפשות העניות – של 2.2 נקודות. ב-2016 תחולת העוני של נפשות בישראל הגיעה ל-18.5%. גם תחולת העוני בקרב ילדים, העומדת בישראל לפי הגדרת ה-OECD על 24.5%, ניצבת בקצה העליון של המדרג בהשוואה זו.

לעומת החישוב המתקבל לפי ההכנסה הפנויה, השוואת תחולת העוני בקרב מדינות ה-OECD לפי ההכנסה הכלכלית של משקי הבית, זו שמקורה בשוק העבודה ובשוק ההון, מלמדת שטרום התערבות ממשלתית מצב העוני בישראל נמוך ביחס למדינות המפותחות - עם תחולת עוני של 26.1%, כ-2% פחות מהממוצע בקרב המדינות המושוות (תרשים 10ב).

מתרשים 10 על חלקיו ניתן ללמוד כי בנוסף לשונות בין המדינות המפותחות בהיקפי העוני טרום ההתערבות הממשלתית, קיימת שונות רבה במידת התערבותן בחלוקת ההכנסות. תרשימי העוני לפי הכנסה כלכלית והכנסה פנויה מעלים פילוח מעניין של המדינות על שני הצירים: המדינות בקצה השמאלי של התרשים, עם שיעורי עוני כלכלי נמוכים, נחלקות לשני סוגים: מחד, מדינות עם מערכת רווחה נדיבה, יחסי עבודה הוגנים, שיעורי התאגדות גבוהים ושכר הוגן כמו למשל איסלנד, הולנד, דנמרק, שוודיה ונורבגיה ומאידך מדינות עם מערכת רווחה מצומצמת או קצבאות ברמה נמוכה, יחסי עבודה פחות הוגנים ושיעורי

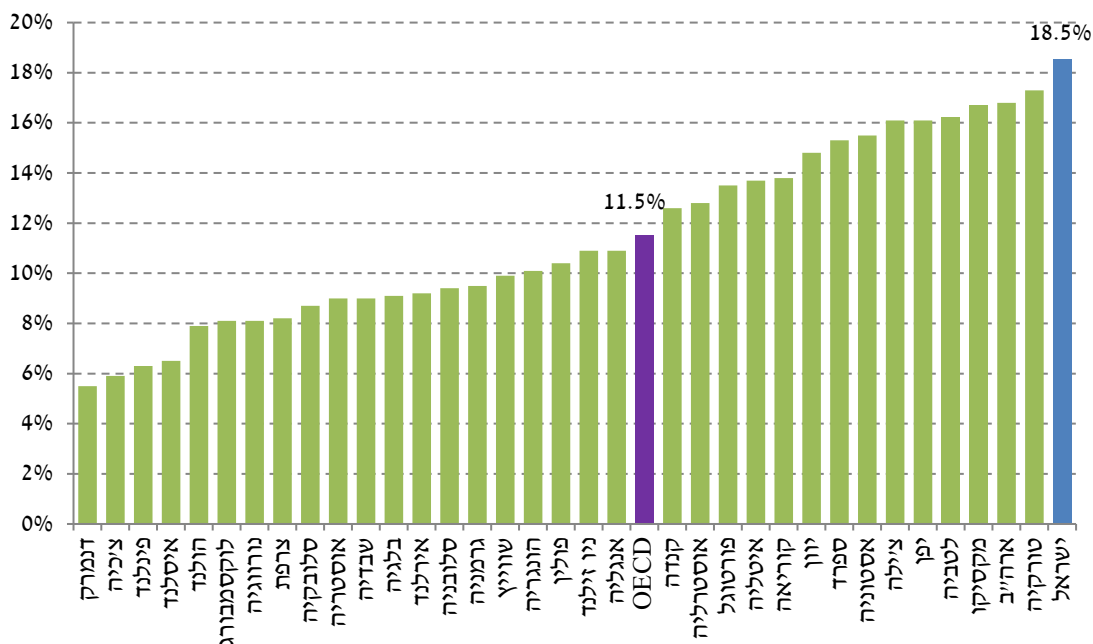
²⁵ לפירוט נוסף ראו בנספח "מדידת העוני ומקורות הנתונים" המופיע מידי שנה בנספח של הדוח השנתי של המוסד לביטוח לאומי.
²⁶ השבר בסדרה בישראל גם הוא לא השפיע על מיקום ישראל בדירוג. ייתכן שהשינוי בהגדרת ההכנסה הפנויה ב-OECD – השפיע אף להגדלת הפער בין ישראל לבין מדינות ה-OECD בסביבת המיקום של ישראל.

התאגדות נמוכים יותר, כאשר ישראל שייכת לקטגוריה השניה. במדינות הנדיבות בתחום החברתי-כלכלי **ממדי העוני** נשארים נמוכים גם **לאחר ההתערבות**, ומאידך, במדינות מהסוג האחר שיעורי העוני על פי **ההכנסה הפנויה** הם **מהגבוהים ביותר**, כמו טורקיה, מקסיקו, ארה"ב, קוריאה ו**ישראל**. ניתן להסיק מכך ששיעורי העוני הכלכלי הנמוכים יותר בקטגוריה השניה מבטאים את חוסר הביטחון הכלכלי של משפחות עניות בגלל מערכת הרווחה המצומצמת במדינות אלה. מכאן שחלק מהאחריות לדחיפה של משפחות החיות בעוני לעבודה בשכר נמוך נעוצה דווקא בהיעדר הביטחון הכלכלי שנגזר ממדיניות רווחה מצומצמת מדי. סיבות נוספות למצב זה הן דפוסי העסקה בלתי הוגנים (גם אם חוקיים), כגון העסקה על פי שכר שעתי ולא שכר חודשי בהיקף נרחב, העסקת עובדים בשכר מינימום גם אם יש להם השכלה ומיומנות במקצועם וכן ציות נמוך לחוק שכר המינימום, רמת התאגדות נמוכה ועוד. מסקנה מעניינת מניתוח זה היא שהגישה החברתית-כלכלית ההוגנת והנדיבה לא סותרת כלל וכלל את החתירה לתעסוקה גבוהה ומוצלחת וכי אין צורך בקשיחות בתחום הרווחה כדי לשפר את העצמאות הכלכלית של אוכלוסיות מוחלשות.

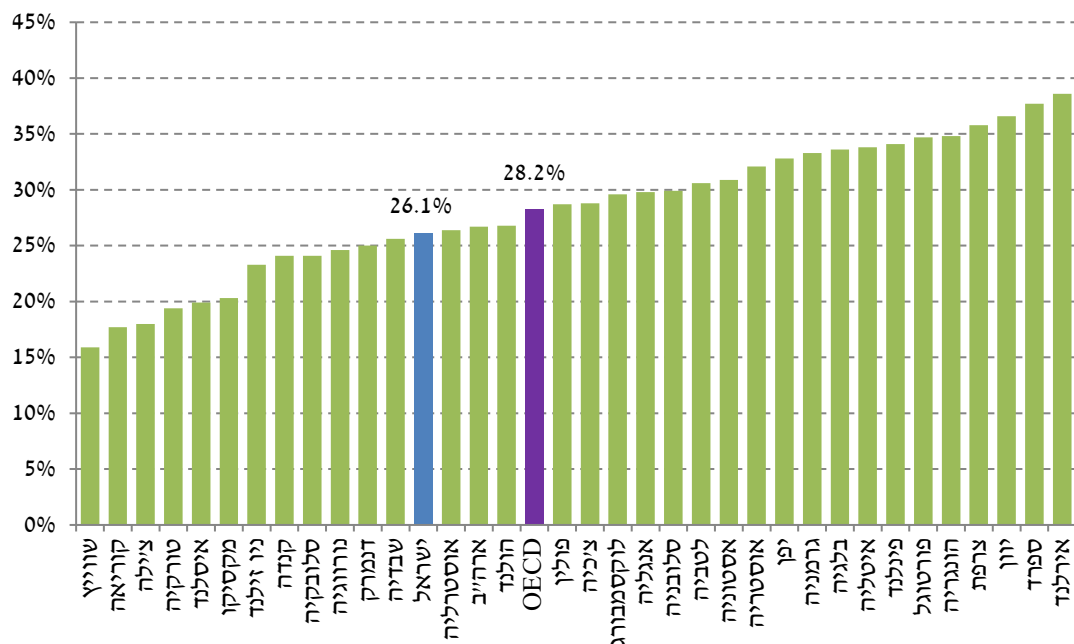
תחולות העוני עבור קבוצות שונות של משפחות, נפשות, ילדים וקשישים לפי גישת ה-OECD באוכלוסייה מוצגות בנספחים 7א', 7ב' ו-7ג' כאשר קו העוני מוגדר לפי 50%, 40% ו-60% מההכנסה הפנויה, בהתאמה. לפי שיטת חישוב זו חלה השנה עלייה מתונה בתחולות העוני, בדומה לתחולות העוני הרשמיות כפי שמוצג בלוח 8. היות שסולם השקילות שבו נעשה שימוש בגישת ה-OECD מגלם כאמור יתרון לגודל רב יותר מזה של הסולם הישראלי, תחולות העוני בקרב משפחות גדולות הינן פחותות בהשוואה למדד הרשמי הישראלי. כתוצאה מכך ממדי העוני בקרב ילדים אמנם נמוכים בהרבה מאלה המתקבלים לפי הגישה הישראלית, אך ממדי העוני בקרב קשישים גבוהים יותר, מאחר שהם חיים במשקי בית קטנים יותר. לפי אותו הגיון תחולת העוני בקרב קבוצות אוכלוסייה שבהן שיעור גבוה של משפחות גדולות (ערבים, חרדים ואחרים) הינה נמוכה יותר באמידות הללו בהשוואה לתחולות העוני הרשמיות. כך לדוגמה תחולות העוני לפי הגדרת ה-OECD (50% מהחציון) ולפי ההגדרה הרשמית בקרב משפחות חרדיות (לפי הגדרה סובייקטיבית) הינן 47.7% ו-45.1% בהתאמה; בקרב משפחות עם ילדים תחולות העוני הן 25.2% ו-23.0% בהתאמה וכו'.

על אף ההבדלים בווריאציית החישוב, המגמות הכלליות בניתוח לפי קבוצות אוכלוסייה נותרות בעינן גם לפי חישוב זה: קבוצות האוכלוסייה העניות ביותר באופן יחסי הן המשפחות הערביות, החרדיות והמשפחות הגדולות (החופפות במידה מסוימת זו את זו), משפחות שראשן בעל השכלה נמוכה במיוחד (עד 8 שנות לימוד) ומשפחות שראשן אינו עובד בגיל העבודה.

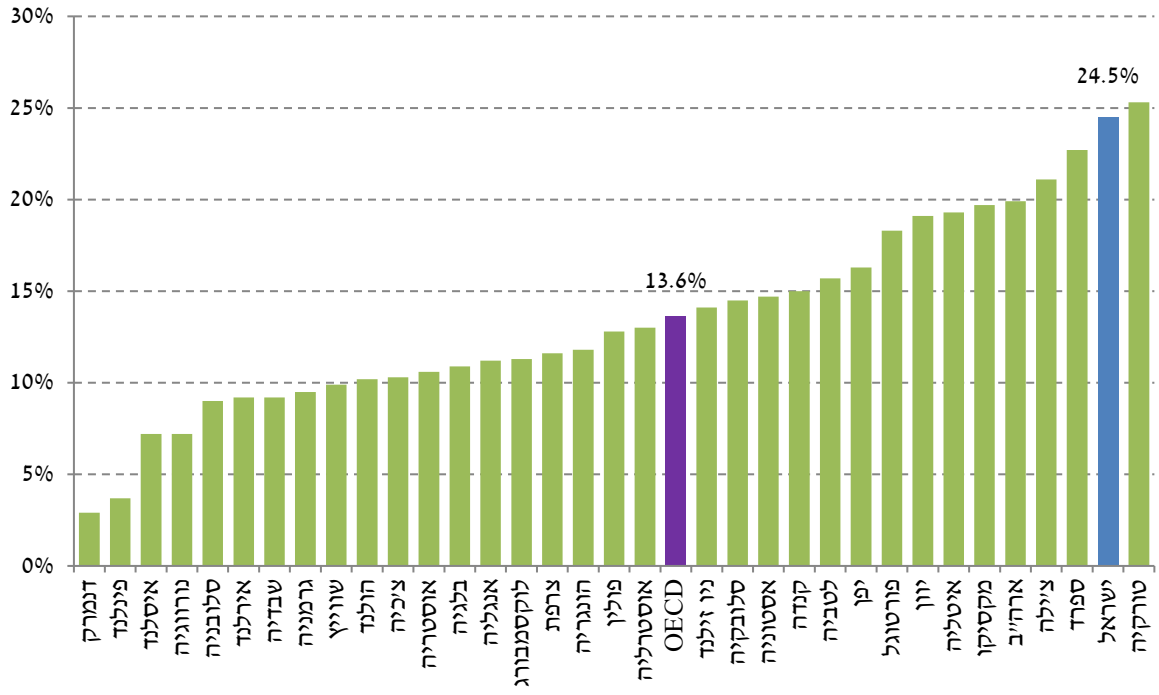
תרשים 10: שיעורי עוני בקרב נפשות (50% מחציון ההכנסה), מדינות OECD וישראל, שנים שונות (2012-2015; ישראל 2016), הגדרת ה-OECD
א. לפי ההכנסה הפנויה

ב. תחולת העוני של נפשות לפי ההכנסה הכלכלית

ג. תחולת עוני בקרב ילדים לפי הכנסה פנויה

3. יעד לצמצום העוני

ההמלצה לקבוע יעד לצמצום עוני הובאה למספר ממשלות בישראל בהזדמנויות שונות. כך למשל הדגיש בנק ישראל כבר ב-2003 את הצורך בקביעת יעד עוני.²⁷ הממשלה דאז לא נענתה להצעה, אך כ-4 שנים מאוחר יותר חזרה המועצה לכלכלה תחילה על המלצה דומה, והחליפה אותה מאוחר יותר ביעד לצמצום העוני רב-שנתי לתקופה 2008 עד 2010, שאושר על ידי הממשלה ב-2008. לקראת 2010 כשנראה היה שהיעד לא יושג, החליטה הממשלה להרחיב את התקופה שבה יש להשיג את אותו היעד עד ל-2013. בין השנים 2008 – 2013 עקבנו בדוח זה אחר מידת ההשגה של היעד. היעד בסופו של דבר הושג בשנים 2008 עד 2013, בעיקר בגלל הירידה הניכרת בשיעורי העוני בשנה האחרונה ליעד, שנת 2013. כפי שתואר בדוח של 2013, עוצמת הירידה בעוני ב-2013 נתונה בספק ובכל מקרה הממשלות השונות לא התייחסו בתקופה זו ברצינות ליעד זה.

ביולי 2014 הוגש לממשלה "דוח הוועדה למלחמה בעוני"²⁸. בדוח נכתב כי "שאיפת הוועדה היא ש**ישראל תגיע לשיעור עוני הדומה למוצע של ה-OECD נכון לאותה עת (10.9%) תוך 10 שנים** ותצמצם היבטים רב-ממדיים של העוני. בדוח הומלץ שהשאיפה לצמצום העוני תתייחס לכלל האוכלוסיה ובפרט לקשישים ולילדים. בנוגע לכלל האוכלוסיה וילדים דוח הוועדה למלחמה בעוני המליץ על קביעת שאיפה זו ביחס לרמות העוני הנמוכות יותר במדינות ה-OECD ולגבי הקשישים ביחס ל"רמת חיים הולמת". כן המליצה הוועדה לכלול ביעד גם צמצום של עומק וחומרתו של העוני.

חלק זה של הדוח מוקדש לבחינה ולמעקב ארוכי טווח של מצב העוני בישראל בהשוואה לנאמר בדוח הוועדה, כתחליף ליעד העוני שנקבע ב-2007 בידי המועצה הלאומית לכלכלה ונבדק כאמור לעיל בדוחות הקודמים של הביטוח הלאומי.

תרשימים 11א' ו-11ב' שלהלן מציגים את שאיפת הוועדה למלחמה בעוני: ממוצע תחולת העוני בקרב נפשות במדינות ה-OECD הינו 10.9% (נכון לשנת 2012) וכדי שזו תהיה תחולת העוני בישראל בתום 10 שנים ממועד קביעת היעד (2014), הייתה נדרשת אז ירידה שנתית ממוצעת של פחות מנקודת אחוז אחת (כ-0.6 נקודות אחוז), כפי שמתאר הקו השבור בתרשים המתחיל ב-2013. ממוצע תחולת העוני בקרב ילדים במדינות ה-OECD הוא 13.0%, וכדי שזו תהיה תחולת העוני בישראל בתום 10 שנים החל מ-2014 הייתה אז נדרשת ירידה שנתית ממוצעת של כ-1 נקודות אחוז.

התרשימים מלמדים כי בשנתיים הראשונות מאז פרסום דוח הוועדה תחולת העוני של ישראל לפי הגדרת ה-OECD התרחקה ממסלול היעד והשנה לראשונה השינוי היה בכיוון הרצוי, גם אם לא בעוצמה הרצויה. על מנת לעמוד בשאיפה נדרשת אפוא התמדה בכיוון שנבחר בשנה שעברה וזאת במינון גבוה יותר.

יצוין שההרעה בתחולת העוני על פי המדידה הישראלית לעומת השיפור בתחולה לפי שיטת המדידה של ה-OECD נובעת בין היתר מכך שסולם השקילות של ה-OECD מעניק משקל נמוך יותר מהישראלי למשפחות גדולות ובכך הוא משקף חוסר התאמה לתנאי המשק והחברה בישראל, שכן שיעור המשפחות הגדולות בישראל הוא גבוה אופן משמעותי מזה של מדינות ה-OECD.²⁹ לפיכך ההרעה במצבן של משפחות

²⁷ ר' גוטליב וקסיר (2003) עמ' 16, <http://www.boi.org.il/deptdata/papers/paper08h.pdf>.

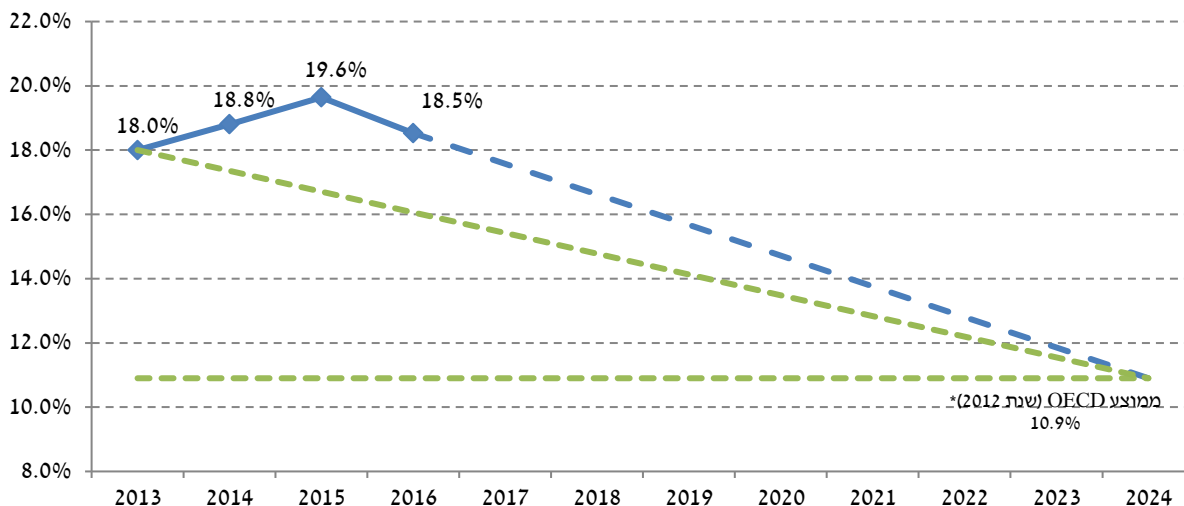
²⁸ ר' דוח הוועדה למלחמה בעוני בישראל (יועדת אלאוף"), חלק 1, עמ' 9, <http://www.milhamabaoni.org>.

²⁹ בשיטת ה-OECD משתמשים בשורש גודל המשפחה כמספר הנפשות המתוקן – למשל משפחה בת 9 נפשות תיחשב כמשפחה בת 3 נפשות תקניות, בעוד שבסולם הישראלי מספר הנפשות התקניות הוא 5.6 (ר' לוח 2).

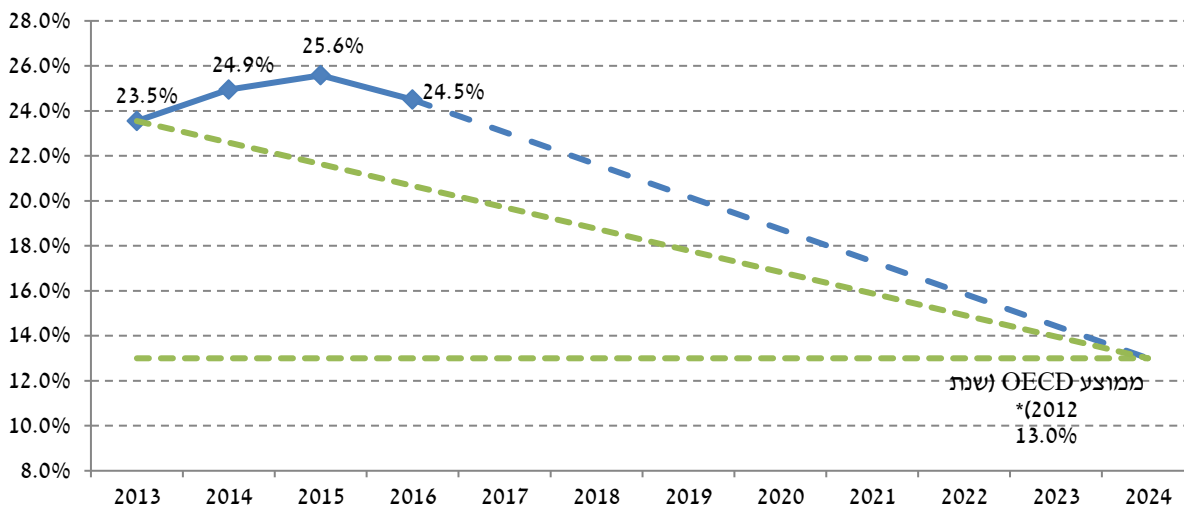
עם ילדים מקבלת משקל נמוך מדי לפי שיטת המדידה של ה-OECD בהשוואה לזו שמתקבלת על פי שיטת החישוב הישראלית.

תרשים 11: שאיפת הוועדה למלחמה בעוני, תחולת העוני בישראל ותוואי השינוי הנדרש בו לצורך התגשמות השאיפה

א. תחולת עוני נפשות לפי הגדרת ה-OECD

ב. 18 תחולת עוני ילדים לפי הגדרת ה-OECD

* ממוצע ה-OECD חושב באמצעות הנתונים הזמינים המוקדמים ביותר של כל מדינה מבין השנים 2012 – 2014, כאשר למרבית המדינות נתון זה הוא של שנת 2013.

4. התפתחויות שישפיעו על מצב העוני בשנים הבאות

בדוח זה לא באו לידי ביטוי שינויים באמצעי המדיניות שנעשו לאחר 2016. בשנת 2017 ננקטו מספר צעדי מדיניות אשר צפויים להשפיע בשנים הקרובות בכיוון של הפחתת ממדי העוני והאי-שוויון באוכלוסייה:

- בינואר 2017 בוצעה פעימה נוספת של העלאת שכר המינימום והוא הועלה בשיעור של 3.6% ל-5,000 ש"ח לחודש. עליה זו צפויה להשפיע בכיוון של הפחתת ממדי העוני והאי-שוויון בקרב האוכלוסייה העובדת, שיותר מרבע ממנה משתכרת עד שכר המינימום. עליה נוספת צפויה ב-2018.
- בינואר 2017 הוסיפו לעלות קצבאות הזקנה והשארירים בתוספת השלמת הכנסה במידה ניכרת, במטרה לקרב לקו העוני (המותאם למצבן המשפחתי) וכן להשוות את מצבם של היחידים והזוגות ביחס לקו העוני, בהתאם להמלצות הוועדה למלחמה בעוני. העלאה זו נוספת על העלאה משמעותית קודמת שחלה בדצמבר 2015. הקצבה ליחיד ללא תלויים בתוספת השלמת הכנסה עלתה בסכומים שבין 60-131 ש"ח לחודש לפי קבוצות גיל, והקצבה לזוג עלתה בסכומים שבין 95-212 ש"ח לחודש לפי קבוצות גיל. שינוי זה צפוי לבוא לידי ביטוי מלא בכיוון של הפחתת העוני בקרב קשישים ב-2017.
- הוגדלה תוספת הוותק עבור כל שנת ביטוח, מה שעשוי להשפיע על עקרות בית שעבדו רק מספר מועט של שנים (פחות מ-12 שנים), עולים חדשים ועוד קבוצות שחוק פנסיה חובה חוקק בשלב מאוחר מדי של הקריירה המקצועית שלהם או נשים שלא עבדו מספיק שנים.
- תכנית "נטו משפחה" נכנסה לתוקף במהלך שנת 2017 והוחלה רטרואקטיבית מינואר 2017. התוכנית מוכוונת להקלה כלכלית על משפחות עובדות, בעיקר במעמד הביניים. במסגרתה הוגדל מענק העבודה והוקל נטל המס על משפחות עם ילדים קטנים באמצעות מנגנון נקודות הזיכוי. רכיבים אלה של התכנית צפויים להקטין את תחולת העוני בעיקר בקרב משפחות עובדות עם ילדים. הואיל ומדדי העוני נמדדים באמצעות הכנסות כספיות של משקי הבית, רכיביה הנוספים של התכנית - סבסוד צהרונים והקלה בנטל המס – אינם צפויים להשתקף בהם, על אף שהם עשויים לשפר את המצב החברתי-כלכלי של משפחות רבות.

נספחים

נספח א: תחולת העוני 1998-2016 כולל מזרח ירושלים

תחולת העוני (באחוזים)			שנה
ילדים	נפשות	משפחות	
21.8	17.5	17.4	1998
26.0	19.5	18.0	1999
29.6	21.0	18.1	2002
30.8	22.4	19.3	2003
33.2	23.6	20.3	2004
35.2	24.7	20.6	2005
35.8	24.5	20.0	2006
34.2	23.8	19.9	2007
34.0	23.7	19.9	2008
36.3	25.0	20.5	2009
35.3	24.4	19.8	2010
35.6	24.8	19.9	2011
33.7	23.5	19.4	2012
30.8	21.8	18.6	2013
31.0	22.0	18.8	2014
30.0	21.7	19.1	2015
31.0	21.9	18.5	2016

נספח ב: תחולת העוני 1999-2016 לא כולל מזרח ירושלים

תחולת העוני (באחוזים)			שנה
ילדים	נפשות	משפחות	
24.9	18.8	17.8	1999
25.2	18.8	17.5	2000
26.9	19.6	17.7	2001
28.0	20.0	17.7	2002
29.4	21.5	19.2	2003
32.5	23.2	20.3	2004
33.8	23.7	20.3	2005
34.6	23.9	20.2	2006
33.2	22.8	19.5	2007
32.5	22.7	19.6	2008
34.4	23.8	20.0	2009
33.6	23.1	19.3	2010
33.4	23.2	19.3	2011
31.3	21.8	18.6	2012
28.4	20.2	17.9	2013
28.5	20.2	17.9	2014
27.6	19.9	18.1	2015
28.9	20.3	17.8	2016

נספח 2: מספר המשפחות, הנפשות והילדים העניים לפי הכנסה משפחתית פניויה, 2015 ו-2016

2016				2015				
קשישים	ילדים	נפשות	משפחות	קשישים	ילדים	נפשות	משפחות	
166,900	838,500	1,802,800	462,100	171,500	764,200	1,712,900	460,800	סך כל האוכלוסייה קבוצות אוכלוסייה של ראש משק הבית:
118,800	431,300	941,700	282,000	132,300	392,700	912,200	287,700	יחידים
-	268,500	430,800	68,800	-	247,600	389,400	63,300	חרדים (לפי הגדרה סובייקטיבית)*
51,100	82,600	222,600	83,300	52,400	76,600	228,200	84,100	עורלים
48,100	407,100	861,200	180,100	39,300	371,500	800,700	173,000	עורבים
15,600	838,500	1,460,700	258,100	9,500	764,200	1,333,800	240,200	משפחות עם ילדים - סך הכול
-	328,100	707,800	160,800	-	317,800	682,600	154,400	1-3 ילדים
-	510,400	753,000	97,200	-	446,400	651,100	85,900	4 ילדים ויותר
-	352,300	506,200	57,700	-	292,600	410,300	47,400	5 ילדים ויותר
-	84,500	156,300	36,900	-	61,300	112,500	27,700	משפחות חד הוריות
28,100	701,300	1,362,500	271,100	24,200	612,300	1,226,200	256,100	מצב תעסוקתי של ראש משק הבית:
24,100	589,100	1,165,300	232,700	18,800	526,500	1,058,200	219,700	עובד
-	112,200	197,200	38,400	-	85,000	166,700	36,100	שכיר
-	129,100	275,900	83,800	-	150,200	316,100	93,400	עצמאי
21,500	502,500	958,500	206,400	18,400	436,200	846,000	189,200	לא עובד בגיל עבודה
-	198,800	404,000	64,700	-	176,100	380,200	66,900	מפרנס אחד
-	135,100	357,300	90,800	-	127,900	352,900	99,800	שני מפרנסים ויותר
11,900	543,700	894,100	168,500	-	489,800	800,900	149,400	קבוצות גיל של ראש משק בית בגיל עבודה:
6,400	151,400	382,600	95,400	9,700	144,800	389,400	101,500	רמ"ב עד גיל 29
143,200	-	185,500	115,400	151,400	-	185,400	118,200	רמ"ב בגילאים 30-44
142,100	-	168,800	107,400	149,000	-	169,800	110,100	רמ"ב בגילאים 45-גיל הפנסיה
61,000	83,200	246,100	81,700	66,400	68,400	233,300	85,900	קבוצות גיל של ראש משק בית בגיל פרישה:
53,300	409,900	863,100	201,600	51,800	370,100	809,900	200,700	משק בית שבראשו קשיש***
								משק בית שראשו בגיל הפנסיה לפי חוק***
								קבוצות השלה של ראש משק הבית:
								עד 8 שנות לימוד
								בין 9 ל-12 שנות לימוד

* לפי הגדרה סובייקטיבית: רמת דתיות לפי דיווח המרואייני: חילוני, מסורתי, דתי, חרדי, מעורב
 ** בהתאם להגדרה שחתרה נהוגה עד כה: מגיל 60 לאשה ו-65 לגבר.
 *** גיל 62 לעניים ו-67 לגברים.

נספח 3: תחולת העוני של נפשות לפי קבוצות אוכלוסייה, אחוזים, 2015 ו-2016

שיעור הירידה בתחולת העוני לאחר תשלומי העברה ומיסים (אחוזים)		הכנסה לאחר תשלומי העברה ומיסים		הכנסה לפני תשלומי העברה ומיסים		
2016	2015	2016	2015	2016	2015	
						סך כל האוכלוסייה
24.2	24.5	21.9	21.7	28.9	28.7	קבוצות אוכלוסייה של ראש משק הבית:
						יהודים
36.0	35.9	14.3	14.1	22.4	22.1	חרדים (לפי הגדרה סובייקטיבית)*
15.9	17.8	52.6	52.4	62.5	63.7	עולים
46.2	44.7	16.6	17.2	30.8	31.0	ערבים
4.9	5.3	52.0	54.8	54.7	57.9	משפחות עם ילדים - סך הכול
12.9	15.4	27.0	25.8	31.0	30.5	1-3 ילדים
17.9	21.9	17.7	17.4	21.6	22.2	4 ילדים ויותר
7.5	7.3	52.8	52.4	57.1	56.5	5 ילדים ויותר
3.8	8.8	65.7	63.8	68.3	69.9	משפחות חד הוריות
31.8	40.6	29.7	24.3	43.5	40.9	מצב תעסוקתי של ראש משק הבית:
						עובד
20.0	22.1	18.6	17.6	23.3	22.6	שכיר
22.1	23.0	18.3	17.4	23.5	22.6	עצמאי
5.0	16.2	20.6	18.9	21.7	22.5	לא עובד בגיל עבודה
16.4	14.0	78.3	81.6	93.7	94.8	מפרנס אחד
18.1	20.5	43.4	41.0	53.0	51.5	שני מפרנסים ויותר
24.1	25.6	7.9	7.7	10.4	10.4	קבוצות גיל של ראש משק בית בגיל עבודה:
						עד 30
23.3	23.4	25.1	24.2	32.8	31.7	בגילאי 31 - 45
14.0	16.4	25.5	24.1	29.6	28.9	בגילאי 46 עד גיל הפנסיה
19.8	20.9	15.5	16.4	19.3	20.8	קבוצות גיל של ראש משק בית בגיל פרישה:
						משק בית שבראשו קשיש**
56.1	52.6	19.4	20.8	44.2	43.9	משק בית שראשו בגיל הפנסיה לפי חוק***
57.3	52.5	20.4	22.3	47.6	46.9	קבוצות השכלה של ראש משק הבית:
						עד 8 שנות לימוד
22.5	25.6	51.4	47.9	66.3	64.3	בין 9 ל-12 שנות לימוד
22.5	20.9	26.6	25.9	34.3	32.7	13 ומעלה שנות לימוד
26.8	28.1	15.4	15.6	21.0	21.7	

* לפי הגדרה סובייקטיבית: רמת דתיות לפי דיווח המרואייין: חילוני, מסורתי, דתי, חרדי, מעורב
 ** בהתאם להגדרה שהיתה נהוגה עד כה: מגיל 60 לאשה ו-65 לגבר.
 *** גיל 62 לנשים ו-67 לגברים.

נספח 4: יחס פער ההכנסות בקרב משפחות לפי סוגי משפחה, 2015 ו-2016 (אחוזים)

השפעה על פער ההכנסות בקרב עניים בלבד		הכנסה לאחר תשלומי העברה ומיסים		הכנסה לפני תשלומי העברה ומיסים		
2016	2015	2016	2015	2016	2015	
						קבוצות אוכלוסייה של ראש משק הבית:
46.1	48.8	31.6	32.6	55.2	58.0	יהודים
39.8	41.6	33.5	36.3	54.4	58.7	חרדים (לפי הגדרה סובייקטיבית)*
52.0	57.5	31.3	28.6	61.3	63.9	עולים
30.7	26.3	36.0	39.3	52.1	53.1	ערבים
32.2	31.1	34.0	36.9	48.7	51.1	משפחות עם ילדים - סך הכול
33.2	31.8	30.8	33.7	44.4	46.8	1-3 ילדים
31.3	30.5	36.9	40.2	53.2	56.6	4 ילדים ויותר
31.5	33.3	37.9	41.3	55.3	60.1	5 ילדים ויותר
44.3	48.4	35.1	35.3	54.7	54.2	משפחות חד הוריות
						מצב תעסוקתי של ראש משק הבית:
28.7	25.5	29.9	32.8	40.1	41.6	עובד
30.2	27.2	29.6	31.9	40.1	41.2	שכיר
18.7	14.6	31.0	38.3	40.1	44.1	עצמאי
42.8	45.8	55.8	52.0	95.9	94.3	לא עובד בגיל עבודה
29.3	27.6	32.9	34.8	45.2	46.0	מפרנס אחד
26.6	18.8	22.6	28.4	29.1	32.5	שני מפרנסים ויותר
						קבוצות גיל של ראש משק בית בגיל עבודה:
38.7	35.8	32.1	36.0	47.8	50.9	עד 30
31.1	30.6	33.9	37.3	48.3	51.7	בגילאי 31 - 45
32.6	34.9	37.4	36.3	53.9	53.7	בגילאי 46 עד גיל הפנסיה
						קבוצות גיל של ראש משק בית בגיל פרישה:
69.2	71.3	28.6	26.8	75.3	77.2	משק בית שבראשו קשיש**
70.6	72.4	28.0	26.0	76.4	78.5	משק בית שראשו בגיל הפנסיה לפי חוק***
						קבוצות השכלה של ראש משק הבית:
47.8	45.1	37.0	38.9	68.4	65.3	עד 8 שנות לימוד
33.1	34.9	35.4	35.8	51.1	52.8	בין 9 ל-12 שנות לימוד
42.7	41.6	30.5	34.5	52.6	56.9	13 ומעלה שנות לימוד

+ השפעה זו מורכבת משתי קבוצות: (א) משפחות שנשארו עניות, (ב) משפחות שיצאו ממעגל העוני. לגבי הקבוצה השנייה השיפור בפער ההכנסות הוא לפחות שווה לפער לפני תשלומי העברה. לכן ההשפעה הכוללת יכולה להיות גבוהה מ-100%.

* לפי הגדרה סובייקטיבית: רמת דתיות לפי דיווח המרואייין: חילוני, מסורתי, דתי, חרדי, מעורב;

** בהתאם להגדרה שהיתה נהוגה עד כה: מגיל 60 לאשה ו-65 לגבר.

*** גיל 62 לנשים ו-67 לגברים.

נספח 5: השפעת תשלומי העברה³⁰ והמיסים הישירים על האי-שוויון בהכנסות, 2015 ו-2016

**(% חלקו של כל עשירון בכלל ההכנסה						*עשירון
לאחר תשלומי העברה ומיסים		לאחר תשלומי העברה		לפני תשלומי העברה ומיסים		
2016	2015	2016	2015	2016	2015	
						תחתון
2.2	2.0	1.9	1.8	0.3	0.2	2
3.7	3.6	3.3	3.2	2.2	2.0	3
5.1	5.0	4.5	4.5	3.7	3.6	4
6.4	6.4	5.8	5.8	5.2	5.2	5
7.8	7.8	7.2	7.2	6.9	6.9	6
9.3	9.3	8.7	8.6	8.5	8.6	7
11.0	10.8	10.4	10.4	10.7	10.6	8
13.0	12.9	12.8	12.6	13.4	13.2	9
15.9	15.9	16.5	16.4	17.6	17.4	עליון
25.6	26.2	29.0	29.6	31.6	32.2	
						היחס בין הכנסת החמישון העליון לבין הכנסת החמישון התחתון
7.1	7.5	8.8	9.3	19.6	22.2	

* המשפחות בכל טור דורגו לפי רמת ההכנסה המתאימה לנפש תקנית. כל עשירון מונה 10% מן הנפשות באוכלוסייה.
** במונחים של הכנסה לנפש תקנית.

³⁰ ניתוח זה לוקה בחסר מאחר שחלק מתשלומי העברה לא מדווחים ולכן לא נכללו כאן. כך למשל אין דיווח על הטבות מס, בעיקר בתחום החיסכון. כמו כן חסר מידע לגבי מענקים לסקטור העסקי במסגרת חוק עידוד השקעות הון. המידע החסר אילו היה נגיש במסגרת סקר ההכנסות או ההוצאות, היה כנראה משנה את חלקם של העשירונים העליונים בהכנסה הלאומית.

**נספח 6: נתונים כספיים לפי המישורים לפי סולם השקילות של ה-OECD
א. הכנסה לפי מקור וסוג, 2016 והשינוי הריאלי לעומת 2015**

השינוי לעומת 2015, אחוזים					ההכנסה (ש"ח לחודש)					מקור/סוג הכנסה		
5	4	3	2	1	ממוצע	5	4	3	2		1	ממוצע
2.9	3.4	0.2-	5.3	15.5	4.1	33,120	18,350	11,640	7,120	2,520	14,980	מעבודת
11.2-	2.9	2.6-	5.5-	4.4	4.5-	9,580	5,510	4,090	2,940	2,210	4,970	מפנסיה, קופי"ג וחון
16.0	3.1	8.7	2.5	1.8	6.3	2,280	1,950	2,000	2,270	2,270	2,150	מקצבאות ותמיכות
2.9	5.4	2.5-	6.1	13.0	4.3	9,960	3,410	1,590	800	330	3,370	תשלומי חובה
0.2	3.1	1.2	3.4	9.1	2.8	30,820	18,960	13,340	9,230	4,690	15,770	נטו למשפחה
0.9	3.5	0.8	3.6	9.5	3.0	40,780	22,380	14,930	10,020	5,020	19,140	ברוטו למשפחה
0.2	3.7	0.3-	3.9	16.2	2.7	38,430	20,340	12,860	7,660	2,730	16,910	כלכלית למשפחה
0.5	2.9	2.2	3.0	6.1	2.8	18,520	10,660	7,670	5,230	2,690	9,180	נטו לנפש תקינת
1.4	3.2	1.8	3.1	6.4	3.2	24,420	12,500	8,530	5,650	2,870	11,110	ברוטו לנפש תקינת
0.7	3.5	0.4	3.2	13.7	2.8	22,930	11,230	7,210	4,130	1,350	9,680	כלכלית לנפש תקינת

* התמישונים מונו לפי ההכנסה הפורה לנפש תקינת; כל המישון מונה 20% מהמשפחות

ב. הוצאות לפי המישיגונים, התפלגות ההוצאות ושיעורי שינוי ריאליים, 2015-2016

	5	4	3	2	1	ממוצע	
ההוצאה בש"ח לחודש, 2016							
14,370	10,560	8,620	6,970	5,480	9,200	הוצאה לצריכה לנפש תקנית	
11,740	8,560	6,900	5,590	4,170	7,390	הוצאה כספית לנפש תקנית	
24,120	18,590	14,760	12,240	9,310	15,810	הוצאה לצריכה משפחתית	
19,770	15,130	11,900	9,910	7,250	12,790	הוצאה כספית משפחתית	
						השינוי הריאלי לעומת 2015	
0.1	5.5	1.2	3.0	5.4	2.6	הוצאה לצריכה לנפש תקנית	
1.5	6.5	1.5	5.1	5.8	3.6	הוצאה כספית לנפש תקנית	
0.5	5.4	0.4-	3.2	7.1	2.6	הוצאה לצריכה משפחתית	
2.3	6.4	0.1-	5.1	7.6	3.8	הוצאה כספית משפחתית	
						תלקה של ההוצאה בסך ההוצאה – 2015	
31.2	22.9	19.2	15.4	11.3	100.0	הוצאה לצריכה משפחתית	
31.4	23.1	19.3	15.3	10.9	100.0	הוצאה כספית משפחתית	
						תלקה של ההוצאה בסך ההוצאה – 2016	
30.5	23.5	18.7	15.5	11.8	100.0	הוצאה לצריכה משפחתית	
30.9	23.7	18.6	15.5	11.3	100.0	הוצאה כספית משפחתית	

* המישיגונים מונו לפי ההכנסה הפנויה לנפש תקנית; כל המישור מונה 20% מהמשפחות

נספח מתודולוגי: הבדלים בחישוב מדדי העוני בין ישראל לבין ארגון ה-OECD

בישראל ההכנסה החציונית מחושבת על בסיס הכנסות משקי הבית. ב-OECD ההכנסה החציונית מחושבת על בסיס נפשות, כאשר לכל נפש במשפחה מופיעה ההכנסה המשפחתית הממוצעת. הבדל נוסף נעוץ בחישוב היתרונות לגודל משק הבית. המשמעות של מושג זה היא כדלקמן: ההוצאה המשפחתית עולה עם מספר הנפשות, אך הקשר אינו פרופורציונלי אלא ככל שהמשפחה גדולה יותר כך התוספת הדרושה לנפש נוספת הולכת וקטנה. שיטת התרגום של מספר הנפשות במשפחה למספר נפשות תקניות ("סולם השקילות") שונה. הביטוח הלאומי משתמש זה שנים רבות בסולם שקילות המבוסס על שיטת אנגל הותיקה אשר לפיה משפחות שגודלן שונה אך שיעור הוצאת המזון בסך ההוצאה לתצרוכת זהה - הן שקולות מבחינת רווחת המשפחה, ואילו סולם השקילות של ה-OECD מבוסס על השורש של גודל המשפחה³¹ כאומדן למספר הנפשות התקניות שלה. הבדל נוסף נעוץ בכך שה-OECD מחשב את ההכנסה החציונית לפי נפשות ולא לפי משפחות, דבר שמוריד את קו העוני במקצת בהשוואה לחישוב של הביטוח הלאומי. כל אלה גורמים לכך שקווי העוני של ה-OECD אמנם גבוהים יותר, אך תחולת העוני הנגזרת מהם נמוכה מזו שלפי ההגדרה הישראלית באוכלוסייה הכללית³².

יצוין שהחל משנת 2012 התווסף להכנסה הפנויה מרכיב של הערך הכספי של מוצרים בניצור עצמי של משק הבית – מרכיב אשר עשוי להיות בעל משקל בארצות שבהן הכנסה בינונית ומטה. בישראל היקף המוצרים הללו הוא מזערי ולכן השינוי לא משפיע על החישוב לגביה³³.

³¹ כך למשל מספר הנפשות התקניות של משפחה בת 4 נפשות הוא 2, ושל משפחה בת 9 נפשות הוא 3 וכן הלאה. משמעות הדבר שהעוני בקרב משפחות גדולות, שכידוע נפוצות בישראל, נמוך יותר לפי שיטת חישוב ה-OECD ולהיפך לגבי משפחות קטנות, כגון קשישים ובודדים. תוצאות ראשוניות של מחקר בתהליך בנושא זה מצביע על כך שגישה שמניחה שוויון ברמת החיים של משפחות לפי סל צריכה שכולל מוצרים חיוניים נוספים למזון כגון דיור, ביגוד והנעלה מביא לסולם שקילות דומה מאוד לזה המתקבל לפי שיטת ה-OECD.

³² ה-OECD מחשב את ממדי העוני בשתי צורות נוספות: גם עבור 60%-40% מההכנסה הכספית החציונית – ראו נספחים 7-

⁹.

³³ לפיכך בדוח זה יוצגו הממצאים לגבי ההשוואות למדינות ה-OECD לפי ההגדרה החדשה בלבד.

טובספת לאז' : תחולות עוני לפי קו עוני של 50% מהציון ההכנסה לפי הגדרת ה-OECD, 2015 ו-2016

קשישים	2016				2015				
	ילדים	נפשות	משפחות	קשישים	ילדים	נפשות	משפחות		
19.0	24.5	18.5	18.0	21.6	25.6	19.6	19.6	סך כל האוכלוסייה	
15.8	15.6	12.1	13.6	18.9	15.9	12.9	15.0	קבוצות אוכלוסייה של ראש משק הבית:	
-	44.1	40.4	36.6	-	48.8	43.1	38.5	יהודים	
26.0	18.9	15.7	19.7	30.9	19.0	17.6	22.0	חרדים (לפי הגדרה סובייקטיבית)**	
54.5	52.0	44.2	44.0	52.5	59.5	49.3	49.6	עולים	
20.5	24.5	21.4	18.8	-	25.6	21.9	19.4	ערבים	
-	15.4	14.6	14.6	-	16.1	14.8	15.0	משפחות עם ילדים - סך הכול	
-	41.1	40.4	38.8	-	44.8	44.4	42.3	1-3 ילדים	
-	49.8	49.6	49.0	-	53.7	53.6	52.5	4 ילדים ויותר	
-	30.3	26.3	23.9	-	26.3	21.0	20.5	5 ילדים ויותר	
								משפחות חד הוריות	
								משפחות חד הוריות	
5.1	20.7	14.6	11.6	5.7	21.3	14.8	12.2	מצב תעסוקתו של ראש משק הבית:	
5.0	20.2	14.3	11.4	5.5	20.8	14.6	12.1	עובד	
-	24.2	16.6	12.9	-	24.5	16.6	13.1	שכיר	
-	85.4	77.7	71.0	-	85.8	81.6	77.6	עצמאי	
7.3	51.2	37.2	25.0	7.8	52.8	37.0	25.5	לא עובד בגיל עבודה	
-	6.5	4.8	3.4	-	7.4	5.5	4.2	מפרנס אחד	
								שני מפרנסים ויותר	
								קבוצות גיל של ראש משק בית בגיל עבודה:	
-	30.8	20.3	20.5	-	32.1	21.0	23.6	רמ"ב עד גיל 29	
-	25.3	20.7	16.6	-	25.9	21.0	16.6	רמב בגילאים 30-44	
-	18.4	12.9	12.4	11.0	21.0	14.7	14.3	רמב בגילאים 45-גיל הפנסיה	
								קבוצות גיל של ראש משק בית בגיל פרישה:	
22.6	-	22.0	25.6	25.5	-	24.5	28.0	משק בית שבראשו קשיש**	
23.1	-	23.3	26.8	26.2	-	26.4	29.5	משק בית שראשו בגיל הפנסיה לפי חוק***	
								קבוצות השכלה של ראש משק הבית:	
44.4	63.8	48.2	46.8	44.3	62.3	47.5	47.9	עד 8 שנות לימוד	
16.2	34.6	22.9	20.7	17.9	34.6	22.9	21.8	בין 9 ל-12 שנות לימוד	
13.0	15.5	12.2	12.4	15.9	17.5	14.1	14.1	13 ומעלה שנות לימוד	

* לפי הגדרה סובייקטיבית: רמת דתיות לפי דיווח המרואיי: חילוני, מסורתי, דתי, חרדי, מעורב
 ** בהתאם להגדרה שהיתה נהוגה עד כה: מגיל 60 לאשה ו-65 לגבר.
 *** גיל 62 לנשים ו-67 לגברים.

11 נוספה זכ"ל : תחולות עונת לפי קו עוני של 40% מהציון ההכנסה לפי הגדרות ה-OECD, 2015-2016

קטגוריה	2016			2015			הערות
	קשישים	ילדים	נפשות	קשישים	ילדים	נפשות	
סך כל האוכלוסייה	12.1	15.7	11.8	13.7	18.4	13.6	13.4
קבוצות אוכלוסייה של ראש משק הבית:							
יהודים	9.7	9.4	7.4	11.5	10.3	8.1	9.6
חרדים (לפי הגדרה סובייקטיבית)**	-	26.4	24.3	-	32.5	28.2	25.1
ערבים	12.3	13.6	9.5	15.8	12.4	10.0	11.9
משפחות עם ילדים - סך הכול	38.8	35.4	29.1	38.9	47.1	38.1	38.3
1-3 ילדים	-	15.7	13.4	-	18.4	15.6	13.6
4 ילדים ויותר	-	9.0	8.4	-	10.8	9.8	10.0
5 ילדים ויותר	-	27.9	27.3	-	33.9	33.7	32.3
משפחות חד הוריות	-	33.2	32.6	-	40.1	40.1	39.3
מצב העסקות של ראש משק הבית:	-	20.9	17.8	-	20.1	15.7	14.9
עובד	2.3	12.1	8.2	2.4	14.5	9.8	7.7
שכיר	2.2	12.0	8.1	-	14.3	9.5	7.5
עצמאי	-	12.3	8.8	-	15.7	11.2	8.9
לא עובד בגיל עבודה	-	74.0	68.2	-	73.5	67.4	63.7
מפרנס אחד	3.6	33.9	23.6	2.8	38.0	25.5	16.6
שני מפרנסים ויותר	-	1.9	1.5	-	4.2	3.2	2.3
קבוצות גיל של ראש משק בית בגיל עבודה:							
רמ"ב עד גיל 29	-	17.5	11.6	-	24.1	15.0	17.1
רמב בגילאים 30-44	-	16.3	12.9	-	18.5	14.6	11.1
רמב בגילאים 45-64	-	12.5	9.0	-	15.2	10.1	9.8
קבוצות גיל של ראש משק בית בגיל פרישה:							
משק בית שבראשו קשיש***	14.6	-	14.9	16.8	-	16.4	18.9
משק בית שראשו בגיל הפנסיה לפי חוק***	14.9	-	15.3	17.3	-	17.6	19.8
קבוצות השכלה של ראש משק הבית:							
עד 8 שנות לימוד	33.2	53.8	38.3	31.2	51.4	36.7	36.3
בין 9 ל-12 שנות לימוד	10.1	22.7	14.5	11.4	26.1	16.4	15.3
13 ומעלה שנות לימוד	6.9	8.7	7.0	8.9	11.5	9.0	8.9

* לפי הגדרה סובייקטיבית : רמת דתיות לפי דיווח המרואייני : חילוני, מסורתי, דתי, חרדי, מעורב
 * בהתאם להגדרה שהיתה נהוגה עד כה : מגיל 60 לאשה ו-65 לגבר.
 *** גיל 62 לנשים ו-67 לגברים.

נספח זג: תחולות עוני לפי קו עוני של 60% מהציון ההכנסה לפי הגדרת ה-OECD, 2015-2016

קטגוריה	2016			2015			הערות
	קשישים	ילדים	נפשות	קשישים	ילדים	נפשות	
סך כל האוכלוסייה	26.3	31.8	24.7	29.1	32.1	25.4	
קבוצות אוכלוסייה של ראש משק הבית:							
יהודים	22.8	21.5	17.1	26.3	21.7	20.3	
חרדים (לפי הגדרה סובייקטיבית)**	25.9	56.1	51.7	34.7	60.1	49.4	
ערבים	39.6	25.8	22.9	42.4	24.6	29.0	
ערבים	64.6	63.7	55.3	60.6	68.7	58.8	
משפחות עם ילדים - סך הכול	31.0	31.8	28.2	19.0	32.1	25.4	
1-3 ילדים	25.2	21.5	20.4	-	21.6	20.6	
4 ילדים ויותר	-	50.7	50.2	-	53.5	50.5	
5 ילדים ויותר	-	60.9	61.2	-	62.9	60.7	
משפחות חד הוריות	-	38.3	33.7	-	36.2	29.2	
מצב העסקות של ראש משק הבית:							
עובד	11.2	28.2	20.6	11.2	27.9	17.3	
שכיר	12.0	27.6	20.3	11.3	27.6	17.3	
עצמאי	-	32.1	22.8	-	29.8	17.6	
לא עובד בגיל עבודה	-	89.8	83.2	-	90.3	82.6	
מפרנס אחד	15.8	64.1	48.3	13.9	63.3	33.5	
שני מפרנסים ויותר	4.6	11.4	8.6	6.9	12.3	7.5	
קבוצות גיל של ראש משק בית בגיל עבודה:							
עד 30	18.2	41.3	27.6	-	41.6	30.0	
בגילאי 31 - 45	14.9	32.5	27.4	14.0	32.2	22.1	
בגילאי 46 עד גיל הפנסיה	7.9	24.4	17.2	15.6	26.5	18.1	
קבוצות גיל של ראש משק בית בגיל פרישה:							
משק בית שבראשו קשיש***	30.5	43.0	29.2	33.9	-	36.9	
משק בית שראשו בגיל הפנסיה לפי חוק***	31.2	-	31.4	34.6	-	38.6	
קבוצות השכלה של ראש משק הבית:							
עד 8 שנות לימוד	55.7	75.6	58.8	54.6	69.1	57.2	
בין 9 ל-12 שנות לימוד	23.5	43.3	30.3	25.6	43.1	28.5	
13 ומעלה שנות לימוד	19.1	21.6	17.2	22.1	22.8	18.8	

* לפי הגדרה סובייקטיבית: רמת דתיות לפי דיווח המרואייני: חילונית, מסורתית, דתית, חרדית, מעורבת
 ** בהתאם להגדרה שהייתה נהוגה עד כה: מגיל 60 לאשה ו-65 לגבר.
 *** גיל 62 לנשים ו-67 לגברים.

נספח 8 : תחולות העונג נפשות לפי הכנסה כלכלית והכנסה נטו והשפעת תשלומי העברה ומיסים ישירים, לפי גישת ה-OECD (חצי חציין), 2015 ו-2016

שיעור היילדה בתחילת העונג לאחר תשלומי העברה ומיסים (אחוזים)	שנת 2015		שנת 2016		הכנסה לפני תשלומי העברה ומיסים	שנת 2015		שנת 2016		הכנסה אחרי תשלומי העברה ומיסים	שנת 2015		שנת 2016		
	2016	2015	2016	2015		2016	2015	2016	2015						
29.1	26.9	18.50	19.6	26.1	26.8	26.1	20.7	26.8	26.1	20.7	26.8	26.1	20.7	26.8	סך כל האוכלוסייה
41.3	37.7	12.1	12.9	20.6	20.7	20.6	20.7	20.7	20.6	20.7	20.7	20.7	20.7	20.7	קבוצות אוכלוסייה של ראש משק הבית:
27.6	25.3	40.4	43.1	55.8	57.7	55.8	57.7	57.7	55.8	57.7	57.7	57.7	57.7	57.7	יחידים
46.4	40.9	15.7	17.6	29.3	29.8	29.3	29.8	29.8	29.3	29.8	29.8	29.8	29.8	29.8	חורדים (לפי הגדרה סובייקטיבית)*
7.7	8.5	44.2	49.3	47.9	53.9	47.9	53.9	53.9	47.9	53.9	53.9	53.9	53.9	53.9	עורבים
19.2	19.5	21.4	21.9	26.5	27.2	26.5	27.2	27.2	26.5	27.2	27.2	27.2	27.2	27.2	משפחות עם ילדים - סך הכול
20.7	23.3	14.6	14.8	18.4	19.3	18.4	19.3	19.3	18.4	19.3	19.3	19.3	19.3	19.3	1-3 ילדים
17.7	14.8	40.4	44.4	49.1	52.1	49.1	52.1	52.1	49.1	52.1	52.1	52.1	52.1	52.1	4 ילדים ויותר
16.6	18.3	49.6	53.6	59.5	65.6	59.5	65.6	65.6	59.5	65.6	65.6	65.6	65.6	65.6	5 ילדים ויותר
32.9	42.1	26.3	21.0	39.2	36.3	39.2	36.3	36.3	39.2	36.3	36.3	36.3	36.3	36.3	משפחות חד הוריות
27.4	27.1	14.6	14.8	20.1	20.3	20.1	20.3	20.3	20.1	20.3	20.3	20.3	20.3	20.3	מצב תעסוקתו של ראש משק הבית:
29.9	28.1	14.3	14.6	20.4	20.3	20.4	20.3	20.3	20.4	20.3	20.3	20.3	20.3	20.3	עובד
8.3	19.0	16.6	16.6	18.1	20.5	18.1	20.5	20.5	18.1	20.5	20.5	20.5	20.5	20.5	שכיר
17.3	14.1	77.7	81.6	93.9	95.0	93.9	95.0	95.0	93.9	95.0	95.0	95.0	95.0	95.0	עצמאי
24.2	25.7	37.2	37.0	49.1	49.8	49.1	49.8	49.8	49.1	49.8	49.8	49.8	49.8	49.8	לא עובד בגיל עבודה
36.0	30.4	4.8	5.5	7.5	7.9	7.5	7.9	7.9	7.5	7.9	7.9	7.9	7.9	7.9	מפרנס אחד
31.0	27.6	20.3	21.0	29.4	29.0	29.4	29.0	29.0	29.4	29.0	29.0	29.0	29.0	29.0	שני מפרנסים ויותר
19.8	21.1	20.7	21.0	25.8	26.6	25.8	26.6	26.6	25.8	26.6	26.6	26.6	26.6	26.6	קבוצות גיל של ראש משק בית בגיל עבודה:
23.7	21.0	12.9	14.7	16.9	18.6	16.9	18.6	18.6	16.9	18.6	18.6	18.6	18.6	18.6	עד 30
51.2	46.7	22.0	24.5	45.1	46.0	45.1	46.0	46.0	45.1	46.0	46.0	46.0	46.0	46.0	בגילאי 31 - 45
52.4	46.5	23.3	26.4	48.9	49.3	48.9	49.3	49.3	48.9	49.3	49.3	49.3	49.3	49.3	בגילאי 46 עד גיל הפנסיה
23.2	24.4	48.2	47.5	62.8	62.8	62.8	62.8	62.8	62.8	62.8	62.8	62.8	62.8	62.8	קבוצות גיל של ראש משק בית בגיל פרישה:
25.9	24.7	22.9	22.9	30.9	30.4	30.9	30.4	30.4	30.9	30.4	30.4	30.4	30.4	30.4	משק בית שבראשו קשיש**
34.8	29.9	12.2	14.1	18.7	20.1	18.7	20.1	20.1	18.7	20.1	20.1	20.1	20.1	20.1	משק בית שראשו בגיל הפנסיה לפי חוק***
															קבוצות השכלה של ראש משק הבית:
															עד 8 שנות לימוד
															בין 9 ל-12 שנות לימוד
															13 ומעלה שנות לימוד

* לפי הגדרה סובייקטיבית: רמת דתיות לפי דיווח המראיינין: חילוני, מסורתי, דתי, חרדי, מעורב
 ** בהתאם להגדרה שהיתה נהוגה עד כה: מגיל 60 לאשה ו-65 לגבר.
 *** גיל 62 לנשים ו-67 לגברים.

נספח 9: התפלגות העובדים ושיעורי גידול בסד התעסוקה לפי ענפי תעסוקה (אחוזים), 2015 ו-2016

שיעורי הגידול המועסקים בענף בין 2015-2016	שיעור המועסקים בענף				ענף כלכלי			
	2016		2015					
	הלא-עניים	העניים	הלא-עניים	העניים				
3.0	5.3	3.2	100.0	100.0	100.0	סד הכל		
12.0-	--	0.9-	0.7	--	0.7	תעשייה (כרייה וחרושת)		
9.0-	10.4-	9.1-	12.3	9.3	11.0	13.6	תעשייה (כרייה וחרושת)	
23.6	--	19.4	1.0	--	0.9	0.8	חשמל ומים	
31.9	5.7-	22.1	4.2	10.3	3.3	11.5	4.0	בינוי ובנייה
2.4	24.7	4.3	11.7	12.5	11.8	10.5	11.7	מסחר סיטוני וקמעוני
7.4	8.1-	5.3	4.4	5.8	4.2	6.6	4.4	שירותי אירוח ואוכל
2.4	60.5	5.2	9.3	7.1	9.4	4.7	9.0	תחבורה, אחסנה ותקשורת
2.0	9.5-	1.1	15.4	10.9	15.5	12.7	15.3	שירותים עסקיים, בנקאות וביטוח
4.2	18.4-	3.0	12.6	5.5	12.4	7.1	11.9	מינהל ציבורי
6.5	0.2	5.6	12.9	18.9	12.5	19.9	13.2	חינוך
3.2	20.0	4.6	10.9	11.4	10.9	10.0	10.8	שירותי בריאות רווחה וסעד
6.3	43.6	10.0	4.6	6.6	4.4	4.9	4.5	שירותים קהילתיים חברתיים ואחרים

* שבר ממוצע בחישוב לפי נתוני סקר הכנסות וכולל "ענף לא ידוע" שהושמט מהשימור; במקרה של מיעוט תצפיות מסומן --.

נספח 10: השכר כאחוז מהשכר הממוצע והשינויים בו לפי ענפי תעסוקה (אחוזים), 2015-2016

שיעור שינוי ריאלי בשכר העובדים בין 2015 ל-2016		שכר כאחוז מהשכר הממוצע של העובדים*:		ענף כלכלי		
הלא- עניים	העניים	הלא- עניים	העניים			
2.5	11.5	2.8	105.7	43.5	100.0	סך הכל
2.3-	--	2.5-	82.9	--	78.9	חקלאות
9.4	8.7	9.4	131.4	56.1	126.0	תעשייה (כרייה וחרושת)
0.7	--	3.3	190.9	--	186.8	חשמל ומים
5.4-	12.7	0.0	102.6	58.5	93.7	בינוי ובנייה
1.1-	12.0	1.4-	87.2	42.6	82.9	מסחר סיטוני וקמעוני
6.4-	4.7	4.9-	58.4	39.2	56.1	שירותי אירוח ואוכל
0.7	0.4	1.0-	150.9	53.7	143.9	תחבורה, אחסנה ותקשורת
5.6	7.7-	5.9	128.2	37.7	122.1	שירותים עסקיים, בנקאות וביטוח
4.8	--	5.7	84.4	--	81.9	מינהל ציבורי
3.5	20.0	4.9	94.5	45.5	88.1	חינוך
0.4	26.8	0.1	94.5	31.3	88.4	שירותי בריאות רווחה וסעד
0.3-	19.8	0.4-	65.6	41.1	62.4	שירותים קהילתיים חברתיים ואחרים

* שכר ממוצע בחישוב לפי נתוני סקר הכנסות וכולל "ענף לא ידוע" שהושמט מהרשימה; במקרה של מיעוט תצפיות מסומן --.

נספח 11: התפלגות העובדים ושיעורי גידול בסך התעסוקה לפי משלח יד (אחוזים), 2015-2016

שיעור המועסקים במשלח היד						משלח יד
2016			2015			
הלא-עניים	העניים	סה"כ	הלא-עניים	העניים	סה"כ	
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	סך הכל
25.1	17.1	24.3	25.2	13.7	24.2	בעלי משלח יד אקדמי ומנהלים
10.0	1.9	9.3	10.9	2.3	10.1	בעלי מקצועות חופשיים וטכניים
12.5	5.8	11.9	12.6	5.8	12.0	עובדי פקידות
8.0	6.4	7.8	7.9	7.5	7.9	עובדי מכירות ועובדי שירותים
30.0	49.3	31.8	29.7	50.5	31.6	עובדים מקצועיים
5.1	13.6	5.9	5.2	12.4	5.9	עובדים בלתי-מקצועיים

* הסך-הכול כולל גם בעלי משלח יד "לא ידוע"

נספח 12: שיעורי השכר והשינויים בו לפי משלח יד (אחוזים), 2015-2016

שיעור השינוי הריאלי בשכר העובדים בין 2015 ל-2016			שכר כאחוז מהשכר הממוצע של העובדים*			משלח יד
הלא-עניים	העניים	סה"כ	הלא-עניים	העניים	סה"כ	
2.5	11.5	2.8	105.7	43.5	100.0	סך הכל
2.1	9.2	1.3	149.5	48.7	143.1	בעלי משלח יד אקדמי ומנהלים
2.1-	9.6	1.9-	182.4	63.5	180.1	בעלי מקצועות חופשיים וטכניים
3.3	15.5-	2.9	106.5	35.7	103.3	עובדי פקידות
2.7	1.7	3.3	77.0	36.5	74.0	עובדי מכירות ועובדי שירותים
7.8	15.0	8.6	74.2	47.0	70.3	עובדים מקצועיים
12.6	12.5	12.1	45.1	36.1	43.2	עובדים בלתי-מקצועיים

* הסך-הכול כולל גם בעלי משלח יד "לא ידוע"

נספח 13: טווח הכנסות לפי עשירונים וגודל משפחה – 2016, לפי סולם שקילות ישראלי

עשירון	יחיד (19%)**	שתי נפשות (25%)	שלוש נפשות (15%)	ארבע נפשות (16%)	חמש נפשות (13%)
1	2,369	3,790	5,022	6,292	7,107
2	3,427	5,483	7,265	9,102	10,281
3	4,438	7,101	9,409	11,787	13,314
4	5,445	8,712	11,543	14,462	16,335
5	6,519	10,431	13,821	17,315	19,557
6	7,612	12,179	16,137	20,216	22,835
7	8,932	14,291	18,936	23,723	26,796
8	10,781	17,249	22,855	28,633	32,342
9	14,093	22,549	29,877	37,431	42,279
10	133,045	212,871	282,055	353,367	399,134

* ערכים המרביים שדווחו בסקר
** שיעור של גודל המשפחה בכלל האוכלוסייה

נספח 14א: מובהקות סטטיסטית של שינויים במדדי עוני נבחרים בקבוצות אוכלוסייה, 2016 מול 2015

FGT	יחס פער ההכנסות	תחולת העוני ילדים	תחולת העוני נפשות	תחולת העוני משפחות	קבוצות אוכלוסייה
					סך כל האוכלוסייה
לא*	כן	לא	לא	לא	קבוצות אוכלוסייה של ראש משק הבית:
					יהודים
לא	לא	לא	לא	לא	חרדים (לפי הגדרה סובייקטיבית)*
לא	לא*	לא	לא	לא	עולים
לא	לא	לא	לא	לא	ערבים
כן	כן	לא	לא	כן	משפחות עם ילדים - סך הכול
לא	כן	לא	לא	לא	1-3 ילדים
לא	כן	לא	לא	לא	4 ילדים ויותר
לא	כן	לא	לא	לא	5 ילדים ויותר
לא	לא*	לא	לא	לא	משפחות חד הוריות
לא	לא	לא	לא*	לא	מצב תעסוקתי של ראש משק הבית:
לא*	כן	לא*	לא	לא	עובד
לא	כן	לא	לא	לא	שכיר
לא*	כן	לא	לא	לא	עצמאי
לא	כן	לא	לא	לא	לא עובד בגיל עבודה
לא	לא*	לא	לא*	לא	מפרנס אחד
כן	כן	לא	לא	לא	שני מפרנסים ויותר
					קבוצות גיל של ראש משק בית בגיל עבודה:
לא*	כן	לא	לא	לא	עד 30
לא	כן	לא	לא	לא	בגילאי 31 - 45
לא	לא	לא	לא	לא	רמב בגילאים 45-גיל הפנסיה
					קבוצות גיל של ראש משק בית בגיל פרישה:
לא	לא	לא	לא	לא	משק בית שבראשו קשיש**
לא	לא	לא*	לא	לא	משק בית שראשו בגיל הפנסיה לפי חוק***
					קבוצות השכלה של ראש משק הבית:
לא	לא	לא	לא	לא	עד 8 שנות לימוד
לא	לא	לא	לא	לא	בין 9 ל-12 שנות לימוד

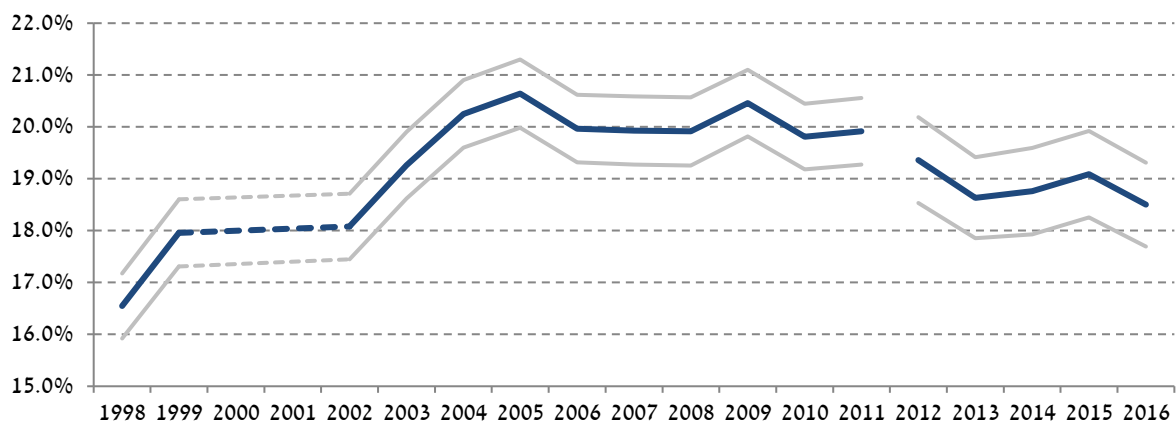
* הנתונים נבדקו ברמת מובהקות של 5%. הסימון "לא*" משמעו שהנתון אינו מובהק ברמה של 5% אך מובהק ברמת מובהקות של 10%

** בהתאם להגדרה שהיתה נהוגה עד כה: מגיל 60 לאשה ו-65 לגבר.

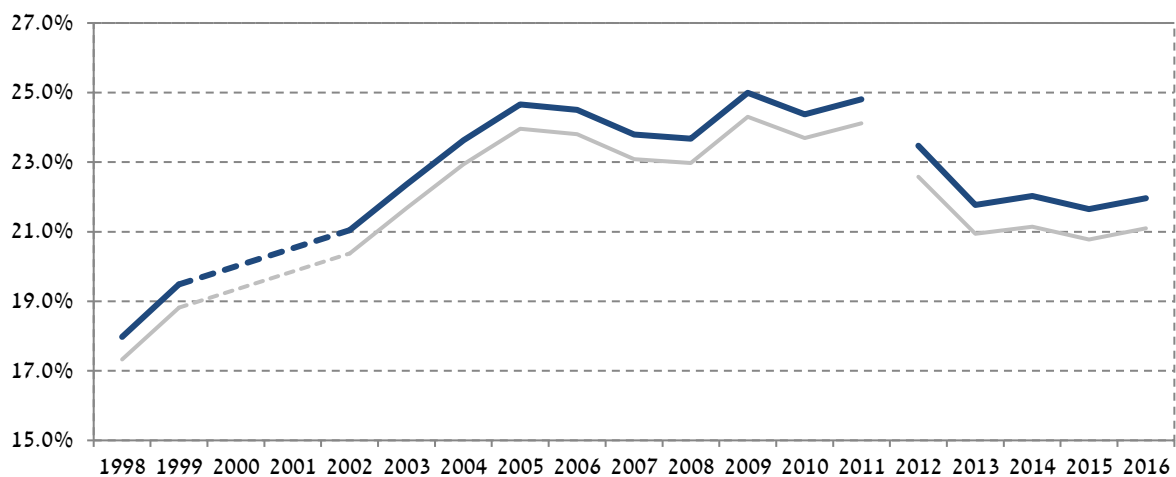
*** עקב תנודתיות מוצג ממוצע נע של שנתיים. הגדרה חרדים לפי עבודה גוטליב-קושניר (2009).

**** גיל 62 לנשים ו-67 לגברים.

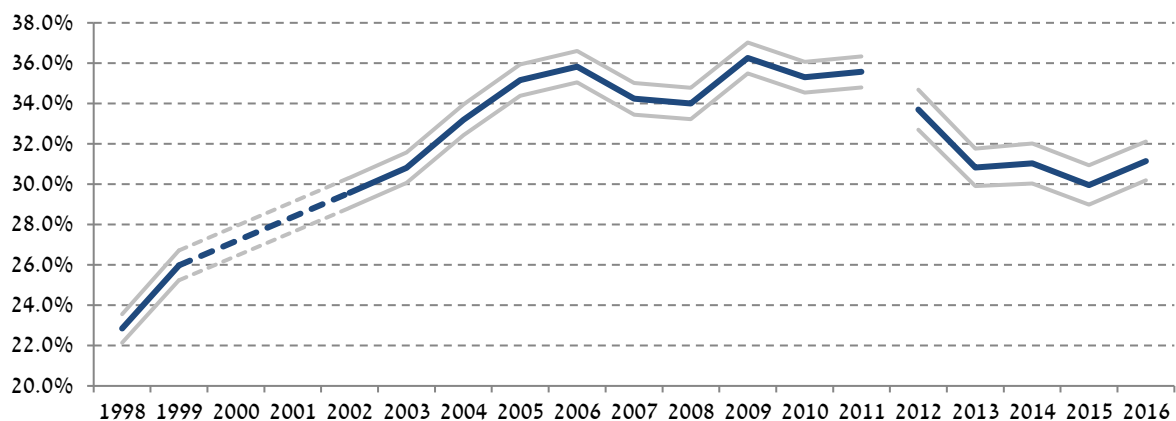
נספח 14ב: תחולות העוני לאורך השנים ורווחי סמך שלהם ברמת מובהקות של 5%
 א. תחולת עוני משפחות:

ב. תחולת עוני נפשות:

ג. תחולת עוני ילדים:

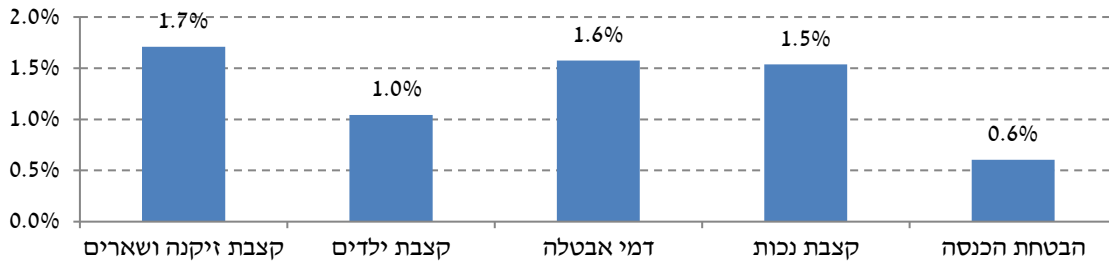

נספח 15: מומדי העוני לפי מודדים נבחרים, 1998-2016

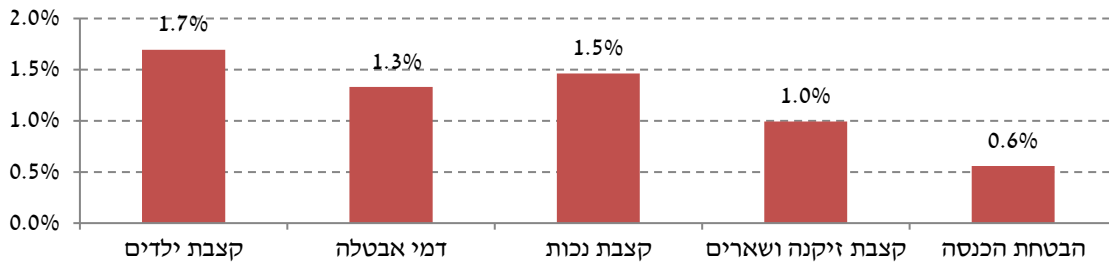
המודד	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2004	2003	2002	1999	1998	
תחולת העוני של משפחות	18.5%	19.1%	18.8%	18.6%	19.4%	19.9%	19.8%	20.5%	19.9%	20.3%	19.3%	18.1%	18.0%	16.6%	תחולת העוני של משפחות
תחולת העוני של נפשות	21.9%	21.7%	22.0%	21.8%	23.5%	24.8%	25.0%	23.7%	23.6%	22.4%	21.0%	19.5%	18.0%	18.0%	תחולת העוני של נפשות
תחולת העוני של ילדים	31.0%	30.0%	31.0%	30.8%	33.7%	35.6%	36.3%	34.0%	33.2%	30.8%	29.6%	26.0%	22.9%	22.9%	תחולת עוני של נפשות קשישים
תחולת עוני של נפשות קשישים	16.3%	17.5%	17.8%	17.8%	17.1%	16.3%	16.5%	16.7%	18.5%	20.2%	17.9%	15.5%	19.6%	16.1%	תחולת העוני של משפחות שבאישון קשיש
תחולת העוני של משפחות שבאישון קשיש	21.6%	23.5%	24.1%	23.5%	24.1%	19.8%	19.9%	20.7%	23.1%	25.6%	19.2%	17.0%	25.0%	18.7%	יחס פעור ההכנסות
יחס פעור ההכנסות	33.7%	35.7%	34.6%	32.8%	34.4%	34.7%	35.9%	35.5%	34.2%	33.3%	30.5%	29.7%	25.8%	26.1%	עומק העוני בשי"ח*
עומק העוני בשי"ח*	שי"ח 881	שי"ח 897	שי"ח 842	שי"ח 779	שי"ח 782	שי"ח 711	שי"ח 734	שי"ח 702	שי"ח 671	שי"ח 579	שי"ח 517	שי"ח 500	435	407	מודד FGT לחומרת העוני
מודד FGT לחומרת העוני	19.1	20.3	20.1	18.5	20.9	22.0	23.0	22.8	20.9	19.9	17.2	16.9	12.1	13.1	מודד ג'יני בקרב העניים
מודד ג'יני בקרב העניים	0.186	0.198	0.197	0.189	0.200	0.203	0.211	0.213	0.205	0.205	0.186	0.184	0.153	0.164	מודד SEN
מודד SEN	0.101	0.105	0.105	0.099	0.111	0.119	0.120	0.123	0.113	0.111	0.097	0.090	0.072	0.069	

* מרחק בין קו העוני והכנסה ממוצעת של עניים לפי תקנינת במחירי 2016.
 ** החל משנה זו מחושב מדד FGT לחומרת העוני עבור משפחות עניות בלבד ולא כעבור כלל המשפחות כפי שהוצג בדוחות עד כה. כך המודד משקף את חומרת העוני של העניים, בדומה למודד עומק העוני, בשקלול לפי עומק העוני.

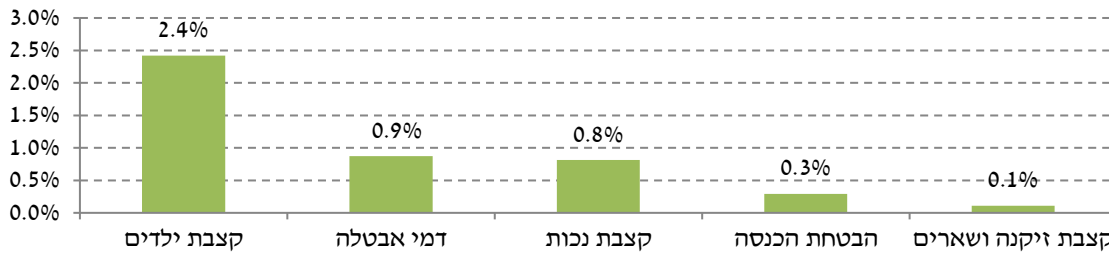
נספח 16: השפעה על תחולת העוני של הוספת כל 100 מיליון ש"ח לקצבה המסוימת
א. השפעה על עוני משפחות

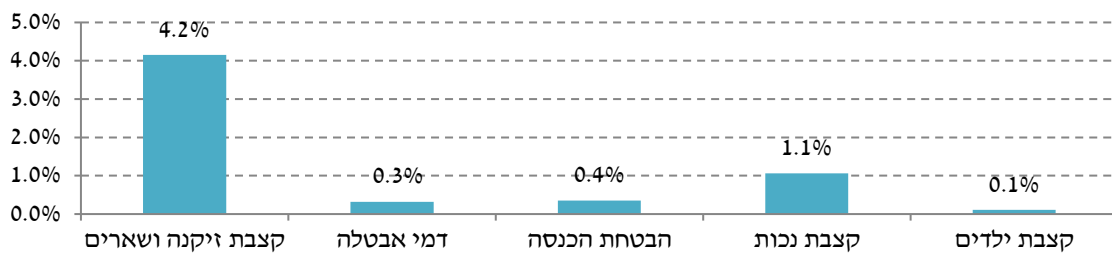
ב. השפעה על עוני נפשות

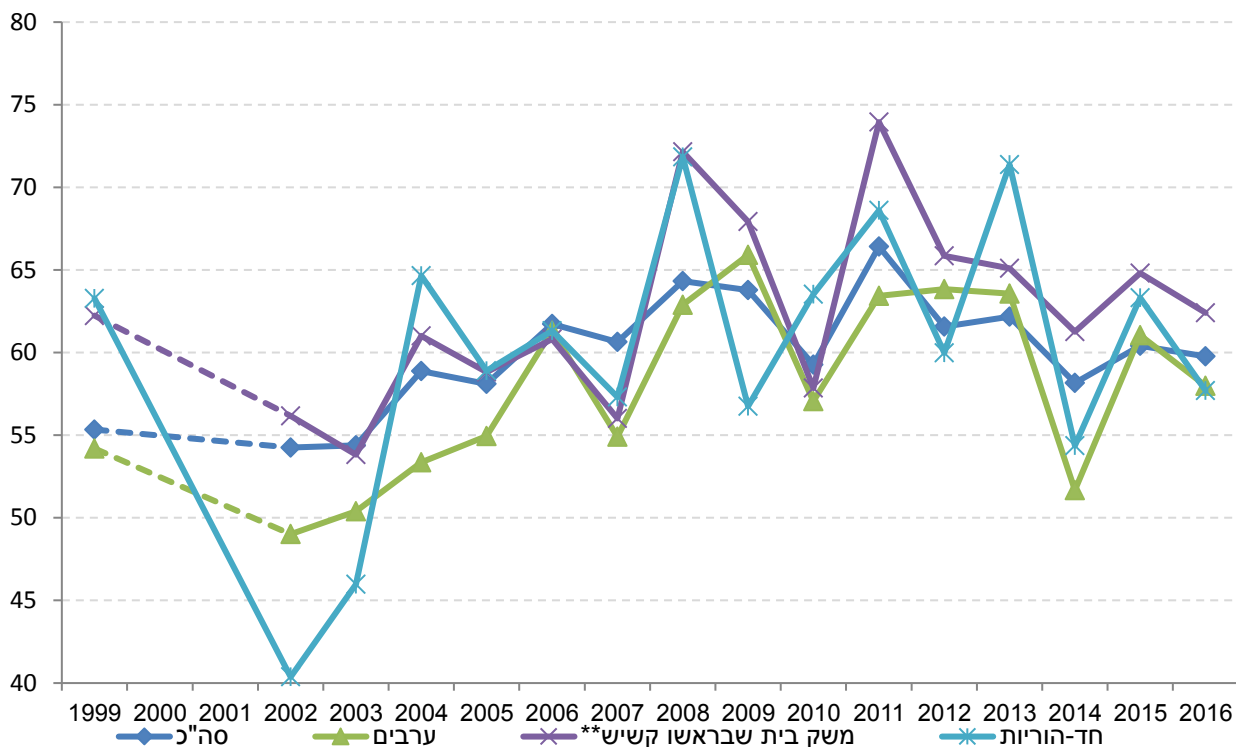
ג. השפעה על עוני ילדים

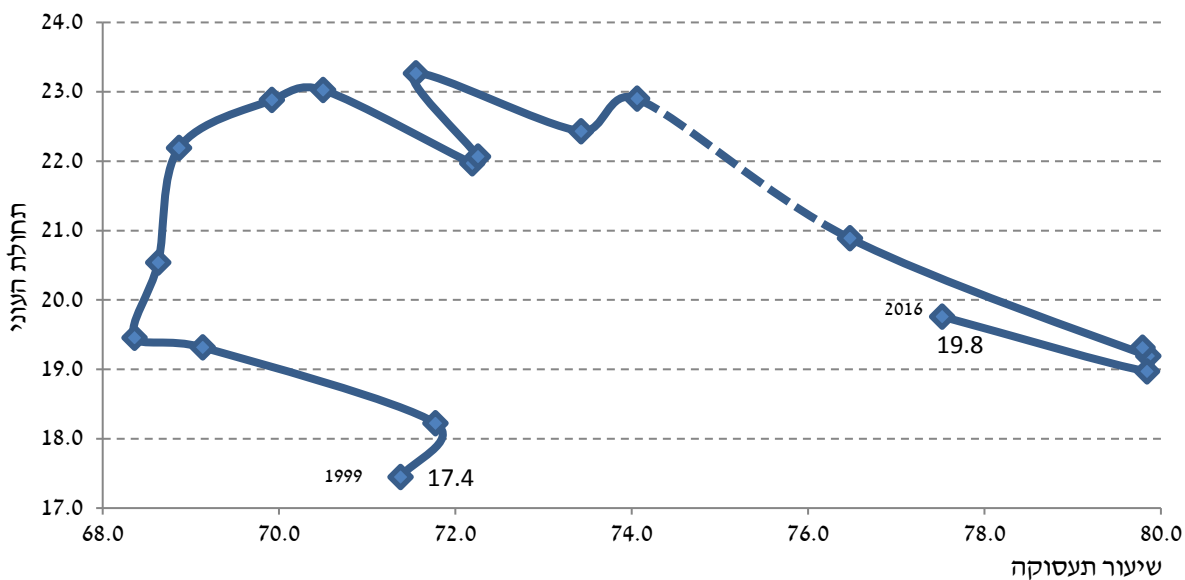
ד. השפעה על עוני קשישים

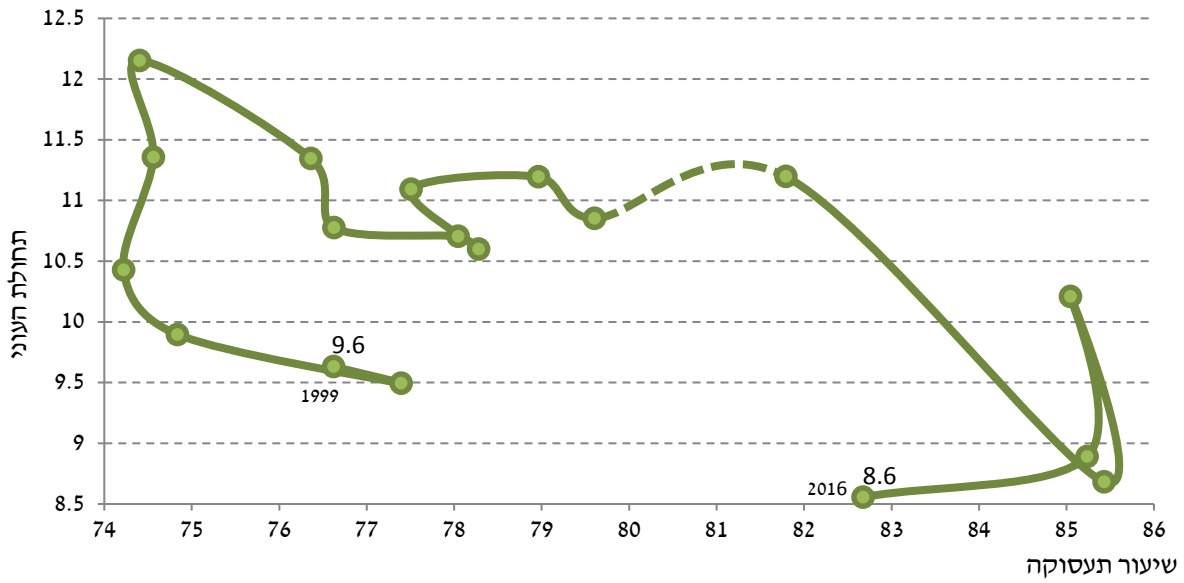
נספח 17: שיעור המשפחות העניות באופן מתמשך על פני זמן מתוך כלל העניים, לפי קבוצות נבחרות, 2016-1999

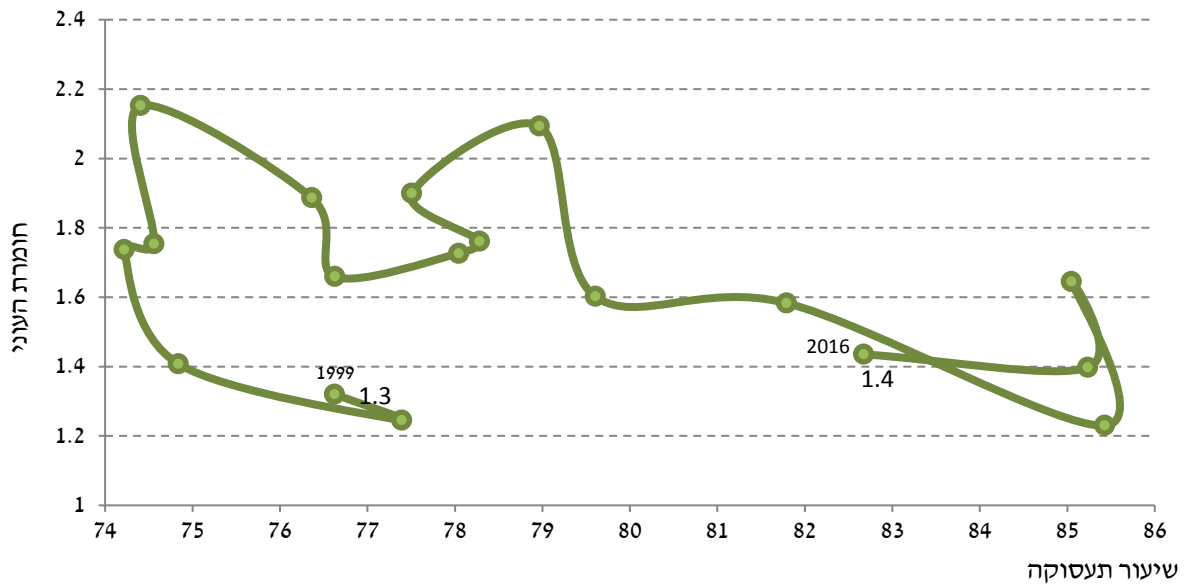
נספח 18: תעסוקה ומדדי עוני, 2016-1999
א. תעסוקה ותחולת עוני - כלל האוכלוסייה

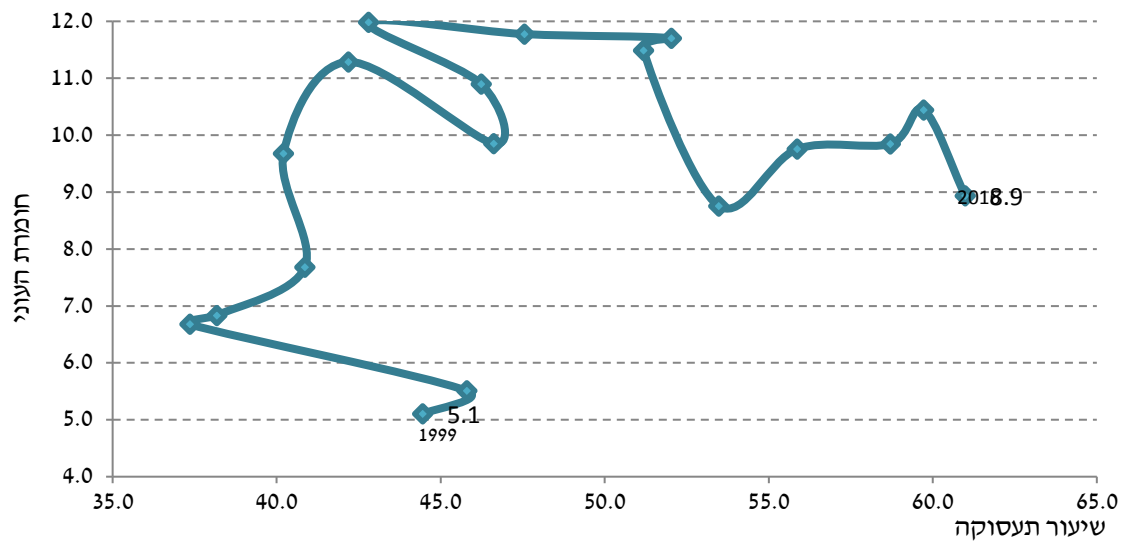
ב. תעסוקה ותחלת עוני - יהודים לא חרדים

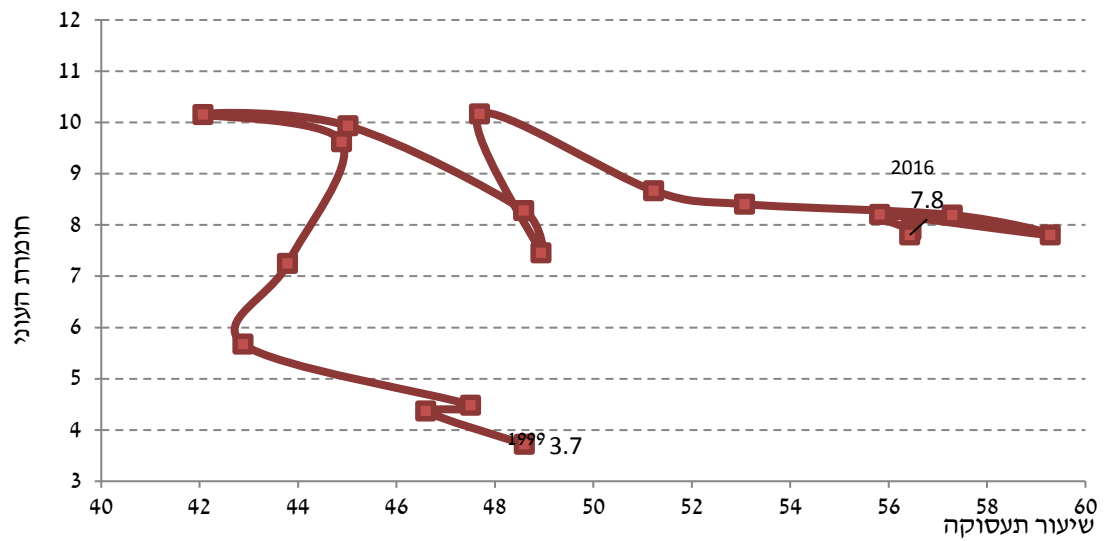
ג. תעסוקה וחומרת עוני - יהודים לא חרדים

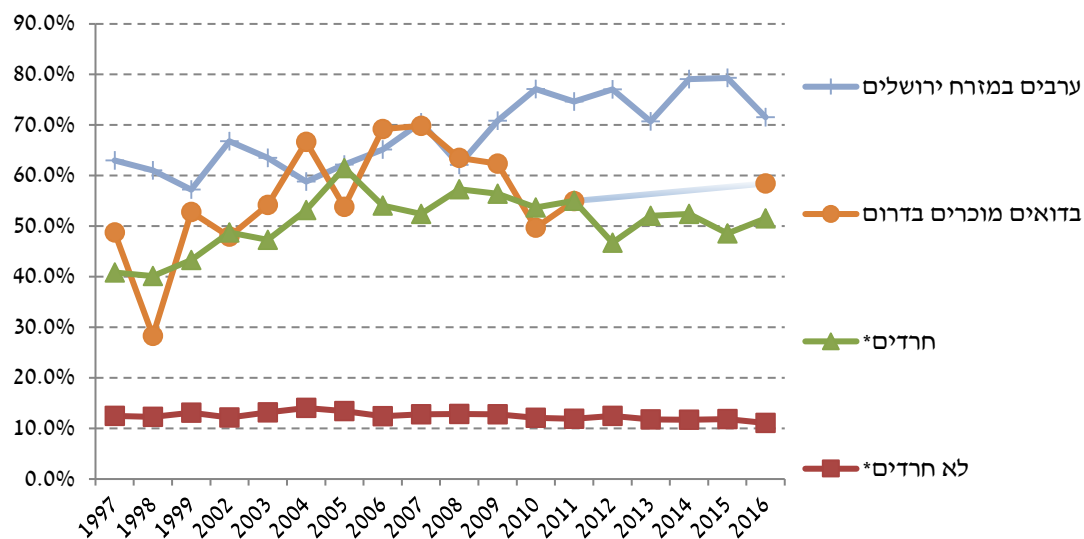
ד. תעסוקה וחומרת עוני – חרדים

ה. תעסוקה וחומרת עוני – ערבים

נספח 19: תחולת העוני לפי קבוצות אוכלוסייה, 1998-2016

* האוכלוסייה החרדית, ובהתאם לכך האוכלוסייה היהודית שאינה חרדית, מוגדרות בשנים השונות בכמה אופנים: עד 2011 לפי גישת גוטליב-קושניר; בשנים 2012-2013 לפי בית הספר האחרון (גישה קלאסית); ומשנת 2014 ואילך לפי הגדרה סובייקטיבית.

נספח א20 : שיעורים והיקפם של משקי בית המקבלים מענק עבודה ("מס הכנסה שלילי"), לפי קבוצות אוכלוסייה, 2016

שיעור הירידה במודי עוני (אחוזים) כתוצאה ממענק העבודה			גובה ממוצע של מענק ההכנסה	משקי בית שקיבלו מענק עבודה			
FGT (בקרוב משפחות עניות)	עומק העוני (בקרוב משפחות עניות)	תחילת עוני משפחות		מספר מוחלט	שיעורים בקרב המשפחות העובדות (אחוזים)	שיעורים באוכלוסייה (אחוזים)	
1.5	1.0	0.7	1,199	48,200	2.3	1.9	סה"כ
2.6	1.7	0.9	1,022	41,000	2.3	1.9	יהודים
2.7	2.0	1.0	1,077	9,300	7.1	6.1	חרדים לפי המדרה סובייקטיבית
2.2	1.1	0.8	875	9,900	2.5	2.0	עולים מ-1990
-	-	-	-	-	-	-	ערבים
1.3	1.1	1.1	1,194	37,000	3.4	3.3	משפחות עם ילדים
1.3	1.1	1.5	1,267	28,300	3.1	3.1	מספר הילדים 1-3
1.2	1.1	0.4	955	8,700	4.7	4.4	מספר הילדים 4+
-	-	-	-	-	-	-	מספר הילדים 5+
-	-	-	-	-	-	-	חד-הוריות
1.8	1.3	0.9	1,208	46,000	2.3	2.3	עובד
1.3	1.1	0.6	961	38,100	2.2	2.2	שכיר
-	-	-	-	-	-	-	עצמאי
-	-	-	-	-	-	-	לא עובד בגיל עבודה
1.6	1.1	0.6	1,345	18,400	2.4	2.4	מפרנס אחד
2.7	2.0	2.1	1,117	27,600	2.2	2.2	שני מפרנסים ויותר
1.8	1.3	0.3	1,487	8,500	2.2	2.1	רמ"ב עד גיל 30
1.5	1.1	0.9	1,136	23,800	2.8	2.7	רמב בגילאים 31-45
1.2	0.8	1.4	1,131	13,500	1.8	1.8	רמב בגילאים 46-גיל תפסיה
-	-	-	-	-	-	-	משק בית שבראשו קשיש**
-	-	-	-	-	-	-	משק בית שראשו בגיל תפסיה לפי חוק***
-	-	-	-	-	-	-	השכלה עד 8 השכלה 9-12
1.4	0.8	0.9	1,359	19,200	2.4	2.1	

נספח 20ב': הכנסות משפחתיות כשיעור מקווי העוני בקרב משפחות הממצות את זכותן למענק עבודה, 2016

הרכב משק הבית	ההכנסה הפנויה משכר מינימום לחודש* למשרה אחת כאחוז מקו העוני	ההכנסה הפנויה משכר מינימום לחודש* לשתי משרות כאחוז מקו העוני	ההכנסה הפנויה משכר מינימום לחודש* למשרה אחת וחצי כאחוז מקו העוני
יחיד (+55)	-	-	150
יחיד (+23) עם ילד	-	-	100
יחיד (+23) עם 2 ילדים	-	-	78
יחיד (+23) עם 3 ילדים	-	-	70
זוג (+55)	141	188	94
זוג (+23) עם ילד	109	142	73
זוג (+23) עם 2 ילדים	92	120	63
זוג (+23) עם 3 ילדים	83	106	57
זוג (+23) עם 4 ילדים	75	95	52
זוג (+23) עם 5 ילדים	68	86	48

נספח 21: שיעורי תעסוקה בקרב משקי בית לפי סוג המשפחה, 2015-2016 (אחוזים)

2016	2015	
80.3	79.9	סך כל האוכלוסייה
80.0	79.7	קבוצות אוכלוסייה של ראש משק הבית:
86.6	81.0	יהודים
83.3	79.9	חרדים*
79.4	78.9	עולים
81.8	80.8	ערבים
95.2	94.7	משפחות עם ילדים - סך הכול
96.1	95.6	1-3 ילדים
91.0	89.8	4 ילדים ויותר
89.0	84.9	5 ילדים ויותר
86.6	88.0	משפחות חד הוריות
95.1	93.1	קבוצות גיל של ראש משק בית בגיל עבודה:
95.1	95.1	עד 30
90.5	89.7	בגילאי 31 – 45
32.9	31.9	בגילאי 46 עד גיל הפנסיה
27.3	26.4	קבוצות גיל של ראש משק בית בגיל פרישה:
40.6	40.3	קשישים**
81.5	82.1	בגיל הפנסיה לפי חוק***
84.7	84.1	קבוצות השכלה של ראש משק הבית:
80.3	79.9	עד 8 שנות לימוד
80.0	79.7	בין 9 ל-12 שנות לימוד
86.6	81.0	13 ומעלה שנות לימוד

המקור: סקר הוצאות משק הבית
 * לפי הגדרה סובייקטיבית: רמת דתיות לפי דיווח המרואייין: חילוני, מסורתי, דתי, חרדי, מעורב
 ** בהתאם להגדרה שהיתה נהוגה עד כה: מגיל 60 לאשה ו-65 לגבר.
 *** גיל 62 לנשים ו-67 לגברים.

נספח 22 : חישובי תחולת העוני של ערבים עם וללא האוכלוסייה הבדואית, 2002-2016

שנה	ללא בדואים			עם בדואים		
	עוני משפחות	עוני נפשות	עוני ילדים	עוני משפחות	עוני נפשות	עוני ילדים
2002	47.6%	49.5%	57.2%	47.6%	49.5%	56.8%
2003	48.1%	50.4%	57.4%	48.3%	50.9%	57.5%
2004	48.9%	50.2%	57.9%	49.9%	51.6%	59.2%
2005	52.0%	55.0%	64.0%	52.1%	55.4%	64.2%
2006	53.2%	56.2%	65.1%	54.0%	57.6%	66.8%
2007	50.5%	53.0%	60.7%	51.4%	54.5%	62.5%
2008	48.6%	51.9%	61.2%	49.4%	53.1%	62.1%
2009	52.9%	56.2%	65.3%	53.5%	57.4%	66.8%
2010	53.5%	56.1%	66.1%	53.2%	56.6%	65.8%
2011	53.3%	57.4%	65.9%	53.5%	58.0%	66.5%
2012	54.7%	58.2%	67.9%	54.4%	58.0%	67.9%
2013	52.0%	55.8%	66.5%	51.7%	55.7%	66.4%
2014	52.6%	54.1%	63.6%	52.6%	54.0%	63.5%
2015	53.7%	55.3%	66.2%	53.3%	54.8%	65.6%
2016	48.4%	50.5%	60.5%	49.2%	52.0%	61.7%

מחברי הדוח (בסדר א"ב):

מירי אנדבלד

דניאל גוטליב

אורן הלר

להב כראדי

www.btl.gov.it